

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΦΥΛΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ»**

**Διπλωματική Εργασία:
POLE DANCING:
ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ**

ΘΕΟΔΩΡΑ ΤΣΙΠΟΥΡΑ (ΑΜ: 5315Μ017)

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Καθηγήτρια Ε. Παπαγαρουφάλη (επιβλέπουσα)

Επ. Καθηγήτρια Μ. Παραδείση

Επ. Καθηγήτρια Ε. Γιαλούρη

Αθήνα 2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες	3
Εισαγωγή	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Στο Πεδίο της Έρευνας	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η Σεξουαλικοποίηση της Δυτικής Κουλτούρας	11
i. Η Φεμινιστική Διαμάχη για την Σεξουαλικοποίηση της Κουλτούρας	11
ii. Η Περίπτωση του Pole Dancing	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Μαθήματα Pole Dancing	23
i. Μεταξύ Χορού και Γυμναστικής	23
ii. Η εξέλιξη του Pole Dancing και η Διεθνής Pole Dancing Κοινότητα	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Στριπτίζ VS Pole Dancing	36
i. Pole Dancing, Θηλυκές Επιτελέσεις και Ανατρεπτικές Σωματικές Πράξεις	36
ii. Τα Σημεία Σύγκρισης	39
1. Αμφίεση και Γυμνότητα	39
2. Η Αντρική Ματιά	48
3. Η Τεχνική	54
4. Είναι το Pole Dancing σέξι;	58
5. Οι Άντρες Χορευτές	64
Συμπεράσματα	68
Βιβλιογραφία	73

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ την επιβλέπουσά μου Ελένη Παπαγαρουφάλη για την υπομονή, την συνεχή καθοδήγησή της και τα λεπτομερή και πάντα εύστοχα σχόλια της· την δασκάλα μου Αρετή που κι αυτή με επιμονή και υπομονή με διδάσκει για πέμπτο χρόνο πια τα μυστικά του pole dancing και μου προσέφερε με προθυμία όσες πληροφορίες χρειάστηκα για την έρευνά μου· Τον Πάνο που έκανε το Erasmus μου στο Λονδίνο τόσο διασκεδαστικό όσο και διανοητικά γόνιμο· Και την Μαίρη, την καλύτερή φίλη που είχα ποτέ, η οποία με στήριξε σε αυτή την εργασία τόσο ως συνομιλήτρια όσο και ως διορθώτρια, και με την οποία τα μαθήματα pole dancing στάθηκαν η αφορμή να γνωριστούμε.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία εξετάζω το role dancing ως μορφή σωματικής άσκησης και ψυχαγωγικής δραστηριότητας στον ελεύθερο χρόνο. Συγκεκριμένα διερευνώ το πώς οι γυναίκες που συμμετέχουν αντιλαμβάνονται το χορευτικό αυτό είδος σε σχέση με την περισσότερο γνωστή επιτέλεσή του στα πλαίσια του στριπτίζ. Το ερευνητικό ερώτημα εμπνέεται από την μπατλερική θεωρία της επιτελεστικότητας και έγκειται στο κατά πόσο η επιτέλεση του role dancing ως «χόμπι» επικυρώνει τις κυρίαρχες σεξιστικές αναπαραστάσεις που συνδέονται με το χώρο του στριπτίζ ή κατά πόσο δημιουργεί ένα νέο είδος διασκέδασης και άθλησης το οποίο δύναται να επιφέρει την ανατροπή των κυρίαρχων αναπαραστάσεων.

Όπως επισημαίνει η Judith Butler, η επανάληψη κάθε επιτέλεσης εμπεριέχει και δυνατότητες ανατροπής «υποδηλώνοντας ένα άνοιγμα στην ανασηματοδότηση και επινόηση νέων συμφραζομένων» (1990: 180). Υπό αυτή την έννοια το role dancing ως αθλητική δραστηριότητα μπορεί να είναι είτε μια ηγεμονική επιτέλεση φύλου είτε μια «σωματική ανατρεπτική πράξη».

Η διάδοση του χορού αυτού ως άθλημα και ως καθαρά χορευτικό είδος ξεκίνησε στην Ελλάδα πριν δέκα χρόνια,¹ ενώ διεθνώς είχε ξεκινήσει από τις αρχές του αιώνα. Η προέλευσή του όμως από τον χώρο του στριπτίζ είναι αναμφισβήτητη και έχει οδηγήσει στην προβληματοποίησή του, τόσο από την κυρίαρχη, πατριαρχική κουλτούρα όσο και από πολλές φεμινίστριες.

Από τη μία, η κυρίαρχη δυτική κουλτούρα αντιμετωπίζει τη δραστηριότητα αυτή με καχυποψία χρησιμοποιώντας έναν σεξιστικό λόγο που στιγματίζει τις συμμετέχουσες λόγω της αισθησιακότητας που αποδίδεται στον συγκεκριμένο χορό. Αρκεί να στραφούμε στο πρόσφατο ρεπορτάζ της εφημερίδας *Πρώτο Θέμα* που δημοσίευσε στις 28 Νοεμβρίου με τίτλο «Αδερφές Νοτοπούλου: Η μια διευθύντρια πρωθυπουργού, η άλλη από το role dancing στο Κ.Θ.Β.Ε.» . Το άρθρο, που κάνει το προφίλ μιας νεοδιορισθείσας γυναίκας από την κυβέρνηση, αφιερώνει στην αδελφή της, η οποία δεν έχει σχέση με την πολιτική, μια ενότητα με τίτλο «...και η αδελφή της από το role dancing στο Κρατικό Θέατρο. Αισθησιακός χορός, ταξίδια στη Μύκονο, εργασιακή εμπειρία σε καφέ μπαρ και τώρα ταμίας στο Κ.Θ.Β.Ε.». Συγκεκριμένα το ρεπορτάζ γράφει πως:

¹ <http://www.polosi.gr/about-us/eleftheria-giagi>

Εκτός από τη διευθύντρια του νεοσύστατου πρωθυπουργικού γραφείου στη Θεσσαλονίκη, καλλιτεχνική φλέβα έχει και η αδελφή της, Μαρία, η οποία παράλληλα με τις σπουδές της στις Πολιτικές Επιστήμες ασχολήθηκε με τον χορό και ειδικότερα το pole dancing. Ένας συνδυασμός αισθησιακού χορού και γυμναστικής που κάνει θραύση τα τελευταία χρόνια σε όλο τον κόσμο.

Απόδειξη των αποτελεσμάτων της διαρκούς εξάσκησής της στον χορό πάνω σε στύλο, το ιδιαίτερα καλλίγραμμο σώμα της, όπως αυτό αποτυπώνεται στα φωτογραφικά στιγμιότυπα που η ίδια αναρτά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Η αναφορά εδώ στο pole dancing δεν έχει άλλο σκοπό παρά να ερεθίσει τον αναγνώστη, αφήνοντας να υπονοηθεί η αμφίβολη ηθική της Μαρίας και, μέσω συσχετισμού, και της αδελφής της. Παρόλο που αναφέρεται πως το pole dancing αποτελεί συνδυασμό χορού και γυμναστικής, το μήνυμα δίνεται με τις λέξεις «αισθησιακός» και «καλλίγραμμο» οι οποίες θέτουν τη νεαρή γυναίκα κάτω από μια αντικειμενοποιητική ματιά και δημιουργούν συνειρμούς σχετικούς με το στριπτίζ.

Εκτός όμως από τον κυρίαρχο λόγο που αντιμετωπίζει με καχυποψία το pole dancing, το ίδιο κάνει και μία μερίδα φεμινιστριών. Σε άρθρο της канаδέζικης φεμινιστικής ιστοσελίδας *Feminist Current* με τίτλο «Είτε σας Αρέσει είτε Όχι το Pole Dancing Διαιωνίζει τον Σεξισμό», η ιδρύτριά του Megan Murphy αναφέρεται στην διαμάχη που ξέσπασε όταν η οργανωτική επιτροπή της εκδήλωσης *Ας Πάρουμε Πίσω την Νύχτα* (Take Back The Night) ανακοίνωσε πως σκοπεύει να συμπεριλάβει μια επίδειξη αθλητικού pole dancing. Αυτό προκάλεσε την αντίδραση του Κέντρου Κακοποιημένων Γυναικών του Λονδίνου το οποίο και εν τέλει δεν συμμετείχε στην εκδήλωση.

Η συγγραφέας καταφέρεται ειρωνικά κατά του pole dancing και όσων χορευτριών νομίζουν ότι αποτελεί κάποιο μέσο γυναικείας ενδυνάμωσης. Γράφει συγκεκριμένα:

Το Pole dancing γεννήθηκε στο στριπτιζάδικο – ένα μέρος που υπάρχει αποκλειστικά για να εκμεταλλεύεται γυναίκες προς τέρψιν των ανδρών. Αυτό δεν είναι κάτι που το γυναικείο κίνημα χρειάζεται να «πάρει πίσω» -είναι κάτι στο οποίο χρειάζεται να βάλουμε ένα τέλος. Υπάρχουν πάρα πολλοί τρόποι να τιμήσει

κανείς τις γυναίκες που δεν περιλαμβάνουν την επίδειξη του καβάλου τους στο κοινό και το να σέρνεσαι στο πάτωμα με τακούνια στριπτιζέζ.

Η γλώσσα της Murphy μαρτυρά την αρνητική της στάση και προς την σεξουαλική εργασία. Δεν αποτελεί μυστικό άλλωστε πως η συγκεκριμένη ιστοσελίδα αντιπροσωπεύει τη μερίδα αυτή των φεμινιστριών που δε θεωρούν την σεξουαλική εργασία «επιλογή» των γυναικών, και σε κάθε περίπτωση σίγουρα όχι ενδυναμωτική.

Η φεμινιστική διαμάχη γύρω από την σεξουαλικοποίηση της κουλτούρας γενικότερα και το role dancing ειδικότερα, συνίσταται συνεπώς στο κατά πόσο η ενθουσιώδης συμμετοχή των γυναικών είναι απελευθερωτική ή ενδυναμωτική για τις γυναίκες ή, τουναντίον, διαιωνίζει την ύπαρξη σεξιστικών στερεοτύπων και την υπαγωγή τους στην αντρική ματιά. Αυτό καθιστά τον χορό διπλά προβληματικό καθώς βάλλεται τόσο με την χρήση σεξιστικού λόγου όσο και φεμινιστικού.

Ο δικός μου προβληματισμός πάντως ξεκίνησε πριν πληροφορηθώ γι αυτή τη διαμάχη και πριν αρχίσω να την εξετάζω κι εγώ μέσα από το φεμινιστικό πρίσμα. Το δικό μου ερώτημα γεννήθηκε μέσα από την δική μου ενασχόληση με το role dancing και την συμμετοχή σε αυτό ως μαθήτρια. Αυτό που με έκανε να δω τον χορό έξω από τις κυρίαρχες αναπαραστάσεις ήταν η αίσθηση που απέκτησα τους πρώτες μήνες ότι το role dancing δεν ήταν καθόλου σέξι, τουλάχιστον όχι περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο είδος χορού ή/και γυμναστικής και όχι με ένα τρόπο που παρέπεμπε σε στριπτιζάδικο.

Ταυτόχρονα είχα πλήρη συνείδηση της επιλογής μου να στραφώ προς αυτό τον χορό λόγω της εικόνας του ως αισθησιακού ή έστω ιδιαιτέρως «θηλυκού». Από τη μία πλευρά δεν μπορώ να αρνηθώ πως το role dancing αποτελεί μια ενσώματη θηλυκή επιτέλεση με την πιο κλασική έννοια. Παράλληλα, όμως, δυσκολεύομαι να αποδεχτώ πως το role dancing είναι απλά στριπτίζ χωρίς πληρωμή, καθώς ο τρόπος που διδάσκεται και επιτελείται στις σχολές του αφαιρεί μεγάλο κομμάτι της σεξουαλικοποίησης που το καθιστά τόσο αισθησιακό στο πλαίσιο ενός στριπτιζάδικου. Επομένως το ερώτημα για μένα τίθεται ως εξής: είναι το role dancing μια επανάληψη του στριπτίζ έξω από τους χώρους παροχής σεξουαλικών υπηρεσιών που επικυρώνει την εικόνα των γυναικών ως «αντικειμένων του πόθου»; Ή είναι μια επανάληψη ανατρεπτικής

επιτέλεσης, ένα νέο είδος άθλησης και διασκέδασης που ουδεμία σχέση έχει με το στριπτίζ πέρα από την χρήση του στύλου;

Για να απαντήσω σε αυτά τα ερωτήματα, στην πρώτη ενότητα της παρούσας μελέτης αναφέρομαι στα μεθοδολογικά ζητήματα που αφορούν τόσο την εθνογραφία όσο και την φεμινιστική επιστημολογία. Στη δεύτερη ενότητα κάνω μια επισκόπηση της φεμινιστικής βιβλιογραφίας σχετικά με το ζήτημα της σεξουαλικοποίησης της Δυτικής Κουλτούρας και πώς το pole dancing τοποθετείται μέσα σε αυτή τη συζήτηση. Στην Τρίτη ενότητα παρουσιάζω τα μαθήματα pole dancing όπως διδάσκονται σε αίθουσες χορού στην Αθήνα. Στην Τέταρτη Ενότητα παρουσιάζω ένα προς ένα τα στοιχεία ομοιότητας αλλά και διαφοράς του pole dancing τόσο στο πλαίσιο της βιομηχανίας του στριπτίζ όσο και σε αυτό του αθλητισμού και της ψυχαγωγίας. Στην τελευταία ενότητα παρουσιάζω τα συμπεράσματά μου για το κατά πόσο η διάδοση του pole dancing στην κυρίαρχη κουλτούρα μπορεί να είναι ανατρεπτική ή απλά επανεγγράφει ήδη υπάρχουσες έμφυλες σχέσεις εξουσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Λόγω της ιδιότητάς μου ως ανθρωπολόγου, οι μέθοδοι που χρησιμοποιώ για τους σκοπούς αυτής της έρευνας είναι η επιτόπια συμμετοχική παρατήρηση συνοδευόμενη από ημι-δομημένες συνεντεύξεις και βιβλιογραφική επισκόπηση.

Για την ακρίβεια, η έρευνά μου στηρίζεται πρωτίστως στην δική μου εμπειρία ως συμμετέχουσας σε μαθήματα pole dancing επί τέσσερα χρόνια σε δύο διαφορετικές σχολές και με τουλάχιστον τέσσερις διαφορετικές δασκάλες. Το πρώτο μάθημά μου πραγματοποιήθηκε το Φθινόπωρο του 2012 στη σχολή Polewave που βρισκόταν στο Γκάζι και δύο χρόνια αργότερα μεταφέρθηκε στο Μοναστηράκι. Από τότε συνεχίζω τα μαθήματα μία με τρεις φορές την εβδομάδα με μικρά διαλείμματα όταν η σχολή κλείνει για ένα μήνα το καλοκαίρι ή όταν λόγω φοιτητικών υποχρεώσεων δεν μπορώ να παρευρεθώ για διαστήματα μερικών εβδομάδων. Το κύριο μέρος της εμπειρίας μου έχει διαμορφωθεί στη σχολή αυτή. Την τρίτη χρονιά ξεκίνησα μαθήματα στη σχολή Pole Jam, επίσης στο Μοναστηράκι, τα οποία συνέχισα για μερικούς μήνες. Ένα από τα τμήματα που παρακολούθησα εκεί ήταν ένα μάθημα που ονομαζόταν «Pole Ballet» το οποίο ήταν pole dancing με στοιχεία μπαλέτου και διδασκόταν από τη Λίλα, επαγγελματία χορεύτρια μπαλέτου και δασκάλα pole dancing.

Εκτός από τα μαθήματα pole dancing συμμετέχω και στα μαθήματα ευλυγισίας που πραγματοποιούνται στο Polewave από την ίδια δασκάλα ενώ κατά την παραμονή μου στο Λονδίνο ως υπότροφος του προγράμματος Erasmus παρακολούθησα για ένα μήνα και μαθήματα burlesque, ένα είδος το οποίο είχα διαβάσει λόγω της έρευνάς μου πως είναι συγγενικό του pole dancing.

Η Kathleen Musante ορίζει την συμμετοχική παρατήρηση ως την «μέθοδο όπου ένας ερευνητής παίρνει μέρος στις καθημερινές δραστηριότητες, τα τελετουργικά, τις αλληλεπιδράσεις και τις εκδηλώσεις μιας ομάδας ανθρώπων ως ένα από τα μέσα για να μάθει τόσο τις ρητές όσο και τις σιωπηρές πλευρές της καθημερινότητας και της κουλτούρας τους» (Musante, 2015: 251). Πρόκειται για μια μεθοδολογική συνθήκη κατά την οποία, σύμφωνα τον ανθρωπολόγο Thomas Eriksen, ο ερευνητής γίνεται ένα «διπλά περιθωριακό άτομο» καθώς «αιωρείται κατά κάποιο τρόπο ανάμεσα στη δική του και στην υπό εξέταση κοινωνία.» (Eriksen, 2007: σελ. 49). Η δική

μου συμμετοχή στην κοινότητα του pole dancing πριν ακόμα αρχίσω την έρευνά μου με κάνει ίσως πρωτίστως συμμετέχουσα παρά ερευνήτρια. Δεν ξεκίνησα τα μαθήματα με σκοπό να διεξάγω μία έρευνα αλλά η ιδέα της έρευνας μου ήρθε εκ των υστέρων, όταν άρχισα να εξετάζω το pole dancing κριτικά, μέσα από το πρίσμα των φεμινιστικών θεωριών, συζητήσεων και διαφωνιών.

Παρ' όλα αυτά, η κριτική εξέταση της κουλτούρας του pole dancing έχει ως αποτέλεσμα την μερική αποστασιοποίησή μου από αυτή με τρόπο που να μου δημιουργείται η αίσθηση «περιθωρικότητας» που αναφέρει ο Eriksen. Ωστόσο, η εθνογραφία αυτή είναι ίσως πιο κοντά σε αυτό που αναφέρεται ως «ανθρωπολογία οίκου» δηλαδή στην επιτόπια έρευνα «στην ίδια την κοινωνία του ανθρωπολόγου ή σε κάποια γειτονική» (Γκέφου-Μαδιανού 2011 [1999]). Ένας άλλος χρήσιμος όρος είναι ίσως αυτός της «αυτοεθνογραφίας». Σύμφωνα με τον Danny Jorgensen:

Οι συμμετοχικοί παρατηρητές συνεχίζουν να επιδεικνύουν εξαιρετική δημιουργικότητα στην επιτέλεση των ρόλων τους ως μελών η οποία συμπεριλαμβάνει την καλλιέργεια και την εκμετάλλευση προσωπικών εμπειριών προς όφελος της έρευνας. Η εκμετάλλευση των ρόλων και των εμπειριών ως κοινωνικό μέλος για τους σκοπούς της έρευνας έχει καταλήξει σε καινοτομίες όπως η «αυτοεθνογραφία». Αυτή η στρατηγική επιλέγει την εαυτή, την ταυτότητα, τους ρόλους, τις δραστηριότητες και τις προσωπικές εμπειρίες της ερευνήτριας ως το κεντρικό σημείο εστίασης της έρευνας ή σαν σημαντικό μέρος της εξέτασης. (Jorgensen, 2015:12)

Ο Jorgensen προσθέτει επίσης πως δεν είναι ξεκάθαρο αν η αυτοεθνογραφία αποτελεί ξεχωριστό μεθοδολογικό είδος έρευνας ή απλά ένα ιδιαίτερο είδος συμμετοχικής παρατήρησης.

Για τους σκοπούς της έρευνας επισκέφτηκα επίσης δύο στριπτιζαδικα για να συγκρίνω τις πρακτικές και τεχνικές των χορευτριών με αυτές των μαθημάτων μου αλλά και για να συνομιλήσω με τις χορεύτριες ενώ χρησιμοποίησα και εντυπώσεις από προηγούμενες επισκέψεις μου.

Στη διάρκεια της συμμετοχικής παρατήρησης, έκανα οχτώ συνεντεύξεις σε τέσσερις δασκάλες pole dancing, τρεις μαθήτριες και έναν μαθητή. Η επιλογή των συνεντευξιζόμενων έγινε βάσει του προσωπικού μου κύκλου καθώς απευθύνθηκα σε τρεις δασκάλες μου και σε τέσσερις συμμαθητ@ες μου με τ@ς οποίους παρακολουθούσα μαζί μαθήματα. Η τελευταία συνέντευξη πραγματοποιήθηκε μέσω skype όσο ήμουν στο Λονδίνο μετά από πρόταση της συγκατοίκου μου όταν της μίλησα για το θέμα μου. Οι συνεντεύξεις έγιναν με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου και ήταν διάρκειας περίπου 60 λεπτών η κάθε μια. Όλ@ οι συνεντευξιζόμεν@ μου επέτρεψαν να τ@ς μαγνητοφωνήσω ενώ παράλληλα κρατούσα και σημειώσεις. Χρησιμοποίησα επιπλέον κομμάτια της γραπτής μου επικοινωνίας μέσω Facebook με τον Κώστα, χορευτή του Pole Dancing, στον οποίο έθεσα τις ίδιες ερωτήσεις.

Η επιλογή των συνομιλητ@ν μου έγινε έχοντας κατά νου την βασική φεμινιστική μεθοδολογική αρχή της ανάδειξης της φωνής του υποκειμένου. Όπως επισημαίνει και η Sara Harding γράφοντας για την φεμινιστική μέθοδο: «Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της φεμινιστικής έρευνας είναι ότι γεννά την προβληματική της από την οπτική των εμπειριών των γυναικών. Χρησιμοποιεί επίσης αυτές τις εμπειρίες ως σημαντική ένδειξη της πραγματικότητας έναντι της οποίας ελέγχονται οι υποθέσεις εργασίας» (Harding, 1987: 7). Η ίδια συγγραφέας προσθέτει παρακάτω πως «παρόλο που η μελέτη των γυναικών δεν είναι κάτι καινούριο, η μελέτη τους υπό την οπτική των δικών τους εμπειριών έτσι που οι γυναίκες να μπορέσουν να καταλάβουν τις εαυτές τους και τον κόσμο δεν έχει κανένα ιστορικό προηγούμενο» (ο.π.: 8).

Επέλεξα λοιπόν η ερευνά μου να εστιάσει στο πώς οι ίδιες οι χορεύτριες προσλαμβάνουν την συμμετοχή τους στην κοινότητα του pole dancing, αντί να μιλούν γι αυτές οι παρατηρητές ή οι φεμινίστριες. Παρ' όλα αυτά, επειδή το στίγμα του pole dancing είναι πάντα παρόν, δεν το αγνόησα αλλά προσπάθησα να το φέρνω στη συζήτηση και να διερευνήσω πώς το εκλαμβάνουν και το διαχειρίζονται οι ίδιες.

Τέλος, η βιβλιογραφική επισκόπηση αφορά έννοιες όπως αυτές της επιτελεστικότητας, της σεξουαλικοποίησης, της αντικειμενοποίησης, της εμπρόθετης δράσης, της αντρικής ματιάς, και της (επαν)οικειοποίησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

ι. Η Φεμινιστική Διαμάχη για την Σεξουαλικοποίηση της Κουλτούρας

Το φαινόμενο της διάδοσης των αναπαραστάσεων σχετικά με το σεξ στην κυρίαρχη δυτική κουλτούρα έχει περιγραφεί με διάφορους όρους και αξιολογείται διαφορετικά από διαφορετικές και διαφορετικούς θεωρητικούς. Η Ariel Levy για παράδειγμα στο βιβλίο της *Θηλυκές Φαλοκράτισσες (Female Chauvinist Pigs)* κριτικάρει αυτό που η ίδια ονομάζει «κουλτούρα του ξέκωλου» (raunch culture), όπου η έντονη σεξουαλικοποίηση των γυναικών τις οδηγεί να αντικειμενοποιούνται, να αντικειμενοποιούν η μία την άλλη και τελικά να συμβάλλουν στην αντικειμενοποίηση του εαυτού τους. Η ίδια παρατηρεί πως «το θέαμα γυμνών γυναικών έχει μεταφερθεί από τα άθλια σοκάκια στην κεντρική σκηνή, όπου όλοι –άντρες και γυναίκες- μπορούν να το παρακολουθήσουν στο φως της μέρας» (Levy, 2005: 68). Αναφερόμενη στα λόγια του Hugh Hefner πως το Playboy «γίνεται αποδεκτό από τις γυναίκες με ένα περίεργο τρόπο σε έναν μεταφεμινιστικό κόσμο» εξηγείται:

Υπάρχει μια διαδεδομένη εντύπωση πως απλά επειδή η δική μου γενιά γυναικών είχε την καλή τύχη να ζει σε έναν κόσμο επηρεασμένο από το φεμινιστικό κίνημα, αυτό σημαίνει πως ό,τι κάνουμε είναι μαγικά εμποτισμένο με την ατζέντα του. Αλλά δεν πάει έτσι. «Πρόστυχη» και «απελευθερωμένη» δεν είναι συνώνυμα. Αξίζει να ρωτήσουμε τον εαυτό μας αν ο αισχρός κόσμος από βυζιά και τσιμπούκια που έχουμε αναβιώσει αντανάκλα το πόσο δρόμο έχουμε διανύσει ή το πόσο δρόμο έχουμε ακόμα μπροστά μας (Οπ.π.)

Ο Brian McNair φαίνεται να είναι θετικά διακείμενος στο φαινόμενο αυτό. Στο βιβλίο του *Η Κουλτούρα του Στριπτίζ*, μιλάει για την «πορνογραφοποίηση της κυρίαρχης κουλτούρας» αλλά και το «σικ πορνό» (porno-chic), το οποίο είναι:

Η αναπαράσταση του πορνό στη μη πορνογραφική τέχνη και κουλτούρα· η αντιγραφή και παρωδία του πορνό· ένας φόρος τιμής και η διεύρυνση του πορνό· η μεταμοντέρνα μεταμόρφωση του πορνό σε ένα πολιτιστικό δημιούργημα της κυρίαρχης κουλτούρας, που προορίζεται να υπηρετήσει ποικίλους τομείς, όπως η διαφήμιση, η τέχνη, η κωμωδία και η εκπαίδευση. (McNair, 2002: 119)

Για τον McNair η εξέλιξη αυτή είναι εν γένει ευνοϊκή καθώς οδήγησε στον «εκδημοκρατισμό και την ανάπτυξη του σεξουαλικού διαλόγου», σε «υπονομευτικές, σεξουαλικά μεταμορφωτικές διευρύνσεις της σεξουαλικότητας και της άρθρωσης της σεξουαλικής ταυτότητας», καθώς και σε θετικές αλλαγές «στον τρόπο με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης αναπαριστούν το σεξ, τη σεξουαλικότητα και το κοινωνικό φύλο» (ο.π.: 367).

Άλλες και άλλοι ακαδημαϊκοί είναι περισσότερο αμφίθυμοι σχετικά με το φαινόμενο της σεξουαλικοποίησης, μελετώντας το περισσότερο κριτικά χωρίς απαραίτητα να το καταδικάζουν. Η Feona Atwood στον τόμο που επιμελήθηκε *The Sexualization of Western Culture: Mainstreaming Sex* διευκρινίζει στην εισαγωγή πως η σεξουαλικοποίηση και η ανάδειξη του σεξ σε κυρίαρχο ρεύμα αφορά «τους τρόπους με τους οποίους το σεξ γίνεται πιο ορατό στις σύγχρονες Δυτικές κοινωνίες» (Atwood, 2006: xiii). Αυτό μπορεί να πάρει πολλές μορφές, από την ευκολότερη πρόσβαση στην πορνογραφία μέσω του διαδικτύου έως την ανάδειξη του πορνό σε στυλ που εμφανίζεται τόσο στα μουσικά βίντεο και την διαφήμιση όσο και στο δρόμο. Η συγγραφέας δεν βιάζεται να υιοθετήσει την ίδια αισιόδοξη θέση με τον McNair σχετικά με την εξέλιξη αυτή, θεωρώντας πως η προσέγγιση του τελευταίου «υπεραπλουστεύει τους τρόπους με τους οποίους οι εξελίξεις στην σεξουαλική προτίμηση, αναπαράσταση και πρακτική μπορεί να σχετίζονται με θέσεις εξουσίας, κυρίως με

όρους ταξικών και έμφυλων σχέσεων» (ο.π.: 82-83). Η ίδια αναφέρεται και στην περισσότερο συγκρατημένη άποψη ορισμένων θεωρητικών, σύμφωνα με την οποία οι σεξουαλικοποιημένες εικόνες μπορεί να υποκρύπτουν σεξισμό, αναβιώνοντας σεξιστικές απόψεις σε νέες μορφές μεταφεμινιστικής αναπαράστασης και πρακτικής (ο.π.: 83).

Η άποψη αυτή αναπτύσσεται εκτενώς και από την Rosalinda Gill, η οποία σε μια σειρά δημοσιεύσεών της αναφέρεται στην υπερ-σεξουαλικοποίηση του γυναικείου σώματος στις κυρίαρχες αναπαραστάσεις. Η Gill ισχυρίζεται πως η επανασεξουαλικοποίηση του γυναικείου σώματος δεν αποτελεί απλά «πισωγύρισμα» αλλά μάλλον την κατασκευή μιας «νέας θηλυκότητας που οργανώνεται γύρω από την σεξουαλική αυτοπεποίθηση και αυτονομία». Το νέο στοιχείο είναι πως οι γυναίκες δεν απεικονίζονται πια ως παθητικά σεξουαλικά αντικείμενα αλλά ως «σεξουαλικά υποκείμενα που γνωρίζουν, δρουν και επιθυμούν» (Gill 2003:103).

Η συγγραφέας αποδίδει αυτή την εξέλιξη στην μετατόπιση από την σεξουαλική αντικειμενοποίηση στην σεξουαλική υποκειμενοποίηση όσον αφορά την κατασκευή της θηλυκότητας στα μέσα ενημέρωσης και την ποπ κουλτούρα που φαινομενικά έλαβαν υπόψη τους τις παλιότερες διεκδικήσεις του φεμινισμού. Η Gill κάνει μια μάλλον απαισιόδοξη ανάγνωση αυτής της καινούριας κατάστασης αναδεικνύοντας πολλά προβληματικά της σημεία. Ένα από αυτά αφορά την αντίληψη πως οι γυναίκες έχοντας εμπρόθετη δράση επιλέγουν ελεύθερα να αντικειμενοποιήσουν τον εαυτό τους. Η ίδια θεωρεί πως η οπτική αυτή «ταιριάζει πολύ καλά με ευρύτερους μεταφεμινιστικούς λόγους που παρουσιάζουν τις γυναίκες ως αυτόνομους δρώντες που δεν περιορίζονται πια από τις ανισότητες ή τις ανισορροπίες ισχύος και οι οποίες κατά κάποιο τρόπο διαλέγουν να 'χρησιμοποιήσουν την ομορφιά' για να κάνουν τις εαυτές τους να νιώθουν καλά» (ο.π.: 104). Προσθέτει πως Η Gill ισχυρίζεται πως η επανασεξουαλικοποίηση του γυναικείου σώματος δεν αποτελεί απλά «πισωγύρισμα» αλλά μάλλον την κατασκευή μιας «νέας θηλυκότητας που οργανώνεται γύρω από την σεξουαλική αυτοπεποίθηση και αυτονομία»

Σε αυτή τη συζήτηση για την σεξουαλικοποίηση, δύο κυρίως έννοιες γίνονται αντικείμενο διαφωνίας μεταξύ των θεωρητικών. Η πρώτη είναι αυτή της εμπρόθετης δράσης (agency). Για παράδειγμα, θέλοντας να συνεισφέρουν στη συζήτηση, οι Linda Duits και Liesbet Van Zoonen, συγκρίνουν το δημόσιο διάλογο που διεξαγόταν στην Ολλανδία σχετικά με την μαντήλα με αυτόν σχετικά με την απαγόρευση αποκαλυπτικών ρούχων στο σχολείο. Παρατηρούν ότι και στις δύο περιπτώσεις «τόσο οι φιλελεύθεροι όσο και οι συντηρητικοί λόγοι καταλήγουν να αρνούνται στα θηλυκά υποκείμενα την εμπρόθετη δράση και την αυτονομία τους» (Duits και Van Zoonen, 2006:114). Σε αντίθεση με τις ενδυματολογικές επιλογές των αγοριών, που διαγράφονται ως θέμα ελευθερίας του λόγου, αυτές των κοριτσιών συνδέονται με την σεξουαλικότητά τους και την έλλειψη εμπρόθετης δράσης. Όπως το θέτουν, οι λόγοι σχετικά με το Ισλάμ, τη σεμνότητα, τον φεμινισμό και την καταναλωτική κουλτούρα ενώνονται από την κλασική πατριαρχική ιδεολογία και «εκλαμβάνουν τα κορίτσια ως 'πειθήνια σώματα' στα οποία εγγράφεται η εξουσία –του Ισλάμ, του καπιταλισμού ή των αντρών» (ο.π.: 114). Οι συγγραφείς καταλήγουν πως παρόλο που η απάντηση δεν είναι ξεκάθαρη, θα πρέπει στην έρευνα να συμπεριληφθούν και οι φωνές των ίδιων των κοριτσιών που έχουν αποκλειστεί από τη συζήτηση, οι ενδυματολογικές επιλογές των οποίων θα πρέπει να εκληφθούν ως «δήλωση».

Απαντώντας σε αυτό το άρθρο, η Gill δείχνει καχύποπτη προς τα επιχειρήματα των δύο συγγραφέων, επισημαίνοντας πως οι έννοιες «εμπρόθετη δράση», «αυτονομία» και «επιλογή» της φαίνονται προβληματικές και αμφιβάλλει αν εξυπηρετούν καλά τον σύγχρονο φεμινισμό. Για την ίδια, το πρόβλημα με την εστίαση στις αυτόνομες επιλογές είναι ότι «παραμένει συνένοχη με, παρά κριτική προς, τους μεταφεμινιστικούς και νεοφιλελεύθερους λόγους που βλέπουν τα άτομα ως επιχειρηματικούς δρώντες που είναι ορθολογικοί, υπολογιστικοί και αυτο-ρυθμιζόμενοι» (Gill, 2007:74). Ωστόσο, οι Duits και Van Zoonen στο άρθρο τους «Who's Afraid of Female Agency» (2007) διευκρινίζουν πως χρησιμοποιούν την εμπρόθετη δράση ως:

αναλυτικό εργαλείο που αναφέρεται στις ηθελημένες πράξεις των ατόμων, αφήνοντας κατά μέρος το ερώτημα για το αν έχουν φτάσει αυτόνομα σε αυτές τις πράξεις, ή είναι αποτέλεσμα δομικών δυνάμεων. Αυτή η συγκεκριμένη κατανόηση είναι κοντά στην κλασική πια θεωρία του Giddens (1984), που δηλώνει πως η ανθρώπινη δράση σχηματίζεται αμοιβαία και κυκλικά εξίσου από τη δομή και την εμπρόθετη δράση, και που δε δίνει προτεραιότητα στη μία ή την άλλη (Duits και Van Zoonen 2007: 165).

Καταλήγουν το άρθρο τους ρωτώντας ρητορικά «τι κερδίζει ο φεμινισμός –πολιτικά και αναλυτικά- ανταπαντώντας σε κάθε επίκληση κοριτσιού ή γυναίκας στην αυτονομία με την επισήμανση της ψευδούς συνείδησής της» και παρατηρώντας πως αυτό ακριβώς κάνει ήδη η υπόλοιπη κοινωνία (ο.π.: 168).

Μια ενδιαφέρουσα παρέμβαση στη συζήτηση αυτή κάνει με τη μάλλον αιρετική άποψή της η Ann J. Cahill η οποία στο βιβλίο της *Overcoming Objectification* διακρίνει ανάμεσα στην «αντικειμενοποίηση» και σε αυτό που η ίδια αποκαλεί «δευτερογενεοποίηση» (derivatization). Η Cahill θεωρεί πως «Η ισχυρή αντίθεση ανάμεσα στο να είσαι υποκείμενο και να είσαι αντικείμενο αρνείται το γεγονός πως ως ενσώματα όντα είμαστε ‘αντικείμενα’ τόσο υπό την έννοια ότι είμαστε πράγματα όσο και υπό την έννοια ότι είμαστε οι αποδέκτες της ματιάς και της προσοχής των άλλων» (Cahill, 2010: 28). Η συγγραφέας υποστηρίζει πως «Η Καντιανή κληρονομιά δεν επαρκεί για να εξηγήσει τους τρόπους με τους οποίους οι ενσώματες εμπειρίες, συμπεριλαμβανομένων των σεξουαλικών εμπειριών, μπορούν στην πραγματικότητα να βελτιώσουν την αναπτυσσόμενη αίσθηση του εαυτού» (ο.π.: xi). Το επιχείρημά της γίνεται ιδιαίτερα πειστικό όταν στρέφει την προσοχή σε ομάδες γυναικών, όπως οι γυναίκες με αναπηρία ή οι μητέρες, για τις οποίες η απουσία σεξουαλικοποίησης δεν συμβάλλει στην βελτίωση της θέσης τους αλλά αντιθέτως στην απο-ανθρωποποίησή τους. Όπως το θέτει, «η γενικότερη αποσεξουαλικοποίηση των μητέρων είναι μία σημαντική άρνηση της πλήρους υποκειμενικότητάς τους. Η κατασκευή των μητέρων, ως ομάδας, σε αντίθεση με τις σεξουαλικές δυνατότητές τους οδηγεί στο σοβαρό περιορισμό της ανθρώπινης προοπτικής τους» (ο.π.: 99). Η

συγγραφέας υποστηρίζει τελικά πως «το πρόβλημα με τις κυρίαρχες αναπαραστάσεις των γυναικών ως σεξουαλικών όντων δεν είναι τόσο ότι απεικονίζονται ως σκέτη σάρκα, ή μόνο ως σώματα. Η βλάβη συνίσταται στο ότι αυτές απεικονίζονται ως σκέτες αντανakλάσεις των σεξουαλικών επιθυμιών κάποιου άλλου» (ο.π.: 99), φαινόμενο που η ίδια ονομάζει δευτερογενοποίηση.

Μια άλλη έννοια που φαίνεται να διχάζει τις ακαδημαϊκούς στη συζήτηση για την σεξουαλικοποίηση είναι αυτή της «ενδυνάμωσης» (empowerment). Σε κοινό άρθρο τους οι Sharon Lamb και Zoe Peterson παρατηρούν πως «παρόλο που όλες οι φεμινίστριες τείνουν να εκτιμούν θετικά την ενδυναμωμένη γυναικεία σεξουαλικότητα, οι φεμινίστριες συχνά διαφωνούν, μερικές φορές έντονα, σχετικά με τον ορισμό και τον τρόπο επίτευξης της ενδυναμωμένης σεξουαλικότητας ανάμεσα στις έφηβες» (Lamb και Peterson, 2010:703).

Οι ίδιες οι συγγραφείς είχαν διαφωνήσει σε προηγούμενη ανταλλαγή άρθρων τους πάνω στο θέμα. Από τη μία η Lamb αμφισβήτησε την εξιδανίκευση της εφηβικής γυναικείας σεξουαλικότητας βάζοντας ερωτήματα σχετικά με την «επιθυμία», την «απόλαυση» και την «υποκειμενικότητα» (αναφέρεται στο Lamb και Peterson, 2012: 704). Παρατηρεί πως η εξιδανίκευση της υποκειμενοποίησης συχνά αγνοεί πως η διάκριση μεταξύ υποκειμενοποίησης και αντικειμενοποίησης δεν είναι πάντα τόσο ευδιάκριτη ενώ προσθέτει πως η έννοια της ενδυνάμωσης δείχνει να συνδυάζεται με την έννοια της «επιλογής» και οι επιλογές που κάνουν τα κορίτσια μπορεί να φαίνονται έτσι στα ίδια αλλά να μην είναι καθόλου επιλογές (ο.π.). Η Peterson από την άλλη συμφώνησε πως οι έννοιες της επιθυμίας, της απόλαυσης και της υποκειμενοποίησης δεν ορίζουν πλήρως την ενδυνάμωση, εξέφρασε όμως την ανησυχία της σχετικά με το ενδεχόμενο να δοθεί προτεραιότητα στην οπτική ενός «ειδικού» παρά σε αυτή των ίδιων των κοριτσιών για την υποκειμενική αίσθηση ενδυνάμωσής τους. Όπως το έθεσε η ίδια:

Ανησυχώ πως υποτιμώντας την επιθυμία, την απόλαυση και την υποκειμενικότητα θα μπορούσε να οδηγήσει στο να δοθεί το επιβλαβές μήνυμα στα κορίτσια πως παρόλο που νιώθουν ενδυναμωμένα, η δύναμή τους είναι στην

πραγματικότητα μια ψευδής συνείδηση που προωθείται από μία σεξουαλικοποιημένη διαφημιστική κουλτούρα (2012: 704-705).

Τελικά οι δύο ακαδημαϊκοί καταλήγουν πως, παρά τις διαφωνίες τους, συμφωνούν πως τα μέσα ενημέρωσης συχνά δίνουν στα κορίτσια επιβλαβή μηνύματα για το σώμα και την σεξουαλικότητά τους αλλά με την κατάλληλη εκπαίδευσή τους θα μπορούσαν να συμβάλλουν και θετικά σε αυτά. Επίσης συμφωνούν πως η αμφιθυμία και η αβεβαιότητα των κοριτσιών σχετικά με τα σεξουαλικά θέλω και τις επιθυμίες τους δε θα πρέπει αναγκαστικά να παθολογικοποιηθούν (ο.π.: 710).

Συνομιλώντας με το παραπάνω κείμενο των Lamb και Peterson, η Nicola Gavey επικεντρώνεται σε «μία αίσθηση κόπωσης με την ίδια την έννοια της ενδυνάμωσης» και προσθέτει:

Όπως άλλες έννοιες με καλές προθέσεις –επιλογή, αυτενέργεια, απόλαυση (για παράδειγμα, Gill 2007)– η ενδυνάμωση είναι καλή ιδέα. Αλλά όπως κι αυτές οι έννοιες, είναι επιρρεπής στην ιδιοποίησή και την αποπολιτικοποίησή της εντός ένα νεοφιλελεύθερου, μεταφεμινιστικού λόγου, οδηγώντας τη κατά τη γνώμη μου να γίνει υπερβολικά νοηματικά «υποτονική» ώστε να μπορεί να χρησιμεύσει στην καθοδήγηση φεμινιστικών συζητήσεων [...]. Αν περιοριστούμε στο να ανησυχούμε για την εγκυρότητα, αξία και ακρίβεια των «υποκειμενικών αισθημάτων ενδυνάμωσης» των γυναικών (σε αυτό το τεύχος) ανεξάρτητα από τις περιστάσεις αυτών των συναισθημάτων, τότε μου φαίνεται πως θα πρέπει να ρωτήσουμε αν η ενδυνάμωση είναι η κατάλληλη έννοια για να στρέφουμε την προσοχή μας. (Gavey, 2012:719)

Η Gavey μας προτρέπει να ανατρέξουμε στο παρελθόν των γυναικών και να χρησιμοποιήσουμε παραδείγματα όπου θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η έννοια της «ενδυνάμωσης». Ένα παράδειγμα που χρησιμοποιεί αρκετές φορές είναι αυτό των γυναικών που προσποιούνταν οργασμό. Όπως παρατηρεί:

Υποψιάζομαι ότι καμία φεμινίστρια δεν έχει φτάσει στο τυπογραφείο για να συμφωνήσει με τον ισχυρισμό κάποιας γυναίκας ότι η επιλογή της να επιτελέσει αυτό το πιο παραδοσιακό σενάριο θηλυκότητας είναι «ενδυναμωτική» επειδή η ίδια λέει ότι είναι. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να αρνηθούμε πως η επιτέλεση ενός ψεύτικου οργασμού μπορεί να γίνει κατανοητή καλύτερα ως μία εμπρόθετη δράση, ως στρατηγική κτλ. Μπορεί να ενσωματώσει ορισμένες μορφές αντίστασης ενώ την ίδια ώρα ενσωματώνει ένα είδος υπακοής σε κανονιστικές προσδοκίες του καλού, θηλυκού σεξουαλικού υποκειμένου. (οπ.π.:720)

Παρόλο που η προσποίηση οργασμού μπορεί να χαρακτηριστεί ως πολιτική πράξη, η Gavey θεωρεί πως το να την θεωρήσουμε ενδυναμωτική θα μας στερούσε την ευκαιρία να αναπτύξουμε μια διεξοδική κριτική για το πολιτισμικό συγκείμενο το οποίο προσφέρει στις γυναίκες τόσο περιορισμένο φάσμα επιλογών όσον αφορά την σεξουαλική τους ζωή. Η Gavey συνδέοντας την όλη συζήτηση με το role dancing γράφει:

Η προσποίηση οργασμού δεν είναι η τέλεια αναλογία για το role dancing στο στυλ μιας στριπτιέζ. Ωστόσο είναι πιθανό μία παρόμοια διαδικασία να βρίσκεται σε εξέλιξη ώστε να ανακινήσει την αισιόδοξη προσκόλληση στην κουλτούρα του χυδαίου την οποία μπορεί να αισθάνονται κάποιες γυναίκες τις νεότερης γενιάς. Δεν είναι σίγουρο πως η αισιοδοξία τέτοιων προσκολλήσεων είναι πάντα «σκληρή», αλλά φαίνεται πιθανό ότι δεν θα εκπληρώνουν πάντα τις ελπίδες που εναποτέθηκαν σε αυτές. (οπ.π.:720)

Αξίζει να σημειωθεί πως κάθε αναφορά στο role dancing στο συγκεκριμένο κείμενο γίνεται πάντα είτε με κάποια αναφορά στο στριπτίζ, είτε σε κάποιο σύντροφο ή κοινό που η επίδοση χορεύτρια σκοπεύει να εντυπωσιάσει. Η συγγραφέας έχει αποκλείσει εκ των προτέρων κάθε ενδεχόμενο του role dancing ως αθλητικής δραστηριότητας ή ως χορού που δεν απευθύνεται σε κάποιο κοινό.

Η Gill, στο άρθρο που έγραψε κι αυτή ως απάντηση στο ίδιο κείμενο των Lamb and Peterson εκφράζει επίσης αμφιβολίες για την χρησιμότητα της έννοιας της ενδυνάμωσης εν γένει. Παρατηρεί πως η έννοια της σεξουαλικής ενδυνάμωσης, της περιπετειώδους ή αυτής που έχει αυτοπεποίθηση, έχει γίνει η ίδια υποχρεωτικό κομμάτι της κανονιστικής, ετεροσεξουαλικής υποκειμενικότητας των νεαρών κοριτσιών. Επιπλέον κριτικάρει το γεγονός πως η σεξουαλική ενδυνάμωση δείχνει να «εντάσσεται σε μία ατομικιστική πλαισίωση του κοινωνικού φύλου, του βιολογικού φύλου και της εξουσίας – σαν κάτι που αξιολογείται σε ατομικό επιπέδο αντί να συζητείται ως κοινωνικό αγαθό» (Gill, 2012: 73).

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε πως η συζήτηση για την σεξουαλικοποίηση είναι ένα πεδίο διαφωνίας για τον φεμινισμό, που αξιολογείται άλλοτε θετικά, άλλοτε αρνητικά και άλλοτε αμφίθυμα από τις φεμινίστριες ακαδημαϊκούς και μη. Η ασυμφωνία φαίνεται να επικεντρώνεται γύρω από τον ορισμό και την αξιολόγηση εννοιών όπως της υποκειμενοποίησης και της αντικειμενοποίησης, της εμπρόθετης δράσης και της ενδυνάμωσης και να αφορά την πλαισίωση του φαινομένου από το ευρύτερο νεοφιλελεύθερο και μεταφεμινιστικό συγκείμενο.

ii. Η Περίπτωση του Pole Dancing

Η διάδοση του Pole Dancing στην κυρίαρχη κουλτούρα εντάσσεται στην ευρύτερη συζήτηση για την σεξουαλικοποίηση λόγω της καταγωγής του από τα στριπτιζάδικα. «Συνδέεται γενικά», όπως μας πληροφορούν οι Atwood και Holland, «με την σεξουαλική εργασία, κυρίως με τα στριπτιζάδικα, όπου επιτελούνται διάφορα είδη ερωτικών παραστάσεων όπως το στριπτίζ, ο χορός στο τραπέζι και ο ερωτικός χορός (lap dances), συνήθως από γυναίκες για άντρες» (2012: 165). Κατά συνέπεια, όπως παρατηρούν οι ίδιες συγγραφείς,

Το pole dancing μπορεί να κατανοηθεί ως μέρος της ευρύτερης σεξουαλικοποίησης του εμπορικού κόσμου και πράγματι χρησιμοποιείται συχνά ως εμβληματικό της σεξουαλικοποίησης μαζί με τα sex toys όπως ο δονητής Rampant Rabbit και άλλα στοιχεία όπως το λογότυπο «Πορνοστάρ» και «Playboy» που είναι της μόδας.

Ο Brian McNair συνδέει την εξέλιξη αυτή με την αλλαγή της εικόνας της στριπτιζέζ που προκάλεσε –ή με την οποία συνέπεσε- η ταινία *Στριπτιζ*² με πρωταγωνίστρια την Demi Moore. Σύμφωνα με τον ίδιο, μία από τις αιτίες που προκάλεσαν το ενδιαφέρον για την ταινία ήταν «η επανεκτίμηση της σεξουαλικοποιημένης γυναικείας επιδειξιμανίας από γυναίκες που ήταν εξοικειωμένες με το Sex και τα σχετικά με αυτό καλλιτεχνικά δημιουργήματα» (McNair, 2002:168). Για τον McNair «Οι γυναίκες αυτές έβλεπαν τις στριπτιζέζ ως επιθετικές, ανεξάρτητες υπάρξεις και όχι ως θύματα εκμετάλλευσης και δέχονταν την ωραιοποιημένη εικόνα τους σε μυθιστορηματικό ή μη πλαίσιο, ακόμα και όταν αυτό συντασσόταν από άντρες» (όπ.π.). Προσθέτει πως η πρωταγωνίστρια του βιβλίου στο οποίο είναι βασισμένη η ταινία, είναι αναμφισβήτητα «η ρομαντική ηρωίδα της ιστορίας, μια γυναίκα που της αξίζει ανεπιφύλακτα ο θαυμασμός του αναγνώστη» ενώ λίγο πιο κάτω την χαρακτηρίζει ως «μία φεμινίστρια που επιλέγει τη ζωή που κάνει και δεν απολογείται γι αυτό» (ο.π.: 169).

Είναι πολύ πιθανό ότι οι νέες αυτές αναπαραστάσεις βοήθησαν στην ορατότητα του στριπτιζ μέσα στην κυρίαρχη κουλτούρα και κατά συνέπεια συνετέλεσαν στην εξάπλωση του role dancing ως δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου. Ή αλλιώς, στην εξάπλωση της ιδέας ότι οι γυναίκες πλέον μπορούν να αποκτήσουν κάτι από τη λάμψη μιας στριπτιζέζ, χωρίς όμως το στίγμα μιας σεξεργάτριας. Γι' αυτό, καθόλου τυχαία, ο τρόπος που προωθείται το role dancing στις γυναίκες, ενώ διατηρεί τις σεξουαλικές συνδηλώσεις του, ταυτόχρονα δίνει έμφαση στα οφέλη για το σώμα ως άσκηση, ένα είδος που η Langman ονομάζει «sexercise» (2008:671). Πράγματι, σύμφωνα με την ανάλυση λόγου των ιστοσελίδων που ανήκουν σε σχολές role dancing, οι Donaghue κ.ά. (2011) παρατηρούν ότι το στοιχείο της φυσικής κατάστασης προβαλλόταν ως το πιο σημαντικό:

Όλες οι ιστοσελίδες αναφέρονταν στα οφέλη του role dancing για την φυσική κατάσταση στις εισαγωγικές τους σελίδες. Ότι άλλο και να προσέφερε, το role dancing παρουσιαζόταν πρώτα και πάνω από όλα ως μια γυμναστική

² Στη ταινία *Striptease* η πρωταγωνίστρια είναι στριπτιζέζ και ανύπαντρη μητέρα που εμπλέκεται σε μία διαμάχη σχετικά με την κηδεμονία της κόρης της και σε ένα πολιτικό σκάνδαλο.

δραστηριότητα. Το pole dancing σκιαγραφόταν τακτικά ως δραστηριότητα που θα μπορούσε να είναι μέρος ενός συνδυασμού αθλητικών δραστηριοτήτων, και ένας τρόπος να 'ανανεώσει' κάποιος την άσκησή του κάνοντας κάτι καινούριο. (Donaghue κ.ά., 2011: 448-449)

Μέρος της αίσθησης ενδυνάμωσης που αναφέρουν οι περισσότερες συμμετέχουσες στις ιστοσελίδες προέρχεται, σύμφωνα με τις ίδιες, από αυτήν ακριβώς την εκγύμναση και το αίσθημα επιτυχίας και μυϊκής ενδυνάμωσης που προσφέρει αυτός ο χορός. Αυτό συνάδει και με το βασικό επιχείρημα της μονογραφίας της Samantha Holland (2010) πως οι γυναίκες μέσα από την ενσώματη αυτή εμπειρία έχουν τη δυνατότητα να επιδείξουν την εμπρόθετη δράση τους.

Ταυτόχρονα, οι ιστοσελίδες αυτές έκαναν λόγο για ενδυνάμωση με την έννοια της αύξησης της αυτοπεποίθησης χωρίς να διευκρινίζουν ξεκάθαρα την πηγή της, συνδέοντάς την όμως έμμεσα με την αισθησιακή αυτοέκφραση και τη θηλυκότητα, με αποτέλεσμα να οδηγηθούν οι Donaghue κ.ά στο συμπέρασμα πως:

Η φαινομενικά αυταπόδεικτη φύση της σχέσης μεταξύ αυτοπεποίθησης/ενδυνάμωσης και του αισθησιασμού υποδηλώνει μία προσδοκία πως οι γυναίκες θα αναγνωρίσουν εύκολα και θα ταυτιστούν με την ιδέα πως οι ανασφάλεια σχετικά με τον αισθησιασμό τους υπονομεύει γενικότερα την αυτοπεποίθησή τους (Donaghue κ.ά, 2011: 451).

Επιπλέον συχνές επικλήσεις στη «θεά μέσα σου» ή την «στρίπερ μέσα σου» υποδηλώνουν πως η ενδυνάμωση αυτή θα επιτευχθεί όχι με την απόκτηση νέων δεξιοτήτων αλλά με την πρόσβαση σε κάποια ήδη υπάρχουσα γυναικεία φύση από την οποία η συμμετέχουσα έχει αποκοπεί (ο.π.: 451). Στην περίπτωση αυτή η Gill φαίνεται να έχει δίκιο όταν λέει πως :

η σεξουαλική αυτοπεποίθηση και μια αίσθηση σεξουαλικής δύναμης είναι κομμάτι αυτού που θεωρείται sexy και που κανονιστικά απαιτείται σήμερα από τις

γυναίκες. Υπό αυτή την έννοια η ίδια η ενδυνάμωση [...] έχει σεξουαλικοποιηθεί και δεν μπορούμε να πούμε ότι λειτουργεί εντελώς ανεξάρτητα από την σεξουαλικοποίηση. (Gill,2012:738)

Η προβολή του αθλητικού στοιχείου έναντι του σεξουαλικού χρησιμοποιείται σύμφωνα με τις Donague κ.ά. (2011:454), ως «κάλυψη», δηλώνοντας μια ανησυχία για το ότι ο χορός αυτός μπορεί να στιγματιστεί ως υπερβολικά σέξυ ή πρόστυχος. Μάλιστα η Holland (2010) παρατηρεί πως πολλές δασκάλες αλλά και μαθήτριες pole dancing φαίνεται να απορρίπτουν τελείως το σεξουαλικό, ακόμα και το χορευτικό στοιχείο και να το θεωρούν ως καθαρή μορφή άσκησης, κάτι που αποτυπώνεται στη διαφορά ανάμεσα στα τμήματα pole dancing και pole fitness, με τα δεύτερα να αποτελούνται καθαρά από ακροβατικές ασκήσεις.

Εδώ μπορούμε να διακρίνουμε μια αμφιθυμία της κουλτούρας του pole dancing όπου οι γυναίκες καλούνται να είναι σέξυ αλλά χωρίς να ξεπεράσουν κάποιο όριο. Υπό αυτή την έννοια, οι Duits και Van Zoonen έχουν δίκιο όταν ασκούν κριτική στην Gill για το γεγονός ότι θεωρεί το σικ-πορνό «ουσιαστικά ηγεμονικό» ενώ στην πραγματικότητα αυτό συνυπάρχει με λόγους περί γυναικείας σεμνότητας. Ακόμα και αν νεαρές γυναίκες επιλέγουν το pole dancing λόγω του σέξυ στοιχείου του, το γεγονός ότι νιώθουν την ανάγκη να συγκαλύψουν την επιλογή τους δείχνει ότι κάτι τέτοιο δε θεωρείται πλήρως αποδεκτό και άρα η σεξουαλικοποίηση απέχει από το να κατέχει ηγεμονική θέση μέσα στην κουλτούρα μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΑΘΗΜΑΤΑ POLE DANCING

i) Μεταξύ Χορού και Γυμναστικής

Ένα τμήμα pole dancing απαρτίζεται συνήθως από πέντε με επτά μαθήτριες, όσες και οι στύλοι σε μία αίθουσα. Ο αριθμός αυτός οφείλεται αφενός στην τιμή των στύλων, που κυμαίνεται από 250 έως 300 ευρώ, και τον ελεύθερο χώρο που απαιτείται γύρω από αυτούς, κι αφετέρου στο γεγονός ότι η δασκάλα πρέπει να βρίσκεται κοντά σε κάθε μαθήτρια όταν εκτελεί μια καινούρια άσκηση ώστε να την διορθώνει, να την βοηθά, να την στηρίζει και να την προστατεύει από τους τραυματισμούς.

Η προσπάθεια αυτή που απαιτείται από την διδάσκουσα μπορεί ως ένα σημείο να δικαιολογήσει την υψηλή τιμή του χορού αυτού. Ένα μηνιαίο πακέτο pole dancing για ένα μάθημα τη βδομάδα κοστίζει στις περισσότερες σχολές πενήντα ευρώ ή περίπου δεκαπέντε ευρώ για ένα μεμονωμένο μάθημα. Η τιμή αυτή είναι υψηλή σε σχέση με άλλους χορούς, όπως για παράδειγμα το μπαλέτο, όπου ένα μεμονωμένο μάθημα μπορεί να χρεώνεται έξι ευρώ. Οι δασκάλες με τις οποίες μίλησα δικαιολογούν την τιμή αυτή επίσης και σε σχέση με τη φθορά που υφίσταται το σώμα τους από την έντονη σωματική άσκηση.

Ένα τυπικό μάθημα pole dancing διαρκεί μία ώρα και αποτελείται από τρία μέρη: την προθέρμανση, το κυρίως μάθημα και την αποθεραπεία. Το λεγόμενο ζέσταμα κρατάει συνήθως δέκα με δεκαπέντε λεπτά. Καθώς ο χορός στο στύλο απαιτεί έντονη μυϊκή άσκηση, η προθέρμανση είναι αντίστοιχης έντασης και περιλαμβάνει ασκήσεις για ολόκληρο το σώμα. Όπως παρατήρησε και η Holland στη δική της έρευνα, η προθέρμανση είναι το λιγότερο ευχάριστο μέρος του μαθήματος ακριβώς επειδή δίνει την αίσθηση της γυμναστικής που δεν κρύβεται πίσω από τον χορό ή το παιχνίδι (2010: 53). Οι μαθήτριες συνήθως δυσανασχετούν ή εγκαταλείπουν τις προσπάθειες πριν συμπληρώσουν τον απαιτούμενο αριθμό επαναλήψεων. Κάτι τέτοιο δείχνει ίσως πως δε βλέπουν το pole dancing αποκλειστικά ως μέθοδο εκγύμνασης

αλλά ως κάτι περισσότερο δημιουργικό και ευχάριστο. Η αποθεραπεία διαρκεί περίπου πέντε λεπτά και περιλαμβάνει κυρίως τέντωμα της σπονδυλικής στήλης αλλά και των ώμων και των χεριών που καταπονούνται ιδιαίτερα.

Το κυρίως μάθημα μπορεί να περιλαμβάνει είτε ασκήσεις στον στύλο είτε μία μικρή χορογραφία, συνήθως διάρκειας ενός λεπτού, την οποία οι συμμετέχουσες μαθαίνουν και εκτελούν αρκετές φορές στο πλαίσιο της μίας ώρας. Ορισμένες σχολές επικεντρώνονται μόνο στις ασκήσεις στο στύλο, προσφέροντας συχνά ξεχωριστά μαθήματα χορογραφίας, ενώ άλλες τα εναλλάσσουν. Για παράδειγμα, στο Polewave ένα τμήμα κάνει δύο χορογραφίες τον μήνα, αφιερώνοντας τα άλλα δύο μαθήματα στις ασκήσεις. Στο Pole Jam, ένα μηνιαίο πακέτο αφορά κατά κανόνα μόνο μαθήματα με ασκήσεις στον στύλο επομένως αν μια μαθήτρια επιθυμεί να κάνει χορογραφίες, μπορεί να ακολουθήσει ένα ξεχωριστό τμήμα που επικεντρώνεται στις χορογραφίες στον στύλο. Όταν η έμφαση δίνεται στο ακροβατικό στοιχείο του pole dancing αντί του χορευτικού, τα μαθήματα μπορεί να προσφέρονται και υπό την ονομασία «pole fitness». Η Αρετή, δασκάλα μου στο Polewave και νικήτρια του πρώτου πανελλήνιου πρωταθλήματος pole dancing, ορίζει το pole fitness ως «το είδος αυτό του pole dancing που δεν περιλαμβάνει χορογραφία».

Οι ασκήσεις στον στύλο περιλαμβάνουν στροφές γύρω, αναρριχήσεις πάνω και αναρτήσεις από τον στύλο. Η διδασκαλία ακολουθεί μία λογική με βάθος χρόνου, όπου ξεκινώντας από τις πιο απλές κινήσεις τις αναπτύσσεις εκτελώντας όλο και πιο απαιτητικές ασκήσεις από άποψη μυϊκής δύναμης, ευελιξίας και εμπειρίας. Οι ασκήσεις αυτές αποτελούν συνήθως συγκεκριμένες πόζες ή «τρίκ» («pole tricks») οι οποίες έχουν διάφορες παραλλαγές ανάλογα με το επίπεδο της κάθε μαθήτριας. Κάθε τρικ έχει μία κωδική ονομασία με αποτέλεσμα το pole dancing να αποκτά το δικό του λεξιλόγιο. Για παράδειγμα, οι βασικότερες κινήσεις που μαθαίνει μια μαθήτρια στα πρώτα της μαθήματα είναι ο «πυροσβέστης» και η «μπαλαρίνα» ενώ μερικές από τις πιο βασικές κινήσεις των πιο προχωρημένων είναι ο «άγγελος» και ο «σκορπιός» και ο «σούπερμαν». Τα διαφορετικά σημεία εκκίνησης, πιασήματα, κρατήματα, σημεία επαφής κτλ μπορούν καθώς φαίνεται να δημιουργήσουν έναν ατελείωτο συνδυασμό κινήσεων. Η στιγμή που η μαθήτρια θα μπορέσει να αναποδογυρίσει στον στύλο για πρώτη φορά ώστε να κρεμαστεί ανάποδα αποτελεί ορόσημο στην πορεία της και επιτυγχάνεται συνήθως τουλάχιστον τρεις μήνες μετά την έναρξη των μαθημάτων.

Οι κινήσεις αυτές επίσης μπορούν να συνδυαστούν σε μία αλληλουχία ή «combo» ακολουθώντας η μία την άλλη είτε ανεβαίνοντας στον στύλο είτε κατεβαίνοντας από αυτόν. Για παράδειγμα, η μαθήτρια μπορεί να ανέβει με ένα συγκεκριμένο σκαρφάλωμα, να εκτελέσει μία κίνηση, να μεταβεί σε μία άλλη ή σε αρκετές άλλες χωρίς να αγγίζει το πάτωμα και στο τέλος να προσγειωθεί στο πάτωμα με ένα συγκεκριμένο τρόπο.

Η χορογραφία άλλωστε περιλαμβάνει κι αυτή ασκήσεις στο στύλο οι οποίες εκτελούνται μαζί με περισσότερες χορευτικές και συνδυαστικές κινήσεις. Οι κινήσεις αυτές μπορούν να εκτελούνται είτε γύρω από τον στύλο είτε στο πάτωμα (floorwork) και συχνά δανείζονται από άλλα είδη όπως τον σύγχρονο χορό και το μπαλέτο ή και το twerking, ένα νέο είδος χορού που ξεκίνησε από την κοινότητα των μαύρων των ΗΠΑ και περιλαμβάνει έντονα τινάγματα των γλουτών.

Στο Polewave και άλλες σχολές υπάρχει πλέον ξεχωριστό τμήμα «exotic» (εξωτικού χορού) ή αλλιώς «heels class» (μάθημα με τακούνια) όπως αναγράφεται συχνά στο πρόγραμμα μαθημάτων, όπου οι μαθήτριες, σε αντίθεση με τα άλλα τμήματα, πρέπει να φορούν τακούνια. Πέρα από την χρήση τακουνιών, οι χορογραφίες διαφέρουν από τις υπόλοιπες χορογραφίες του pole dancing στο ότι είναι περισσότερο αισθησιακές υπό την έννοια ότι περιλαμβάνουν για παράδειγμα περισσότερα τινάγματα μαλλιών ή κυματοειδείς κινήσεις και υπό αυτή την έννοια θυμίζουν περισσότερο τον χορό που εκτελείται σε ένα στριπτιζάδικο. Η Αρετή διαχωρίζει το exotic από το pole dancing γενικότερα ως εξής:

Το pole dancing περιλαμβάνει πιο έντονο το ακροβατικό στοιχείο, το εναέριο στοιχείο, το fitness κομμάτι. Ενώ το exotic περιλαμβάνει κι αυτό... Θα δυναμώσεις και με το exotic, υπάρχει και το στοιχείο της εκγύμνασης. Αλλά έχει να κάνει περισσότερο με την θηλυκότητα, με την θηλυκή κίνηση, με τη ροή της κοπέλας γύρω από το στύλο και στο έδαφος και όχι τόσο με τα πολλά τρικ πάνω στο στύλο. Έχει να κάνει πιο πολύ με το να τονίσεις τις γραμμές του γυναικείου σώματος, την σεξουαλικότητα του γυναικείου σώματος. Πράγματα τα οποία στο pole dancing γενικά, σε διαφορετικά άλλα στυλ pole dancing, απουσιάζουν ή δεν αναδεικνύονται τόσο. Ομορφιά υπάρχει παντού. Απλά στο exotic διατυπώνεται, βγαίνει προς τα έξω με ένα συγκεκριμένο τρόπο

Η λογική του exotic χορού έγινε και για μένα πιο ορατή όταν η δασκάλα μου διδάσκοντας μας μία κίνηση σε ένα μάθημα χορογραφίας μας είπε πως η ίδια κίνηση στο exotic θα απαιτούσε να ανοίξουμε και τα δύο πόδια προς το κοινό ενώ τώρα μόνο το ένα. Βλέπουμε έτσι μια κλασική αθλητική κίνηση, το λεγόμενο «straddle» ή διασκελισμό, να αποκτά διαφορετικό νόημα στο πλαίσιο του χορού αυτού. Εδώ θα πρέπει να προσθέσουμε πως η ίδια η ονομασία «exotic» μαρτυρά την εξωτικοποίηση του Άλλου -όσο απροσδιόριστος κι αν παραμένει αυτός ο Άλλος στην προκειμένη περίπτωση- και την σεξουαλικοποίησή του μέσα από μια μάλλον οριενταλιστική λογική.

Το μάθημα αυτό πάντως γινόταν μέχρι πέρσι υπό τη μορφή σεμιναρίων μία με δύο φορές κάθε σεζόν μαρτυρώντας την χαμηλή ζήτηση για το είδος. Στην χορευτική εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε πέρσι, όπου κάθε τμήμα εκτέλεσε μία χορογραφία μπροστά σε ένα μικρό κοινό, το συγκεκριμένο τμήμα αποτελείτο μόνο από δύο μαθήτριες –εκ των οποίων η μία ήμουν εγώ.

Οι σχολές χορού όπου διδάσκεται το pole dancing είναι συνήθως εξειδικευμένες στον συγκεκριμένο χορό. Ωστόσο όλες συμπεριλαμβάνουν στο πρόγραμμά τους κάποιες άλλες δραστηριότητες ως συμπληρωματικές, με τη λογική ότι αυτές θα βοηθήσουν τις μαθήτριες να γίνουν καλύτερες στο pole dancing. Το Polewave για παράδειγμα προσφέρει δύο φορές τη βδομάδα μαθήματα ευελιξίας, από την ιδιοκτήτρια της σχολής, και μια φορά τη βδομάδα μαθήματα γιόγκα. Έτσι, η ιστοσελίδα του Polewave πληροφορεί τις επίδοξες μαθήτριες πως προσφέρονται:

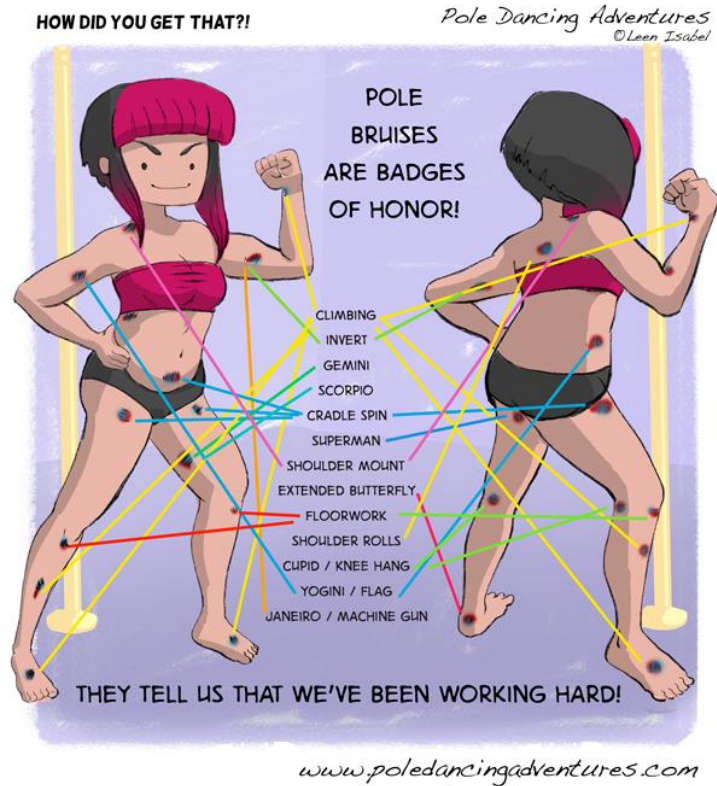
Ολοκληρωμένα προγράμματα φυσικής εκγύμνασης μέσα από συνδυαστικές πρακτικές, οι οποίες σε βάθος χρόνου διατηρούν τους μαθητές δυνατούς και υγιείς. Στοιχεία σύγχρονου χορού ενσωματώνονται στο πρόγραμμα και ειδικά σεμινάρια για ενδυνάμωση και εξειδικευμένη ευλυγισία οργανώνονται συχνά³.

³ <http://markelapolewave.com/gr/about.html>

Η πλαisiώση των μαθημάτων του role dancing από άλλες αθλητικές δραστηριότητες από τη μία δίνει την αίσθηση ότι ο ίδιος ο χορός είναι κι αυτός μια αθλητική δραστηριότητα που προσφέρει εκγύμναση, ενώ από την άλλη δίνει το μήνυμα ότι απαιτεί μία συνεχή προσπάθεια, μια συνεχή βελτίωση των σωματικών μας δυνατοτήτων.

Σημαντικό ρόλο στην κατασκευή της ταυτότητας της χορεύτριας παίζει και ο πόνος. Ο μυϊκός πόνος, τόσο κατά τη διάρκεια της άσκησης όσο και την επόμενη μέρα, θεωρείται σημάδι σκληρής άσκησης. Καθώς όμως αυτός είναι κοινός σε όλα τα αθλήματα, η ιδιαιτερότητα του role dancing έγκειται στους μώλωπες που δημιουργούνται στο σώμα λόγω της επαφής με τον στύλο. Οι μελανιές αυτές είναι τόσο «παράσημο» για τις χορεύτριες που τις επιδεικνύουν με περηφάνια όσο και αναγνωριστικό σημάδι της μιας από την άλλη. Στο Pole Jam, τη δεύτερη σχολή χορού στην οποία παρακολούθησα μαθήματα, υπάρχει ένας ειδικός πίνακας με τίτλο «Badge of Honor» στον οποίο τοποθετούνται φωτογραφίες με τις πιο ευδιάκριτες μελανιές των μαθητριών. Όπως φαίνεται στην πρώτη σχετική γελοιογραφία⁴ (βλ. παρακάτω), η κάθε μελανιά αντιστοιχεί σε συγκεκριμένες πόζες στον στύλο οδηγώντας σε μία πολύπλοκη χαρτογράφησή τους πάνω στο σώμα μας. Στην δεύτερη γελοιογραφία οι μελανιές αναδεικνύονται ως στοιχείο ταυτότητας και ιδιότητας μέλους της role dancing κοινότητας. Τονίζεται μάλιστα η αντίθεση ανάμεσα στον πόνο που σου επιβάλλει ο άλλος και στον πόνο που είναι αποτέλεσμα της αυτενέργειας σου και ο οποίος αξιολογείται θετικά.

⁴ Όλες οι γελοιογραφίες/ σκίτσα που χρησιμοποιώ σε αυτή την εργασία προέρχονται από την διαδικτυακή σειρά «Pole Dancing Adventures» της Leen Isabel που βρίσκεται στον παρακάτω σύνδεσμο:
<http://poledancingadventures.com>

Εικόνα 1: Pole Bruises Are Badges of Honor

Εικόνα 2

Ο πόνος που αποτυπώνεται πάνω στα σώματα των χορευτριών γίνεται έτσι δημιουργικός και παραγωγικός του υποκειμένου. Ο Frykman (1998:15) μιλώντας για τον πόνο και την οδύνη λέει:

Το πρόσωπο που λέει ιστορίες σχετικά με τον πόνο του ή τον πόνο της εμφανίζεται ως δραστήριο, δυναμικό ακόμη και ηρωικό [...]. Η εμπειρία γίνεται έτσι μια βιογραφική γραμμή γύρω από την οποία περιστρέφονται οι ταυτότητες».

Ο ίδιος τονίζει πως σημασία έχει ο τρόπος που ο καθένας νοηματοδοτεί τον πόνο του αλλά πως αυτός δεν είναι ανεξάρτητος από το κοινωνικό πλαίσιο. Δημιουργείται έτσι μια κοινότητα «φανταστική, αλλά εξαιτίας της απτής σωματικότητάς της, ακόμα πιο αξιόπιστη» (οπ.π.:17).

Σε αυτό το σημείο έχει νόημα να αναρωτηθούμε αν ο πόνος και οι μελανιές που προκαλούνται από τον χορό αυτό αποτελούν χαρακτηριστικά περισσότερο της κυρίαρχης κουλτούρας που θέλει τη γυναίκα να υπομένει τον πόνο μαρτυρικά καθώς «μπρος τα κάλλη τι είναι ο πόνος» ή θυμίζουν περισσότερο τα βίαια αθλήματα στα οποία συμμετέχουν κατά κύριο λόγο οι άντρες. Η απάντηση αυτή έχει σημασία για τον τρόπο που το *role dancing* συνδέεται με κυρίαρχες επιτελέσεις της θηλυκότητας ή αντίθετα με ανατρεπτικές όπως θα ήταν στη δεύτερη περίπτωση.

Όλα τα παραπάνω πάντως τοποθετούν το *role dancing* κάπου ανάμεσα στον χορό και την γυμναστική καθώς διατηρεί στοιχεία και από τα δύο. Επιπλέον προκύπτει πως τα είδη του *role dancing* κατατάσσονται σε ένα φάσμα, από την καθαρή άθληση, όπως το *role fitness*, μέχρι την πιο χορευτική, καλλιτεχνική και αισθησιακή εκδοχή του, όπως το εξωτικό *role dancing*.

Η Adrienne Kaerpler γράφει στην βιβλιογραφική επισκόπησή της για την εθνογραφία του χορού:

Για να γίνουν κατανοητές ως χορός (ή κάποια άλλη ειδική κατηγορία κίνησης), οι κινήσεις πρέπει να είναι γραμματικές, πρέπει να προορίζονται ως χορός και να ερμηνεύονται ως χορός. Η γραμματική ενός ιδιώματος κίνησης –όπως και η γραμματική κάθε γλώσσας- περιλαμβάνει τη δομή, το στυλ και το νόημα. Και κάποιος θα πρέπει να μάθει να αναγνωρίζει τις κινήσεις που αποτελούν το σύστημα, το πώς μπορεί να διαφέρουν στυλιστικά, και τη σύνταξή τους (κανόνες για το πώς μπορεί να συνδυαστούν μαζί για να σχηματίσουν μοτίβα, φράσεις, μεγαλύτερες μορφές και ολόκληρα κομμάτια). Η ικανότητα να καταλάβει κανείς

συγκεκριμένα κομμάτια εξαρτάται όχι μόνο από την ίδια την κίνηση αλλά και από την γνώση των πολιτισμικών συμφραζομένων και της φιλοσοφίας (2000:118).

Από τα παραπάνω στοιχεία, ήδη περιγράψαμε πώς το role dancing διαθέτει το δικό του λεξιλόγιο και τη δική του γραμματική σύμφωνα με την οποία συνδυάζονται οι κινήσεις. Εξίσου σημαντικός όμως είναι ο τρόπος που οι ίδιες οι συμμετέχουσες αντιλαμβάνονται το role dancing. Πράγματι και οι οκτώ συνομιλήτριές μου δήλωσαν χωρίς δισταγμό πως γι' αυτές το role dancing σημαίνει κυρίως χορό και δευτερευόντως γυμναστική. Σημαντικό, βέβαια είναι πως οι μισοί από αυτούς είχαν προηγούμενη εμπειρία και ενασχόληση με τον χορό.

Η Λήδα για παράδειγμα είπε αποφασιστικά πως το role dancing αποτελεί γι αυτήν «τεχνική χορού». Η Ελευθερία δήλωσε πως το role dancing είναι γι αυτή χορός γιατί περιέχει το κομμάτι της «ελεύθερης έκφρασης» το οποίο δε θα έπρεπε να στριμωχτεί σε ένα βαθμολογικό πλαίσιο.

Παρόλα αυτά , θα πρέπει να τονίσουμε ότι η γλώσσα που χρησιμοποιούν κάποιες από τις συνομιλήτριές μου συχνά συνεχίζουν να το κατατάσσουν στα αθλήματα. Η Ελευθερία για παράδειγμα είχε περιγράψει λίγο πιο πριν πως όταν ξεκίνησε να κάνει role dancing αντικατέστησε κάθε είδους γυμναστική που έκανε ως τότε.

ii. Η Εξέλιξη του Pole Dancing και η Διεθνής Pole Dancing Κοινότητα

Η εξέλιξη μιας μαθήτριας role dancing είναι τόσο έντονη που η πρόοδος γίνεται ορατή ακόμα και από βδομάδα σε βδομάδα. Το μάθημα είναι έτσι σχεδιασμένο ώστε οι συμμετέχουσες να καταφέρνουν σε κάθε μάθημα κάτι καινούριο, είτε λόγω μυϊκής ενδυνάμωσης, είτε λόγω βελτίωσης της ευελιξίας, είτε απλά επειδή λόγω εξάσκησης και εμπειρίας αντιλαμβάνονται καλύτερα πώς να εκτελούν επιτυχημένα ένα τρικ. Αυτή η αίσθηση επιτυχίας είναι το πιο εθιστικό κομμάτι του role dancing, αυτό που αναφέρθηκε από όλες τις συνεντευξιαζόμενες ως η βασικότερη πηγή της «αυτοπεποίθησης» που υποστηρίζουν ότι αντλούν από τον χορό αυτό. Η Αρετή για παράδειγμα την εξηγεί ως εξής:

[Η αυτοπεποίθηση] Οφείλεται στο ότι η κοπέλα που κάνει role dancing πετυχαίνει πράγματα. Είτε που έχουν να κάνουν με τον χορό, δηλαδή της βάζω μια

χορογραφία και καταφέρνει να την κάνει, οπότε αισθάνεται όμορφα, οπότε πιστεύει στον εαυτό της. Είτε έχει να κάνει με τα τρικς. Τα τρικς θέλουν δύναμη, Τα τρικς θέλουν προσπάθεια, τα τρικς θέλουν επανάληψη. Οπότε όταν πετυχαίνει τρικς πιστεύει στον εαυτό της γιατί βλέπει ότι κάνει πράγματα που δεν έκανε πριν, κάτι έχει αλλάξει στην φυσική της κατάσταση. Βλέπει απτά αποτελέσματα.

Ταυτόχρονα, το γεγονός πως το επίπεδο γίνεται όλο και πιο απαιτητικό και υπάρχει πάντοτε μία πιο δύσκολη εκδοχή της άσκησης που μόλις κατάφερες να πετύχεις, προσθέτει ένα επιπλέον βάρος που συχνά προκαλεί άγχος.

Κομβικό σημείο για μια μαθήτρια του role dancing θεωρείται η στιγμή που θα βάλει στύλο στο σπίτι της. Αυτό γίνεται συνήθως μετά τον δεύτερο ή τρίτο χρόνο ή όταν νιώσει αρκετή αυτοπεποίθηση στις δυνάμεις της αλλά και την επιθυμία να εξασκηθεί μόνη της ή να αναπτύξει την ικανότητα αυτοσχεδιασμού της. Η τοποθέτηση στύλου στο σπίτι βέβαια εξαρτάται τόσο από την οικονομική άνεση της κάθε μιας, καθώς αυτός στοιχίζει τουλάχιστον 300 ευρώ, όσο και από την άνεση χώρου, καθώς θα πρέπει το πεδίο να είναι ελεύθερο τουλάχιστον σε ακτίνα ενάμιση μέτρου γύρω από τον στύλο. Ενώ όμως πολλές μαθήτριες αγοράζουν τον δικό τους στύλο και εξελίσσονται ταχύτατα, σε άλλες περιπτώσεις ο στύλος καταλήγει σε πλήρη αχρησία καθώς αυτές δεν μπορούν να βρουν το κίνητρο να προπονηθούν μόνες.

Όσον αφορά την προσωπική μου εμπειρία, τοποθέτησα έναν στύλο στο σπίτι μου στην αρχή του τέταρτου χρόνου που έκανα role dancing. Έχοντάς τον στη μέση του σαλονιού μου και άρα ως το πρώτο πράγμα που βλέπει κανείς μπαίνοντας στο σπίτι, νιώθω ότι αυτός βάζει την υπογραφή του σε όλο τον χώρο. Οι επισκέπτες μου συχνά τον πλησιάζουν και γυρνάνε γύρω από αυτόν γελώντας. Συχνά νιώθω την ανάγκη να τον υπερασπιστώ, όπως για παράδειγμα όταν αναφέρονται σε αυτόν ως «stripper pole» αναγκάζοντάς με να τονίσω ότι δεν είναι στύλος για στριπτιζέζ, είναι στύλος για χορεύτριες. Η προπόνησή μου δεν είναι συχνή και σχεδόν ποτέ δεν έχω δοκιμάσει κάποια άσκηση που κάναμε στο μάθημα. Πολύ συχνά όμως θα βάλω τη δική μου μουσική και θα χορέψω σχεδιάζοντας μια δική μου χορογραφία. Αν και αυτό στην αρχή μου φαινόταν αδύνατο καθώς δε μπορούσα να

ανακαλέσω αρκετές από τις άπειρες κινήσεις που έχουμε διδαχθεί ή να τις συνδέσω μεταξύ τους, με τον καιρό άρχισα να γίνομαι καλύτερη και ανέπτυξα περισσότερο το χορευτικό κομμάτι του pole dancing.

Είναι χαρακτηριστικό πως εκτός από τις μαθήτριες είναι και το ίδιο το pole dancing που συνεχίζει να εξελίσσεται ως νέο είδος. Η Αρετή επισήμανε πως όταν ξεκίνησε η ίδια τα μαθήματα πριν περίπου δέκα χρόνια υπήρχε μία μικρότερη γκάμα κινήσεων με χαμηλότερο επίπεδο δυσκολίας. Η ταχύτατη διάδοση του pole dancing σε συνδυασμό με την ύπαρξη διεθνούς κοινότητας που βρίσκεται σε επαφή μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, οδήγησε στην άνοδο του επιπέδου και τον υψηλότερο βαθμό πολυπλοκότητας. Η Λίλα, επαγγελματίας χορεύτρια και δασκάλα pole dancing στη σχολή Pole Jam, επισημαίνει τις πολλαπλές επιδράσεις που δέχεται καθώς

καθένας που έρχεται από άλλο χώρο το συνδυάζει και με άλλα πράγματα. Κάποιος από ρυθμική, από ενόργανη, κάποιος από παρκουρ, κάποιος από breakdance, ο άλλος από μπαλέτο. [...]. Ακόμα και κάθε μέρα να προπονείσαι συνεχώς βλέπεις νέα τρικς. Αυτό είναι και το ωραίο, σε βάζουν σε μια εγρήγορση και δεν το βαριέσαι.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και το διαδίκτυο γενικότερα παίζουν μεγάλο ρόλο τόσο για τις χορεύτριες ατομικά όσο και για το ίδιο το είδος του χορού, αλλά και τη δημιουργία αίσθησης του ανήκειν σε μια κοινότητα, αυτή του pole dancing. Από τη μία τα βίντεο και οι φωτογραφίες που κυκλοφορούν αποτελούν έμπνευση για τις μαθήτριες που κοιτούν με δέος τις έμπειρες χορεύτριες. Πολλές φορές μάλιστα φυλάμε στο κινητό μας τις πόζες που μας αρέσουν και μας φαίνονται εντυπωσιακές μεν, εφικτές δε, και ζητάμε στο μάθημα από τη δασκάλα μας να μας τις διδάξει. Το αίτημα βέβαια μπορεί να απορριφθεί αν η τελευταία κρίνει πως η άσκηση δεν είναι του επιπέδου μας, καθώς συχνά μία πόζα που φαίνεται εντυπωσιακή επιτυγχάνεται σχετικά εύκολα ενώ μια άλλη που φαίνεται απλή απαιτεί μια τεχνική που δεν έχουμε ακόμα διδαχθεί.

Ταυτόχρονα, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προσφέρουν ιδέες και έμπνευση στις προχωρημένες μαθήτριες που μπορούν να αντιγράψουν μία νέα κίνηση απλά παρατηρώντας την σε βίντεο. Η ιστοσελίδα του Polewave για παράδειγμα μας πληροφορεί πως η ιδιοκτήτρια της σχολής «προπονήθηκε με ενθουσιασμό ακολουθώντας τις οδηγίες της δασκάλας της Ελευθερίας Γιαγή

και ξεκίνησε να δουλεύει σε πιο προχωρημένου επιπέδου tricks παρακολουθώντας βίντεο της αμερικανίδας χορεύτριας Karol Helms στο Youtube». Είναι χαρακτηριστικό πως πορτρέτο της Karol Helms βρίσκεται κρεμασμένο πάνω από το γραφείο της Αρετής στο Polewave. Το πορτρέτο αυτό, καθώς δεν απεικονίζει την χορεύτρια εν δράσει παρά μόνο το πρόσωπό της σε χαμηλό φωτισμό, αποπνέει σχεδόν μια θρησκευτική ευλάβεια μοιάζοντας περισσότερο με εικόνισμα ή έστω την φωτογραφία κάποιου συγγενικού αγαπημένου προσώπου. (Βλ. παρακάτω εικόνα).

Εικόνα 3: Πορτραίτο της Karol Helms στο Polewave

Μια άλλη περίπτωση μαθήτριας επηρεασμένης από τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης, αν και όχι τόσο χαρακτηριστική, είναι αυτή της Λίλας η οποία μου εξήγησε πως ξεκίνησε το role dancing μόνη της ψάχνοντας για έναν εναλλακτικό τρόπο να ξεκινήσει να δουλεύει το σώμα της μετά από έναν τραυματισμό. Η Λίλα γνώρισε το role dancing παρακολουθώντας διαγωνισμούς του εξωτερικού στο youtube και αφού της φάνηκε «τόσο εντυπωσιακό και τόσο όμορφο» πήρε έναν στύλο στο σπίτι της και άρχισε να εξασκείται μόνη της. Αφού συνέχισε την αυτοδιδασκαλία για ένα με δύο χρόνια, πράγμα στο οποίο τη βοήθησε φυσικά και η πολύχρονη επαγγελματική εμπειρία της στον χορό, άρχισε να πηγαίνει σε σεμινάρια του εξωτερικού προχωρώντας έτσι το επίπεδό της και καταλήγοντας να έχει σήμερα διακρίσεις στο role dancing τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο.

Ένα άλλο στοιχείο που δημιουργεί την αίσθηση της κοινότητας είναι η ανάρτηση φωτογραφιών μας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Αφενός η ανάρτηση αυτή είναι από μόνη της κίνητρο για προσπάθεια επίτευξης μιας καινούριας κίνησης. Συχνά, όταν οι ασκήσεις της μέρας αποτελούν επαναλήψεις παλιότερων μαθημάτων, ζητάμε από την δασκάλα να μας δείξει στο τέλος της ώρας κάποια γρήγορη και εύκολη εκδοχή που θα μπορέσουμε να προσθέσουμε στον λογαριασμό μας στο instagram. Οι κινήσεις που ήδη έχουμε απαθανάτισει, επιτυγχάνοντάς τες έστω και με δυσκολία, δεν μετράνε όσο μια καινούρια κίνηση – όσο και αν η Αρετή επαναλαμβάνει πως το σημαντικό είναι να μάθουμε να κάνουμε μία κίνηση με ευκολία και όχι να την επιτύχουμε μία και μοναδική φορά για τον φακό.

Η τριβή αυτή με την διεθνή κοινότητα του role dancing έχει και την αρνητική της πλευρά. Η Ευτυχία, δασκάλα role dancing σε γυμναστήριο στα Μελίσσια, για παράδειγμα, παραδέχεται πως εδώ και ενάμιση χρόνο παρακολουθεί πολλά βίντεο στο instagram και ενώ αυτό την βοηθάει να εξελιχθεί, συχνά έχει και το αντίθετο αποτέλεσμα. Όπως το θέτει η ίδια:

Από την άλλη είναι και αρκετά κακό γιατί βλέπω ότι έχουν ξεφύγει λίγο τα πράγματα. Δηλαδή είναι πράγματα που βλέπω τα οποία λες, 'ντάξει, δεν είναι εφικτό να γίνει τουλάχιστον με μία μέση προπόνηση και όταν είναι και η δουλειά σου αυτό. Οπότε αυτομάτως κι εμένα με ρίχνει. Δηλαδή και με άλλες φίλες μου που ενδεχομένως διδάσκουν μου λένε το ίδιο πράγμα. Ότι βλέπω τόσα πολλά

πράγματα ωραία, καινούρια, βαίνουν συνεχώς καινούριες κινήσεις οι οποίες δεν γίνεται να βγουν όλες. Και νομίζω ότι έχει ανέβει πάρα πολύ. Αλλά νομίζω ότι κάπου ο καθένας πρέπει να βρει τα όριά του. Να πει ότι αυτό είμαι και θέλω να δουλέψω το συγκεκριμένο πράγμα. Γιατί καλώς ή κακώς επηρεάζει πάρα πολύ αυτό και η εικόνα που βλέπεις και το τι κάνουν.

Η Λήδα συμφωνεί πως σημαντική πηγή της αυτοπεποίθησης που προσφέρει το role dancing είναι ότι «σίγουρα παίρνεις χαρά όταν βλέπεις εξέλιξη», προειδοποιεί όμως πως «δεν πρέπει να απογοητεύεσαι από την άλλη, γίνεται εμμονικό όλο αυτό, όπως και σε όλα τα αθλήματα». Επιπλέον, εξηγεί τον αρνητικό αντίκτυπο που μπορεί να έχουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην προσπάθεια μιας χορεύτριας role dancing. Η ίδια πιστεύει πως η πρόθεση να ανεβάσεις μία φωτογραφία όπου κάνεις την τέλεια κίνηση μπορεί να οδηγήσει στην «παγίδα να πιέσεις τον εαυτό σου παραπάνω από όσο αντέχει», κυρίως επειδή το role dancing ενέχει την «ματαιότητα της τέλει θέσης». Διευκρινίζει πως αυτό δεν έχει σχέση με τον ναρκισσισμό αλλά επειδή «έχει την αλφαβήτα θέσεων το role από τη φύση του, ίσως το να πετύχεις αυτή τη θέση που είναι τόσο συγκεκριμένη να γίνεται λίγο πιεστικό», ιδίως όταν θες να την πετύχεις για να τα ανεβάσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Όπως και να έχει, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συγκροτούν μια «φανταστική κοινότητα» καθώς κάθε μαθήτρια role dancing νιώθει ότι ανήκει σε αυτή. Όπως επισημαίνει άλλωστε και η Ελευθερία, ήταν μέσω της διεθνούς διαδικτυακής κοινότητας που συζητήθηκε η κρίση που ξέσπασε στη οργάνωση της εκδήλωσης Take Back The Night με αφορμή την επίδειξη role dancing σε αυτή, οδηγώντας έτσι στην συσπείρωσή της. Η Λίλα πάλι τονίζει πως το πρώτο πανελλήνιο πρωτάθλημα role dancing διαφημίστηκε σχεδόν αποκλειστικά στο facebook, με αποτέλεσμα να την κάνει να αναρωτιέται πώς θα μάθαινε κάποιος γι αυτό αν δεν συμμετείχε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ταυτόχρονα οι χορεύτριες βρίσκουν στα πρόσωπα επιτυχημένων και παγκοσμίων γνωστών χορευτριών κοινές αναφορές καθώς και τα δικά τους είδωλα και πρόσωπα-μύθους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΤΡΙΠΤΙΖ VS POLE DANCING

ι. Pole Dancing, Θηλυκές Επιτελέσεις και Ανατρεπτικές Σωματικές Πράξεις

Το Pole dancing μπορεί να ιδωθεί ως μία μορφή επιτέλεσης, και μάλιστα έμφυλης επιτέλεσης. Όπως επισημαίνει όμως η Butler, η επανάληψη κάθε επιτέλεσης εμπεριέχει και δυνατότητες ανατροπής «υποδηλώνοντας ένα άνοιγμα στην ανασημασιοδότηση και επινόηση νέων συμφραζομένων» (Butler, 1990: 180). Υπό αυτή την έννοια το pole dancing ως αθλητική δραστηριότητα μπορεί να είναι είτε μια ηγεμονική επιτέλεση φύλου είτε μια «σωματική ανατρεπτική πράξη».

Το Pole Dancing περιλαμβάνει αναμφισβήτητα ένα έντονο στοιχείο έμφυλης επιτελεστικότητας. Όπως παρατηρούν οι Kurz και Whitehead:

Παρόλο που το ψυχαγωγικό pole dancing δεν απεικονίζει την σωματική πράξη του σεξ (ή πτυχές του) με τη μόνη πρόθεση να ερεθίσει τον θεατή, εξακολουθεί να είναι μία πράξη που είναι (βάσιμα) εγγενώς επιτελεστική με έναν τρόπο που δεν είναι ορισμένα άλλα ήδη άσκησης (όπως η ανύψωση βαρών στο γυμναστήριο ή το τρέξιμο στο πάρκο). Για παράδειγμα, ούτε το τρέξιμο ούτε η ανύψωση βαρών προωθούνται συχνά στις γυναίκες ως *δεξιότητα* την οποία μπορούν να επιδείξουν. (Kurz και Whitehead, 2009: 227)

Αυτό βέβαια μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι το pole dancing όπως είδαμε βρίσκεται ανάμεσα στον χορό και την γυμναστική, αν και το ίδιο το όνομά του το ορίζει ως χορό. Η σύγκριση επομένως θα ήταν μάλλον σωστότερο να γίνει με άλλα ήδη χορού, όπως για παράδειγμα το μπαλέτο ή τον σύγχρονο χορό από τα οποία δανείζεται πολλά στοιχεία.

Πέρα από τις σεξουαλικές συνδηλώσεις, κι άλλα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου είδους είναι παραδοσιακά θηλυκά. Όπως επισημαίνουν οι Atwood και Holland:

Η παρουσίαση του σύγχρονου pole dancing αντλεί από μια ευρεία γκάμα σημαινόντων τα οποία ήδη γίνονται κατανοητά ως αποδεκτός θηλυκός: ο χορός, η επίδειξη, ένα ενδιαφέρον για τα παπούτσια, μία έγνοια για την υγεία, την άσκηση και την αυτό-ανάπτυξη. Η ορατότητά του στα γυναικεία μέσα ενημέρωσης και ο συσχετισμός του με διάσημες γυναίκες που αντιπροσωπεύουν μία αποδεκτά άσεμνη εκδοχή θηλυκότητας για το κοινό οδηγεί στο να τοποθετηθεί ως μία αποδεκτή θηλυκή πρακτική. (Atwood και Holland, 2009: 179)

Παρόλα αυτά, όπως παρατηρεί αλλού η Holland, «το pole dancing δεν μπορεί να περιγραφεί ως εντελώς κοριτσίστικο εξαιτίας της δύναμης που απαιτεί, αλλά ούτε και butch εξαιτίας της ρίζας του στο lap dancing, αλλά και επειδή σε πολλά μαθήματα οι γυναίκες στολίζονται (dress up) (Holland, 2009:26). Κατά συνέπεια:

Η άσκηση στον στύλο είναι τόσο ενδιαφέρουσα όσο και δύσκολη γιατί αφορά την εγγραφή συγκεκριμένων ιδεολογικών ειδών ηγεμονικής θηλυκότητας αλλά και τους τρόπους αμφισβήτησης των ηγεμονιών αυτών, όπως η απόκτηση μυών, η σωματική αυτοπεποίθηση και η δημιουργικότητα, χαρακτηριστικά που θεωρούνται μάλλον αρρενωπά. (ο.π.: 56)

Η εξέταση του pole dancing ως «drag» ενισχύεται και από την έμφαση στο γέλιο και την διασκέδαση στα οποία αναφέρονται τόσο οι ιστοσελίδες των σχολών χορού όσο και οι ίδιες οι μαθήτριες και δασκάλες. Η «πλάκα» και το γέλιο, πέρα από την ευχαρίστηση των συμμετεχουσών, μπορεί να δηλώνουν και μία απόσταση από τον ρόλο που επιτελείται ή ίσως και τη διακωμώδησή του. Υπό αυτή την έννοια ένας τρόπος με τον οποίο το pole dancing μπορεί να θεωρηθεί ανατρεπτικό είναι: «μέσω της έμφασης στην διακωμώδιση της εκμεταλλευόμενης σεξουαλικότητας στην οποία η υιοθέτηση της πρακτικής έξω από το συνηθισμένο συγκείμενό του μπορεί να δείξει την αστάθεια και τον κατασκευασμένο χαρακτήρα της νόρμας που παρωδείται» (Donague κ.ά., 2011:445). Συγκεκριμένα, οι Donague κ.ά. υποστηρίζουν ότι,

συμμετέχοντας σε μία δραστηριότητα (το pole dancing) που θεωρείται συμβατικά ότι περιλαμβάνει την εκμετάλλευση της γυναικείας σεξουαλικότητας προς τέρψη των ανδρών, οι υποθέσεις για τις σχέσεις μεταξύ της γυναικείας και της ανδρικής σεξουαλικότητας μπορούν δυνητικά να αποσταθεροποιηθούν. Δηλαδή, επιλέγοντας να μάθουν ένα σέξι χορό στον στύλο (και πράγματι να πληρώσουν για την ευκαιρία να το κάνουν), αντί να χορέψουν στον στύλο για να πληρωθούν από έναν άντρα, οι χορεύτριες που μαθαίνουν χορό στον στύλο για ψυχαγωγικούς λόγους μπορούν να υπονομεύσουν την ιδέα ότι η επιθυμία των γυναικών να χορέψουν σέξι χορούς είναι πρωτίστως για τους άνδρες (Donague κ.ά., 2011:445).

Στο σημείο αυτό χρειάζεται προσοχή γιατί η έμφαση στη διαφορά ανάμεσα στο πληρώνω και το πληρώνομαι ταιριάζει με την ιδέα της ενδυνάμωσης στη βάση της ιδιότητας κάποιας ως καταναλώτριας, επικυρώνοντας έτσι τη νεοφιλελεύθερη λογική την οποία έχει επικρίνει η Gill.

Επιπλέον, όπως προειδοποιεί η Butler:

Η παρωδία δεν είναι από μόνη της ανατρεπτική. Χρειάζεται να υπάρχει ένας τρόπος ώστε να κατανοούμε τι κάνει ορισμένα ήδη παρωδικής επανάληψης ρηξικέλευθη πράξη, αληθινά ταραχώδη, και ποιες επαναλήψεις εξημερώνονται και ξαναπαίνουν σε κυκλοφορία ως όργανα πολιτισμικής ηγεμονίας[...] Η παρωδιακή υποκατάσταση, στην πραγματικότητα το ίδιο το γέλιο της παρωδίας, εξαρτάται από ένα πλαίσιο και μία υποδοχή εντός των οποίων μπορούν να αναπτυχθούν ανατρεπτικές συγχύσεις. (Butler 1990:180)

Ο ενδεχόμενος ανατρεπτικός χαρακτήρας του pole dancing συνεπώς εξαρτάται από το αν η επανάληψή και η παραλλαγή του θα είναι αρκετά κατανοητές ώστε να διαβαστούν ως ανατρεπτικές. Όλα τα στοιχεία που παραπέμπουν στο στριπτίζ θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως ενδείξεις ότι το pole dancing είναι απλά η υιοθέτηση του porn chic από την κυρίαρχη κουλτούρα. Αντιθέτως, όλα αυτά τα στοιχεία που το κάνουν διαφορετικό από την

επιτέλεσή του στα στριπτιζάδικα θα μπορούσαν να διαβαστούν ως μια μετατόπιση. Στις επόμενες ενότητες επομένως εξετάζω ορισμένα από τα σημεία συγγένειας του pole dancing με το στριπτιζ και σε ποιο βαθμό μπορούν δυνητικά να θεωρηθούν ως ανατρεπτικά από τις ίδιες τις χορεύτριες αλλά και από τρίτους.

ii. Τα Σημεία Σύγκρισης

1. Αμφίεση και Γυμνότητα

Η πρώτη και πιο προφανής διαφορά ανάμεσα στο pole dancing που χορεύεται στα στριπτιζάδικα και σε αυτά που χορεύεται στις αίθουσες χορού είναι πως το πρώτο περιλαμβάνει την αφαίρεση ρούχων. Δεδομένου ότι το στριπτιζ σημαίνει κυριολεκτικά την αφαίρεση ρούχων, το pole dancing εκτός σεξουαλικής εργασίας δε μπορεί να έχει καμία σχέση με αυτό. Ωστόσο, όπως πληροφορήθηκα και η ίδια για πρώτη φορά κατά τη συνέντευξή μου με την Ελευθερία, ιδιοκτήτρια και δασκάλα του Pole Jam, στο Pole Theatre, διαγωνισμό pole dancing που οργανώνεται τόσο διεθνώς όσο και εθνικά, υπάρχει διαγωνιστική κατηγορία με όνομα «Pole Classique», η οποία απαιτεί την αφαίρεση τουλάχιστον ενός ρούχου. Συγκεκριμένα, η επίσημη ιστοσελίδα του Pole Theatre πληροφορεί τις υποψήφιες πως:

Η κατηγορία του Pole Classique είναι για χορεύτριες που τιμούν την ομορφιά και την τέχνη του σέξι/αισθησιακού στυλ του χορού στο στύλο και του στριπτιζ. Οι διαγωνιζόμενες πρέπει να φορούν τακούνια για τουλάχιστον μέρος της παράστασης (ένα λεπτό το ελάχιστον). Οι διαγωνιζόμενες απαιτείται να αφαιρέσουν τουλάχιστον ένα κομμάτι της αμφίεσής τους σε αυτή την κατηγορία. Τα G-strings, οι καλύπτρες για τις θηλές (pasties) κτλ επιτρέπονται σε κάποιες χώρες –παρακαλούμε ελέγξτε το με τον Εθνικό Διοργανωτή σας.⁵

Θα πρέπει να σημειωθεί πως οι άλλες τρεις κατηγορίες του συγκεκριμένου πρωταθλήματος είναι το Pole Art, το Pole Drama και το Pole Comedy. Ως Πρωτάθλημα το Pole Theatre είναι «μία ευκαιρία για τις performers του χορού σε στύλο να επιδείξουν τα πολλά και ποικίλα ταλέντα τους

⁵ <http://www.poletheatreuk.com/>

στη δημιουργία ενός οπτικού θεάματος με σκοπό να συγκινήσουν και να εμπνεύσουν το κοινό». Επομένως, η έμφαση στην επιτέλεση και την παράσταση που δίνει η συγκεκριμένη διοργάνωση ίσως δικαιολογεί την ύπαρξη μιας κατηγορίας που μιμείται το στριπτίζ και ενός στοιχείου (της αφαίρεσης ρούχων) που λείπει από τα υπόλοιπα είδη αγωνιστικού pole dancing.

Η παραπάνω περιγραφή δε σημαίνει πως η κατηγορία μετατρέπεται αυτόματα σε στριπτίζ καθώς οι περισσότερες διαγωνιζόμενες επιλέγουν να αφαιρέσουν ρούχα με τα οποία δε θα χόρευαν έτσι κι αλλιώς, όπως ένα φόρεμα ή ένα σακάκι. Θα πρέπει να σημειωθεί πάντως πως η Αυστραλέζα νικήτρια της κατηγορίας του 2015 επέλεξε να αφαιρέσει τον στηθόδεσμό της στα μισά της παράστασης και να χορέψει με pasties (αξεσουάρ που καλύπτουν μόνο τις θηλές).

Επιπλέον ο χαρακτηρισμός της συγκεκριμένης κατηγορίας ως «κλασικού» υπονοεί την καταγωγή του pole dancing από τον χώρο του στριπτίζ.

Η Αρετή περιγράφει την συγκεκριμένη κατηγορία ως εξής:

Το Pole Classique είναι συνέχεια του επαγγελματικού pole dancing όπως διδάσκεται στις σχολές αλλά με επιστροφή στις ρίζες του, στα στριπτιζάδικα. Είναι δηλαδή ο συνδυασμός του επαγγελματικού pole dancing, με προχωρημένα τρικς, με πολλά ακροβατικά, με συνδυασμό floorwork αλλά υιοθετώντας πάρα πολλά στοιχεία από τα στριπτιζάδικα. Για αυτό και εκεί το έχουν ως υποχρεωτικό να αφαιρέσεις ένα ρούχο. Μπορεί να είναι ένα σακάκι, μπορεί να είναι μια μπλούζα, μπορεί να είναι ένα παντελόνι, μπορεί να είναι το εσώρουχο. Αλλά δεν επιτρέπουν το full nudity, το να αφαιρεθούν τα πάντα, έχουν αυτό το stop. Μπορεί να είσαι με ένα στρινγκ στη σκηνή και pasties, επιτρέπεται.

Η Αρετή συμπλήρωσε πως οι χορεύτριες έχουν την ελευθερία να κάνουν το ίδιο και σε άλλες διαγωνιστικές κατηγορίες απλά στη συγκεκριμένη είναι υποχρεωτική. Διευκρίνισε όμως πως υπάρχουν διαγωνισμοί και διοργανώσεις όπου ρητά απαγορεύεται, όπως το Pole Championship και το Pole Art.

Πράγματι, στον «Κώδικα Βαθμολόγησης των Παγκοσμίων Πρωταθλημάτων Άθλησης Στύλου» (World Pole Sports Championships Code of Points), ένα κείμενο 82 σελίδων γεμάτο τεχνικές

λεπτομέρειες, που δημοσίευσε η Διεθνής Ομοσπονδία Άθλησης Στύλου, οι κανόνες κάνουν λόγο για αφαίρεση βαθμών ή ακόμα και αποκλεισμό σε περίπτωση «ακατάλληλης χορογραφίας, αμφίεσης, μαλλιών ή μακιγιάζ». Συγκεκριμένα, οι όροι προειδοποιούν τις διαγωνιζόμενες πως έως και πέντε βαθμοί μπορούν να αφαιρεθούν αν η αθλήτρια ή ο αθλητής αγγίξει το δικό του σώμα με έναν ερωτικό τρόπο, αν επιλέξει «εξωτική» (exotic) αμφίεση ή την χρήση βαφής σώματος. Ολικός αποκλεισμός μπορεί να επέλθει σε περίπτωση «υπερβολικά σέξι ή ερωτικής χορογραφίας» (σελ.18).

Στην ιστοσελίδα της διοργάνωσης «Pole Art»⁶, η κατηγορία «Κανονισμοί για την Αμφίεση και την Παράσταση» διευκρινίζουν πως «Κάθε αμφίεση είναι ξεχωριστή, ωστόσο η γυμνόστηθη εμφάνιση, τα εσώρουχα όπως τα στρινγκ και κάθε ερωτικό εσώρουχο απαγορεύεται» ενώ οι άντρες επιτρέπεται να δείξουν γυμνό το πάνω μέρος του σώματός τους. Επιπλέον, «Κατά τη διάρκεια της παράστασης δεν επιτρέπεται η αφαίρεση οποιουδήποτε ρούχου εφόσον βγάζοντας το η διαγωνιζόμενη θα επιδείξει οποιασδήποτε μορφής ακατάλληλη γυμνότητα. Επιτρέπεται ωστόσο η αφαίρεση κομματιών της αμφίεσης όπως: παλτό, μάσκα, σακάκι, φούστα αν, αφότου τα αφαιρέσουν, οι διαγωνιζόμενες παραμείνουν καταλλήλως ενδεδυμένες». Οι διαγωνιζόμενες προειδοποιούνται πως «οποιοδήποτε είδος ακατάλληλης γυμνότητας (επίδειξη στήθους ή άλλων απαγορευμένων μερών του σώματος) θα οδηγήσει στον άμεσο αποκλεισμό των διαγωνιζόμενων».

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως όταν ρώτησα την Αρετή σχετικά με τα κομμάτια ρούχων που αφαιρούν συνήθως οι διαγωνιζόμενες έδειξε να νιώθει άβολα και με ρώτησε γιατί θέλω να κάνω το θέμα τόσο «πικάντικο», όπως είπε, αντί να δείξω πώς χορεύεται το pole dancing στην πράξη. Η αντίδραση αυτή μαρτυρά μία προσπάθεια αποστασιοποίησης κάποιων επαγγελματιών από τις τεχνικές του στριπτίζ, ίσως σε μια προσπάθεια να αποκαταστήσουν το pole dancing ως ένα αξιοσέβαστο άθλημα.

Ακόμα και όταν δεν περιλαμβάνεται η αφαίρεση ρούχων, το γυμνό δέρμα και ιδίως τα ψηλά τακούνια, ως ενδυματολογικά στοιχεία του pole dancing, παραπέμπουν κι αυτά στον κόσμο του στριπτίζ. Ο συνειρμός που προκαλεί το pole dancing με σέξι, ψηλοτάκουνα παπούτσια

⁶ <http://www.poleart.com/rules.php>

αντανακλάται και στον τίτλο του άρθρου των Atwood και Holland «Διατηρώντας την φόρμα σου σε 12ποντα τακούνια (Keeping Fit in Six Inch Heels)» (2009).

Πράγματι, αν ιδωθεί ως άθλημα, το pole dancing είναι το μόνο που εκτελείται πάνω σε τακούνια, κάτι που τα κάνει να φαντάζουν παράταιρα και βεβιασμένα στα συμφραζόμενα της σωματικής άσκησης. Θα πρέπει να τονιστεί βέβαια ότι εξαιτίας του γεγονότος ότι μία χορεύτρια pole dancing είτε κρατιέται από το στύλο είτε κινείται στο πάτωμα είτε βρίσκεται στον αέρα, τα τακούνια δεν αποτελούν πραγματικό εμπόδιο καθώς αυτή δεν καλείται να ισορροπήσει σε αυτά χωρίς ταυτόχρονη στήριξη. Ο στύλος επιτρέπει να διατηρήσουμε την ισορροπία μας με ελάχιστη προσπάθεια.

Ως χορός πάντως, το pole dancing δεν είναι ο μόνος που χορεύεται με τακούνια καθώς το ίδιο γίνεται για παράδειγμα με το τάνγκο ή τους Latin χορούς. Θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς πως τα τακούνια διευκολύνουν τις στροφές καθώς είναι ευκολότερο να στρίψεις σε αυτά παρά με ένα επίπεδο παπούτσι. Ταυτόχρονα όμως, ενισχύουν και την επιτέλεση της θηλυκότητας που συνοδεύει αυτούς τους χορούς οι οποίοι στηρίζονται στην επιτέλεση των έμφυλων ρόλων και την έντονη διάκρισή τους ενώ διατηρούν και ένα ερωτικό στοιχείο ανάμεσα στο ζευγάρι.

Η Λήδα, συμμαθήτριά μου και τακτική συμμετέχουσα στο τμήμα εξωτικού χορού, παραδέχεται ότι η χρήση των τακουνιών παραπέμπει άμεσα στο στριπτίζ: «Πιστεύω ότι διατηρούν συγγένεια ακόμα και σε εικαστικό επίπεδο, δηλαδή ότι χρησιμοποιείς τακούνια ή λόγω γυμνού δέρματος. Σε ένα αφηρημένο εικαστικά επίπεδο διατηρούν συγγένεια. Κι αυτό δεν είναι καθόλου κακό».

Ωστόσο η σύνδεση του pole dancing με την χρήση τακουνιών δεν ανταποκρίνεται απόλυτα στην πραγματικότητα του pole dancing όπου το συνηθέστερο είναι πλέον να εκτελείται από γυναίκες ξυπόλητες και σπανιότερα με αθλητικά ή με παπούτσια μπαλέτου/χορού. Η δική μου εμπειρία ταιριάζει με αυτή την εκδοχή του pole dancing καθώς καμία από τις καθηγήτριές μου δεν φοράει τακούνια κατά την διδασκαλία ή την προπόνηση. Η κάθε μαθήτρια βέβαια είναι ελεύθερη από την διδάσκουσα να φορέσει τα τακούνια της αν νιώθει άνετα με αυτά, στη πράξη όμως καμία δεν επιλέγει να βάλει τακούνια χωρίς λόγο. Οι περισσότερες μαθήτριες δεν αγοράζουν τακούνια παρά μετά από μερικά χρόνια εμπειρίας, όταν νιώθουν ήδη αρκετή αυτοπεποίθηση. Η χρήση τους επομένως είναι κάτι το ξεχωριστό και πέρα από τα συνηθισμένα και δεν αφορά την

καθημερινότητα του role dancing με τον ίδιο τρόπο που ένα ψηλοτάκουνο παπούτσι εν γένει προορίζεται για μία ξεχωριστή περίπτωση. Η Λίλα τη συνδέει συγκεκριμένα με την επιτέλεση κάποιου ρόλου. Λέει για τα τακούνια:

Σε καθημερινή βάση δεν τα φοράμε. Τώρα εμένα προσωπικά το στυλ μου είναι το πιο μπαλέτο-σύγχρονο οπότε δεν τα πολυφοράω. Αλλά και πάλι έχει να κάνει... ο χορός είναι ρόλος. Μπορεί να κάνεις κάτι που να πιάνεις ένα άλλο θέμα πιο κοινωνικό οπότε να μη θες να φορέσεις τακούνι. Μπορεί να κάνεις κάτι με πιο ροκ μουσική, μια άλλη προσέγγιση, οπότε εκεί μπορεί να ταιριάζει σαν ρόλος να βάλεις το τακούνι.

Όποια και να είναι η περίπτωση ή ο ρόλος, οι κοπέλες δείχνουν ενθουσιασμό για τα ίδια τα παπούτσια που είναι κάτι καινούριο και ξεχωριστό από τις καθημερινές ενδυματολογικές τους επιλογές (Holland, 2010:91). Η Αλεξία για παράδειγμα, που άρχισε role dancing μόλις τον περασμένο χρόνο, δήλωσε ότι σκοπεύει να αγοράσει παπούτσια κάποια στιγμή στο μέλλον και εξήγησε πως αυτό θα εξαρτηθεί αφενός από τον οικονομικό παράγοντα και αφετέρου από το αν θα βρει «κάτι wow». Όταν τη ρώτησα τι εννοεί με το τελευταίο, εξήγησε: «το φαντάζομαι πολύ ψηλό, επιβλητικό, πολύ ωραία διακοσμημένο, πολύχρωμο, όχι κάτι 'flat', κάτι διαφορετικό, κάτι πιο extreme».

Τα παπούτσια αυτά δεν μπορεί να είναι οποιοδήποτε ψηλοτάκουνο καθώς θα πρέπει να είναι ειδικά κατασκευασμένα για αυτό το είδος χορού. Η πιο διαδεδομένη μάρκα έχει την ονομασία Pleaser. Τα παπούτσια αυτά είναι ιδιαιτέρως ακριβά είτε λόγω της μονοπωλιακής θέσης της εταιρίας στην αγορά είτε λόγω της γερής κατασκευής που απαιτείται να έχουν για να αντέξουν όλα αυτά τα χτυπήματα και τις προσγειώσεις στο έδαφος. Ένα μέσο ζευγάρι κοστίζει γύρω στα 70ενώ η τιμή μπορεί να φτάσει και τα 150 ευρώ για ένα εντυπωσιακό ζευγάρι με χρυσόσκονη ή στρας. Ένα πολύ συνηθισμένο σχέδιο είναι αυτό με διάφανο τακούνι και είναι δημοφιλές ακριβώς επειδή δεν μοιάζει με τίποτα που έχει φορέσει κάποια σε άλλη περίπτωση. (Βλ. παρακάτω εικόνα)

Την ίδια ακριβώς μάρκα χρησιμοποιούν όμως και οι στριπτιζέζ που παρατήρησα στα κλαμπ. Η διαφορά είναι πως ενώ τα τακούνια των μαθητριών του role dancing συνήθως δεν ξεπερνούν τα

δώδεκα εκατοστά, αυτά των στριптиζέζ μπορεί να είναι ψηλότερα. Επιπλέον τα παπούτσια των τελευταίων δεν δένουν πάντα στον αστράγαλο με λουράκι όπως αναγκαστικά δένουν αυτά των μαθητριών ώστε να συγκρατούνται στο πόδι καθόλη τη διάρκεια των ασκήσεων.

Εικόνα 4: Παπούτσια Pleaser

Όσον αφορά τα ρούχα που μπορούμε να φοράμε στη διάρκεια των μαθημάτων, αυτά θα πρέπει να αφήνουν ακάλυπτα τα σημεία του σώματος που βρίσκονται σε επαφή με το στύλο ώστε να προσφέρουν κράτημα, όπως τους αγκώνες, τις μασχάλες, το πίσω μέρος του γονάτου, το κουντεπιέ, το κόκαλο του ώμου, το σημείο που ενώνονται οι μηροί όταν σφίγγουν μεταξύ τους τα πόδια και συχνά τη μέση. Η ύπαρξη υφάσματος στα συγκεκριμένα σημεία μειώνει την τριβή με τον στύλο με αποτέλεσμα το σώμα να γλιστράει πάνω του αντί να συγκρατείται σε αυτόν κάνοντας την εκτέλεση μιας άσκησης είτε αδύνατη είτε επικίνδυνη.

Ενώ λοιπόν τα λιγοστά ρούχα δημιουργούν μια ερωτική εικόνα, αυτά στην ουσία είναι απαραίτητα για πρακτικούς λόγους. Οι περιορισμοί αυτοί συνήθως μεταφράζονται στην επιλογή σορτς και κοντής μπλούζας για την προπόνηση αν και πολλές γυναίκες επιλέγουν να φορούν μακρύτερη μπλούζα και να την σηκώνουν όποτε απαιτείται ή να φορούν κολάν και να το αφαιρούν στη διάρκεια της προπόνησης. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί πως στο τμήμα «exotic» οι

μαθήτριες καλούνται να φορέσουν κολάν λόγω της μεγαλύτερης τριβής με το πάτωμα και της απουσίας του είδους των ακροβατικών που απαιτούν πιάσιμο από σημεία των ποδιών. Το γεγονός αυτό επισημάνθηκε από την Αρετή κατά την διοργάνωση της επίδειξης που διοργάνωσε το Polewave η οποία είπε γελώντας πως το τμήμα αυτό ήταν παραδόξως «το πιο ντυμένο τμήμα». Η εκλαμβανόμενη παραδοξότητα υποδηλώνει πως θα περίμενε κανείς το συγκεκριμένο τμήμα, ως πιο συγγενικό στο στριπτίζ, να είναι ντυμένο και με αναλόγως λιγότερα ρούχα.

Όπως παρατηρούν σχεδόν όλες οι συνομιλήτριές μου, η επιλογή των ρούχων ακολουθεί για τις περισσότερες μια πορεία από φαρδύτερα και μακρύτερα σε στενότερα και πιο κοντά. Η αλλαγή αυτή συνδέθηκε από τις περισσότερες με την μεγαλύτερη άνεση που άρχισαν να νιώθουν με το σώμα τους. Η Ευτυχία λέει χαρακτηριστικά:

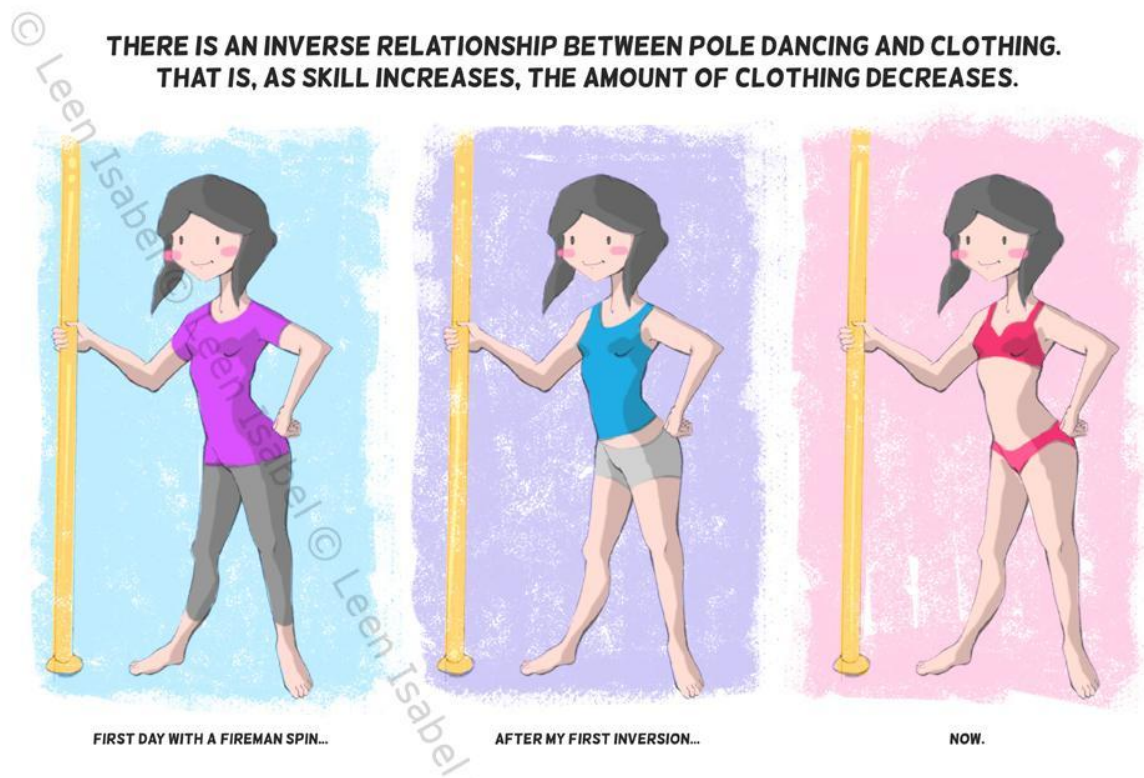
Πιστεύω πως είναι πάρα πολύ καλό που βλέπεις τον εαυτό σου με τα ρούχα που φοράμε, που είναι σορτσάκι και μπουστάκι, και αποδέχεσαι αυτό που έχεις απέναντι σου στον καθρέφτη. Εμένα μου πήρε δύο χρονιά για να κοιτάξω στον καθρέφτη.

Και πλέον καταλαβαίνω ότι [το συγκεκριμένο ντύσιμο] είναι αναπόσπαστο κομμάτι αυτού του αθλήματος. Θεωρώ λοιπόν ότι σου κάνει πολύ καλό στην αυτοπεποίθηση. Και επιπλέον βλέπεις τι μπορεί να κάνει το ανθρώπινο σώμα. Πώς κάποια χωρίς δύναμη μπορεί να φτάσει να κάνει δύναμη που δεν το φανταζόταν ποτέ.

Η Ευτυχία εξομολογείται πώς όταν ξεκίνησε το role dancing απέφευγε να κοιτάξει τον εαυτό της στον καθρέφτη όπως την προέτρεπε η δασκάλα της. Θυμάται πως αναρωτιόταν «τι μου λέει τώρα, συμπίεζεται όλο μου το μπούτι πάνω στο στύλο, βλέπω την κυτταρίτιδα, δεν χρειάζεται να δω τον καθρέφτη να δω και από πίσω». Εκφράζει την πεποίθησή της πως αυτό αλλάζει με τον καιρό για όλες τις μαθήτριες, κάτι που μπορώ να επιβεβαιώσω και η ίδια. Ενώ τον πρώτο καιρό το είδωλό μου στο καθρέφτη ήταν κάτι που προσπαθούσα να αποφύγω καθώς δεν είχα συνηθίσει να βλέπω τον εαυτό μου με τόσο λίγα ρούχα εν κινήσει, τώρα πια αυτό δεν μου προκαλεί κανένα άγχος, όχι επειδή το σώμα μου έχει αλλάξει αλλά επειδή το βλέπω πια ως σύμμαχο και όχι ως εχθρό, Η αντίληψη αυτή συνοδευόταν από όλο και πιο στενά, κοντά και

εφαρμοστά ρούχα καθώς το σώμα μου δεν ήταν πια κάτι που έπρεπε να κρύψω όσο το δυνατόν περισσότερο. Το παρακάτω σκίτσο επαληθεύει πως αυτή είναι μια κοινή εμπειρία των μαθητριών.

A Mathematical Relationship

Εικόνα 5: A Mathematical Relationship

Τα παραπάνω υποδηλώνουν πως, σε αντίθεση με την κυρίαρχη ίσως αντίληψη ότι οι γυναίκες που κάνουν pole dancing διακατέχονται από μία «επιδειξιομανία», όσον αφορά το σώμα τους, η αυτοπεποίθησή τους σχετικά με αυτό είναι κάτι που κατακτούν σταδιακά και ακριβώς λόγω του pole dancing.

Οι μαθήτριες με τον καιρό αρχίζουν επίσης να επενδύουν περισσότερο στα ρούχα για το pole dancing. Κάποιες επιλέγουν περισσότερο αθλητικό στυλ ενώ άλλες στρέφονται σε κομμάτια που μοιάζουν περισσότερο με εσώρουχα πολυτελείας, όπως κορσέδες. Οι εξειδικευμένες εταιρίες με ρούχα για pole dancing προσφέρουν μια ευρεία γκάμα από ρούχα, τόσο σορτσάκια όσο και

μπουστάκια, που συχνά θυμίζουν μαγιό. Ένα κομμάτι από αυτά τα ρούχα κοστίζει τουλάχιστον 30 ευρώ.

Σε αντίθεση με τις επώνυμες αυτές μάρκες και το στυλ που ακροβατεί ανάμεσα στο αθλητικό και το σέξι, οι στριπτιζέζ στα μαγαζιά που επισκέφτηκα έδειχναν προτίμηση σε εσώρουχα. Οι περισσότερες φορούσαν εσώρουχα στρινγκ ενώ μία από αυτές που φάνηκε να φοράει το είδος αυτό των σορτς που αγοράζουμε από τα εξειδικευμένα καταστήματα, στη συνέχεια το αφαίρεσε χορεύοντας με το εσώρουχο. Επιπλέον, όταν ρώτησα μία από αυτές από πού αγόρασε το εντυπωσιακό μπουστάκι της με της παγιέτες, το οποίο μου φάνηκε πολύ ταιριαστό για τα δικά μου μαθήματα, μου απάντησε πως τα ρούχα τα παραγγέλνει το ίδιο το μαγαζί και μου ανέφερε την γνωστή μάρκα εσωρούχων Luna. Ενώ λοιπόν η διαφορά στα ρούχα των στριπτιζέζ και των χορευτριών pole dancing δεν είναι απόλυτη, οι μαθήτριες του pole dancing φαίνεται να προσανατολίζονται σε ένα πιο αθλητικό στυλ και την μόδα που χαράσσουν οι εξειδικευμένες εταιρίες.

Σε κάθε περίπτωση, όπως παρατηρεί και η Holland, τα μαθήματα Pole Dancing κατασκευάζονται έτσι ως ένας «ξεχωριστός κόσμος» (Holland, 2010:91) που δίνει στις γυναίκες την ευκαιρία να «στολιστούν» ή από μία άποψη ακόμα και να μεταμφιεστούν. Η θεατρικότητα μιας τέτοιας εμφάνισης θα μπορούσε να ιδωθεί ως μία μορφή «drag» όπου οι γυναίκες μιμούνται τις στριπτιζέζ σε έναν ασφαλή, γυναικείο χώρο.

Εκτός από ρούχα και παπούτσια, οι εξειδικευμένες εταιρίες που απευθύνονται σε μαθήτριες pole dancing προσφέρουν και όλον τον απαραίτητο εξοπλισμό για να διευκολύνουν την προπόνησή τους. Αυτός αποτελείται από αξεσουάρ όπως οι επιγονατίδες ή ειδικά γάντια για πιο γερό κράτημα από τον στύλο αλλά και αναλώσιμα όπως η υγρή κιμωλία και άλλα προϊόντα που χρησιμοποιούνται για να αυξήσουν την τριβή με τον στύλο. Καθώς τα ίδια προϊόντα χρησιμοποιούνται και από αθλητές άλλων αθλημάτων, όπως για παράδειγμα της άρσης βαρών, η χρήση τους προσδίδει έναν αθλητικό χαρακτήρα στο pole dancing. Η αίσθηση που δίνεται για παράδειγμα με τις επιγονατίδες είναι πως η άνεση και η ασφάλεια προέχει της εμφάνισης και της αισθητικής.

2. Η αντρική ματιά

Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό του role dancing στα συμφραζόμενα ενός στριπτιτζάδικου είναι ότι γυναίκες χορεύουν προς τέρψη ενός, κατά κύριο λόγο, αντρικού κοινού. Επομένως ο χορός αυτός προορίζεται για, και υποβάλλεται στην, ανδρική ματιά. Αντιθέτως, το role dancing στις αίθουσες διδασκαλίας χορού χορεύεται σε τμήματα που αποτελούνται σχεδόν αποκλειστικά από γυναίκες. Αρκεί όμως αυτό για να ισχυριστούμε ότι το role dancing σε αυτές τις περιπτώσεις είναι απαλλαγμένο από την αντρική ματιά;

Ο όρος «αντρική ματιά» (male gaze) εισήχθη από την Laura Mulvey το 1975 με το άρθρο της «Οπτική Απόλαυση και Αφηγηματικός Κινηματογράφος». Σε αυτό ισχυρίζεται πως η σεξουαλικοποίηση των γυναικών στην οθόνη επέρχεται μέσω του τρόπου που ο κινηματογράφος δομείται γύρω από τρία είδη αντρικής ματιάς: τη ματιά της κάμερας, η οποία «αν και τεχνικά ουδέτερη είναι εγγενώς ηδονοβλεπτική και συνήθως ‘αντρική’ με την έννοια ότι ένας άντρας κάνει συνήθως το γύρισμα». Τη ματιά των αντρών μέσα στην αφήγηση. Και τέλος το βλέμμα του θεατή που μιμείται τα δύο πρώτα.

Σύμφωνα με την Ann Kaplan, το πρόβλημα με την κυριαρχία της αντρικής ματιάς δεν είναι ότι η γυναίκα αντικειμενοποιείται και σεξουαλικοποιείται, καθώς κάτι τέτοιο μπορεί να είναι χαρακτηριστικό τόσο του γυναικείου όσο και του αντρικού ερωτισμού. Το πρόβλημα είναι πως «οι άντρες δεν κοιτούν απλά. Η ματιά τους φέρει την δύναμη της δράσης και της κατοχής που στερείται η θηλυκή ματιά. Οι γυναίκες δέχονται και επιστρέφουν την ματιά, αλλά δεν μπορούν να δράσουν πάνω της» (Kaplan, 2010: 121). Το δεύτερο πρόβλημα είναι πως «η σεξουαλικοποίηση και αντικειμενοποίηση των γυναικών δεν γίνεται μόνο με σκοπό τον ερωτισμό. Από ψυχαναλυτική σκοπιά είναι σχεδιασμένη να εξουδετερώσει τον κίνδυνο που θέτει η γυναίκα (ως ευνουχισμένη και κάτοχος ενός απειλητικού γεννητικού οργάνου)» (όπ.π.).

Η απουσία αντρών από τις αίθουσες χορού είναι ίσως και ένας από τους λόγους που οι γυναίκες νιώθουν τόσο άνετα με το σώμα τους και μπορούν να κυκλοφορούν ημίγυμνες μέσα στις αίθουσες ή να αλλάζουν ρούχα χωρίς να ντρέπονται. Ένας από τους λίγους άντρες που κάνει την εμφάνισή του στη σχολή σε ώρα μαθημάτων είναι ο σύντροφος της Αρετής και ίσως η

εξοικειώσή μας μαζί του και το γεγονός ότι είναι δεσμευμένος είναι ο μόνος λόγος που δεν νιώθουμε άβολα μπροστά του.

Η απουσία αυτή αντρών δεν είναι άσχετη λοιπόν με την αύξηση της αίσθησης αυτοπεποίθησης που αναπτύσσουν οι γυναίκες με το role dancing όπως είδαμε παραπάνω. Την παραπάνω διαδικασία ενισχύει και το γεγονός πως, σε αντίθεση για παράδειγμα με το μπαλέτο, το role dancing επιβάλλει λιγότερους αποκλεισμούς βάσει του σώματος. Αυτό συμβαίνει επίσης σε αντίθεση με το στερεότυπο της στριптиζέζ που ενσαρκώνει όλα τα (πατριαρχικά) πρότυπα ομορφιάς ικανοποιώντας την αντρική ματιά. Η Λίλα, παρατηρεί σχετικά με τα οφέλη του role dancing για τις μαθήτριές της πέρα από την εκγύμναση:

Από εκεί και πέρα οι ψυχολογικοί παράγοντες είναι επίσης πολύ σημαντικοί. Βλέπεις ας πούμε μαθήτριες που έρχονται και στην αρχή είναι πολύ μαζεμένες και δεν έχουν αυτοπεποίθηση ίσως, δεν νιώθουν καλά με το σώμα τους, σιγά σιγά μέσα από το role αρχίζουν να αγαπάνε το σώμα τους. Και το καλό που έχω δει ότι υπάρχει μέχρι στιγμής, και ελπίζω να μην αλλάξει ποτέ με το role dancing, είναι ότι δεν προσπαθεί να αλλάξει κανενός το σώμα. Δεν υπάρχουν καλούπια και πρότυπα όπως στο μπαλέτο που πρέπει να έχεις συγκεκριμένο σωματότυπο. Μπορούν να κάνουν όλοι οι σωματότυποι και ο καθένας να βγάζει αλλα τρικ. Οπότε ο καθένας αντί να προσπαθεί να γίνει πιο αδύνατος, πιο κοντός, πιο ψηλός, δεν ξέρω τι, αρχίζει να αγαπάει το δικό του σώμα γι αυτά που πετυχαίνει κάθε μέρα. Το βλέπεις μέρα με τη μέρα με τους μαθητές, πώς έρχονται πολύ μαζεμένοι στην αρχή με πολλά ρούχα και σιγά σιγά αρχίζουν να νιώθουν άνετα με το σώμα τους. Είναι πάρα πολύ ωραίο.

Η σύνδεση του role dancing με την αυτοπεποίθηση και τη βελτίωση της αυτοεικόνας των γυναικών που συμμετέχουν φαίνεται να επαληθεύει πλήρως τον ισχυρισμό του Pierre Bourdieu πως μέσα από την άθληση μετασχηματίζεται η εμπειρία των γυναικών για το ίδιο τους το σώμα:

Η εντατική πρακτική ενός αθλήματος καθορίζει στις γυναίκες ένα βαθύ μετασχηματισμό της υποκειμενικής και της αντικειμενικής εμπειρίας του

σώματος: παύοντας να υπάρχουν μόνο για τον άλλο ή, πράγμα που καταλήγει το ίδιο, για τον καθρέφτη (εργαλείο που επιτρέπει όχι μόνο να βλέπουν τον εαυτό τους αλλά και να προσπαθούν να δουν πώς τις βλέπουν και να προσφέρονται στο βλέμμα όπως επιθυμούν να τις βλέπουν), παύοντας να είναι μόνο ένα πράγμα φτιαγμένο για να το κοιτάζουν ή που πρέπει να το κοιτάζουν με στόχο να το προετοιμάσουν για τα βλέμματα, μετατρέπονται από σώμα για τον άλλον σε σώμα δι' εαυτό, από σώμα παθητικό και ενεργούμενο σε σώμα ενεργητικό και δραστήριο ενώ την ίδια στιγμή, στα μάτια των ανδρών, εκείνες που διαρρηγνύουν τη σιωπηρή σχέση διαθεσιμότητας και επανοικειοποιούνται κατά κάποιον τρόπο τη σωματική τους εικόνα και, ταυτοχρόνως, το σώμα τους, εμφανίζονται ως μη «θηλυκές», ακόμη και ως λεσβίες. Η διακήρυξη της πνευματικής ανεξαρτησίας, που μεταφράζεται επίσης σε σωματικές εκδηλώσεις, παράγει εντελώς παρόμοια αποτελέσματα. (Bourdieu, 2007:71)

Η παντελής απουσία αντρών δημιουργεί ένα σχεδόν «ασφαλή χώρο», όπου γυναίκες χορεύουν για άλλες γυναίκες χωρίς την πίεση ότι θα πρέπει να εντυπωσιάσουν έναν άντρα. Η απουσία αντρών βέβαια δεν αποκλείει την εσωτερίκευση των κυρίαρχων προτύπων από τις ίδιες τις γυναίκες, μέσα από μια «ναρκισσιστική ματιά» σύμφωνα την ανάλυση της Gill (2003). Όπως παραδέχονται και οι Atwood και Holland: «Αντί να επιτελούν για την αντρική ματιά, η αυτο-διαμορφωση αυτού του είδους μπορεί να παρέχει στις γυναίκες έναν τρόπο να παράξουν τις εαυτές τους για τις εαυτές τους, αν και προφανώς η παραγωγή αυτή αναμένεται να αποδειχτεί ελκυστική στους άντρες» (2006:178).

Η ανάρτηση άλλωστε φωτογραφιών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης θα μπορούσε να πει κανείς πως υποβάλλει την παρουσία μας στην αντρική ματιά έστω και εκ των υστέρων. Ωστόσο, κύριο μέλημά μας κατά την επιλογή της φωτογραφίας είναι η ανάδειξη της πολυπλοκότητας και της δυσκολίας της άσκησης κάτι που γίνεται αντιληπτό κυρίως από άλλες χορεύτριες του role dancing. Επιπλέον, η δική μου εντύπωση από την ανάρτηση φωτογραφιών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι πως, τουλάχιστον στο instagram, προσελκύουν την προσοχή άλλων μελών της

pole dancing κοινότητας και όχι των ανδρών. Οι θετικές αντιδράσεις που λαμβάνουν οι φωτογραφίες αυτές προέρχονται από άλλες μαθήτριες του pole dancing ή από λογαριασμούς σχολών χορού που θέλουν να προσελκύσουν νέες μαθήτριες ή να χτίσουν τη φήμη τους στον χώρο. Η κοινότητα του pole dancing άλλωστε διαθέτει και τις δικές της ετικέτες (ή αλλιώς hashtags) οι οποίες μπαίνουν ως λεζάντες στις φωτογραφίες διευκολύνοντας την αναζήτησή τους από άλλες ενδιαφερόμενες. Τέτοιες ετικέτες αποτελούν οι λέξεις όπως «pole nation», «polefitness», «polegram» (από τον συνδυασμό του pole και του instagram) ή απλά την ονομασία της εκάστοτε άσκησης.

Η Louise Owen πάντως, ασκώντας κριτική στην Holland, επισημαίνει πως η τελευταία:

δείχνει περιέργως να μπερδεύει την «αντρική ματιά» (μια τεχνολογία όρασης στην οποία «η εμφάνιση των γυναικών κωδικοποιείται με σκοπό έναν ισχυρό οπτικό και ερωτικό αντίκτυπο έτσι ώστε να μπορεί να ειπωθεί ότι υπαινίσσονται πως προορίζονται να τους κοιτάει κάποιος» [Mulvey (1975) 1999:837]) με την φυσική παρουσία των αντρών (Owen, 2012: 89).

Στην κωμική τηλεοπτική σειρά «Η Τρελή Πρώην» (Crazy Ex-Girlfriend) της φεμινίστριας σεναριογράφου Rachel Bloom, η πρωταγωνίστρια εκτελεί άψογα έναν χορό στο στύλο μπροστά στον πρώην σύντροφό της, με τον οποίο είναι ακόμα ερωτευμένη, και την νυν σύντροφό του. Η τελευταία θυμώνει και την κατηγορεί ότι χόρεψε ακριβώς με σκοπό να ερεθίσει σεξουαλικά τον σύντροφό της. Η πρωταγωνίστρια, μία φεμινίστρια δικηγόρος, το αρνείται υπερασπίζοντας τον εαυτό της:

Τι; Όχι. Όχι, δεν έκανα τέτοιο πράγμα. Δεν το έκανα για έναν άντρα, για όνομα του Θεού, ποια χορεύει pole dancing για την αντρική προσοχή; Ξέρεις το όνομα του μαθήματος που έκανα στη Νέα Υόρκη; Ήταν «Φεμινιστικό Pole Dancing». Ναι, η δασκάλα μου, μια αξιαγάπητη τρανς γυναίκα που λέγεται Καθηγήτρια Θεά, είπε ότι το πραγματικό pole dancing αφορά την ιδιοποίηση της αντρικής ματιάς.

Η σκηνή αυτή είναι ανοιχτή σε ερμηνεία. Από τη μία η συγγραφέας φαίνεται μέσα από την πρωταγωνίστρια να ανταπαντά στις κατηγορίες πως οι γυναίκες κάνουν pole dancing απλά για να αρέσουν στους άντρες, χρησιμοποιώντας έναν φεμινιστικό όρο όπως η «ιδιοποίηση». Από

την άλλη, το ερώτημα της πρωταγωνίστριας «ποια χορεύει pole dancing για τη αντρική προσοχή;» φαντάζει σχεδόν ρητορικό, δημιουργώντας μια καχυποψία για την εξήγησή της. Μήπως οι γυναίκες που ισχυρίζονται ότι δεν υποβάλλονται στην αντρική ματιά απλά αρνούνται να παραδεχτούν την πραγματικότητα; Ταυτόχρονα η υπερβολή του φεμινιστικού στοιχείου φαντάζει σχεδόν ειρωνική. Η ειρωνική αυτή στάση όμως μπορεί να σημαίνει και ταύτιση καθώς όπως λέει και η Τζούντιθ Μπάτλερ:

Είναι αδύνατο να επιτελέσεις μια πειστική παρωδία κάποιας διανοητικής τοποθέτησης χωρίς προηγουμένως να έχεις μία συνάφεια με αυτό το οποίο παρωδείς, χωρίς να έχεις –και να επιθυμείς– μια οικειότητα με την τοποθέτηση που επιλέγεις να υποδυθείς ή να επικρίνεις μέσω της παρωδίας. Η παρωδία απαιτεί μια ορισμένη ικανότητα ταύτισης, προσέγγισης, πλησιάσματος• προϋποθέτει μια εγγύτητα με τη θέση που ιδιοποιείσαι, η οποία διαταράσσει τη φωνή, τη συμπεριφορά, την επιτελεστικότητα του υποκειμένου, έτσι ώστε ο ακροατής ή ο αναγνώστης να μην είναι σίγουρος πού στέκεσαι, εάν έχεις πάει από την άλλη πλευρά, εάν παραμένεις στη δική σου πλευρά, εάν μπορείς να «προβάρεις» αυτή την άλλη θέση χωρίς να υποκύπτεις σε αυτή, τη στιγμή που την παριστάνεις

Η σκηνή αυτή λοιπόν συνοψίζει την αμηχανία πολλών φεμινιστριών μπροστά στο φαινόμενο της διάδοσης του pole dancing. Το ζήτημα παραμένει ανοιχτό, το ερώτημα όμως για το αν το pole dancing υπόκειται ή υπονομεύει την αντρική ματιά δεν είναι χωρίς προηγούμενο. Παρόμοιο ζήτημα προέκυψε στον φεμινιστικό χώρο σχετικά με την χορογράφο και χορεύτρια Isadora Duncan, μία από τις πιο γνωστές μορφές του Αμερικανικού χορού τον 20^ο αιώνα, η οποία εισήγαγε ένα δικό της είδος και μάλιστα συνήθιζε να χορεύει με τα πόδια γυμνά και προκλητικά για την εποχή κοστούμια. Η Ann Daly θεωρεί αυτό το δίλημμα πλαστό:

Το ερώτημα για το αν μία χορογράφος όπως η Duncan κατόρθωσε να «υπονομεύσει» ή να «σπάσει» την αντρική ματιά ούτε θα προάγει την φεμινιστική συζήτηση ούτε θα μας πει απαραίτητα κάτι για την Duncan. Στην

πραγματικότητα η θεωρία της αντρικής ματιάς αναγκάζει την φεμινίστρια θεωρητικό του χορού να βρεθεί σε μία θέση που δε μπορεί να κερδίσει και η οποία θέτει ένα υπερβολικά μη παραγωγικό κριτήριο επιτυχίας ή αποτυχίας. Προσδοκούμε από την χορογράφο να ανατρέψει μια εξουσιαστική δομή που έχουμε συλλάβει ως μονολιθική. Η υπό εξέταση χορογράφος ή χορεύτρια θα καταδικάζεται πάντα για την ενίσχυση του πατριαρχικού status quo, παρά την όποια ανατρεπτική συμπεριφορά, επειδή, εξ ορισμού, ό,τι και να είναι αυτό που επικοινωνείται απορρέει από τη δομή της κουλτούρας, με άλλα λόγια την πατριαρχία (Daly, 1992: 243).

Αν λοιπόν οι χορεύτριες του role dancing τίθενται σε μια θέση όπου είναι αδύνατον να νικήσουν και όπου τα πάντα ερμηνεύονται εκ των υστέρων ως προορισμένα για την αντρική ματιά, τότε μπορούμε να υπερασπιστούμε το χορευτικό είδος αυτό με τρόπο ανάλογο με αυτό που ο Richard Dyer υπερασπίστηκε την ντίσκο. Στο άρθρο του «Προς υπεράσπιση της Ντίσκο» (1979:101-102), ο συγγραφέας ανταπαντά στην κατηγορία πως η Ντίσκο είναι ανεπανόρθωτα καπιταλιστική τόσο στον τρόπο που παράγεται όσο και σε αυτό που εκφράζει, ισχυριζόμενος πως όλα τα είδη της μουσικής παράγονται αναπόφευκτα με καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής. Καθώς όμως ο καπιταλισμός στοχεύει στο κέρδος, και αυτό μπορεί να επέλθει τόσο από κάτι που στηρίζει την αστική ιδεολογία όσο και από κάτι που της αντιτίθεται, η παραγωγή κουλτούρας στο πλαίσιο του καπιταλισμού δεν συμφωνεί πάντα με τον καπιταλισμό. Η ντίσκο λοιπόν είναι πράγματι ένα προϊόν του καπιταλισμού, η υιοθέτησή της όμως από την κοινότητα των ομοφυλόφιλων με τρόπους που μπορεί να μην ήταν στην πρόθεση των δημιουργών της μπορεί να σημαίνει ότι αυτή μπορεί να εμπεριέχει στοιχεία αντίστασης και ανατροπής.

Ομοίως, το role dancing έχει παραχθεί και επιτελείται στο πλαίσιο της πατριαρχίας όπου οι γυναίκες, όπως παραδέχεται και η Karlan (2010: 120), αντικειμενοποιούνται ό,τι και να κάνουν ακόμα και όταν αυτό δεν έχει ερωτικό περιεχόμενο. Γιατί όμως αυτό θα πρέπει να καθιστά το role dancing περισσότερο ύποπτο για σύμπλευση με την πατριαρχία από οποιαδήποτε άλλο είδος χορού; Ιδίως αν αυτό υιοθετείται από μια καταπιεσμένη ομάδα όπως οι γυναίκες και επιτελείται με νέους τρόπους που όχι μόνο εμπεριέχουν στοιχεία ανατροπής αλλά συχνά τους αποδίδεται και μία φεμινιστική σημασία; Το να καταδικάσουμε το role dancing ως

αναπόφευκτα υποβαλλόμενο στην αντρική ματιά θα σήμαινε πως στερούμε από τις γυναίκες την δυνατότητα να δώσουν το δικό τους νόημα σε αυτό που κάνουν. Ταυτόχρονα, με δεδομένο ότι οι γυναίκες εκπαιδεύονται γενικότερα να υποβάλλουν τον εαυτό τους συνεχώς στην αντρική ματιά, η παρουσίαση του role dancing ως εξαιρετική περίπτωση θα ήταν παραπλανητική.

3. Η Τεχνική

Όσο κι αν οι χορεύτριες του role dancing δηλώνουν πώς δεν τους ενοχλεί η συγγένεια με το στριπτίζ, στην πράξη, άμεσα και έμμεσα, προσπαθούν να αποστασιοποιηθούν από αυτό. Δεδομένων όλων των ομοιοτήτων που προαναφέρθηκαν, η πιο συνηθισμένη τακτική είναι ο τονισμός της δυσκολίας και του υψηλού επιπέδου των ακροβατικών αλλά και γενικότερα της τεχνικής σε σχέση με τον χορό που χορεύεται στα στριπτιζάδικα. Η έμφαση αυτή έχει στόχο να ανυψώσει το αθλητικό role dancing σε σχέση με το στριπτίζ και να αποκαταστήσει την «τιμή» της δραστηριότητας αλλά και αυτή των χορευτριών που βάζονται από το στίγμα που συνοδεύει την σεξουαλική εργασία με την οποία το role dancing συνδέεται συνειρμικά.

Η έμφαση στην τεχνική είναι επίσης αυτή που φαίνεται να επιστρατεύεται από τους συλλόγους και τις ομοσπονδίες που σχετίζονται με το role dancing με σκοπό να εδραιώσουν τη φήμη τους ως άθλημα και να «ξεπλύνουν» το στίγμα. Για παράδειγμα, η Διεθνής Ομοσπονδία Άθλησης Στύλου, ο οργανισμός που προσπαθεί να καθιερώσει το role dancing ως ολυμπιακό άθλημα, δίνει μεγάλη έμφαση στις τεχνικές λεπτομέρειες. Στον προαναφερθέντα «Κώδικα Βαθμολόγησης των Παγκοσμίων Πρωταθλημάτων Άθλησης Στύλου» (World Pole Sports Championships Code of Points), ένα κείμενο 82 σελίδων, περιγράφονται λεπτομέρειες όπως για παράδειγμα τα υποχρεωτικά στοιχεία που πρέπει να συμπεριληφθούν σε μία χορογραφία καθώς και η μέγιστη κλίση που μία θέση μπορεί να αποκλίνει από τις υποχρεωτικές θέσεις, η οποία μετριέται σε μοίρες. Η παραμετροποίηση αυτή του role dancing με παρόμοιο τρόπο με άλλα αθλήματα, όπως η ενόργανη ή το καλλιτεχνικό πατινάζ, δε στοχεύει μόνο στην περισσότερο αντικειμενική βαθμολόγηση των χορευτριών. Κατά τη γνώμη μου έχει και συμβολική σημασία και αποσκοπεί στο να «αποστειρώσει» το είδος από την άβολη ιστορία του και να το κάνει να φαντάζει πιο «σοβαρό».

Είναι χαρακτηριστικό πως η δυσκολία των ακροβατικών είναι αυτή που αναμένεται από τις συμμετέχουσες να διαβαστεί από το κοινό που δεν έχει σχέση με τον χώρο. Η ιδιοκτήτρια του Pole Jam Ελευθερία για παράδειγμα, μιλώντας για τις αρνητικές αντιδράσεις ενάντια στο role dancing, αναφέρεται γλαφυρά σε ανθρώπους που υποτιμούν το role dancing με υποτιμητικές εκφράσεις όπως «Τον κώλο σου τον βλέπουμε κάθε μέρα, και αυτά που κάνετε είναι πάρα πολύ εύκολα. Τι κάνετε; στροφές γύρω από το στύλο». Προσθέτει με σιγουριά «Προφανώς αυτοί οι άνθρωποι δεν έχουν αντιληφθεί τι κάνουμε ακριβώς. Εκεί ενδεχομένως έχουν δει ένα μέρος αυτών που κάνουμε». Η όποια υποτίμηση του αθλήματος λοιπόν, κατά την Ελευθερία, προέρχεται από την άγνοια σχετικά με το επίπεδο προπόνησης που απαιτείται για να καταφέρει κάποιος να χορέψει το είδος του role dancing που χορεύεται εκτός στριπτιζάδικων. Αντιθέτως, μιλώντας για τις επισκέψεις της στα τελευταία αναφέρει «Δεν έχω δει καλά πράγματα. Δεν έχω πετύχει κανένα καλό ακροβατικό» συμπληρώνοντας πως «αυτές μπορεί να βλέπουν κάποιο βίντεο και να προσπαθούν να αναπαράγουν από το βίντεο. Αλλά φαίνεται ότι δεν έχουν κάνει μάθημα». Η Αρετή συμφωνεί πως «κάποιες κοπέλες έχουν κάνει κάτι το έξτρα, όσον αναφορά ακροβατικά και practice, και φαίνεται. Άλλες το βλέπουν απλά ως δυο τρία πραγματάκια να κάνουμε, σαν σάλτσα. Το επίπεδο δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό».

Η Λίλα εκφράζει παρόμοια ελπίδα σχετικά με τους επικριτές του χορού: «Νομίζω αρχίζει σιγά σιγά ο κόσμος και αντιλαμβάνεται πως ναι είναι γυμναστική, ναι είναι δύσκολο, οι κοπέλες δεν πάνε εκεί επειδή αποφάσισαν ξαφνικά να δουλέψουν σε στριπτιζ». Λίγο πιο κάτω λέει για το role dancing: «Κάποιος που το γνωρίζει πρώτη φορά πρώτα θα γελάσει πονηρά και μετά θα μπει στη διαδικασία να μάθει τι είναι αυτό που κάνει και αν διαφέρει από αυτό που έχει δει στα strip clubs. Που στην πορεία αντιλαμβάνονται ότι διαφέρει. Λίγο να δουν δύο τρία βιντεάκια και να δουν τη δυσκολία, αντιλαμβάνονται ότι διαφέρει». Συνεπώς, η δυσκολία είναι αυτή που αναμένεται να ξεπλύνει το role dancing από το στίγμα του και να μας διαφοροποιήσει από τις στριπτιζέζ.

Ομοίως η Λήδα δηλώνει την βεβαιότητά της πως η τεχνική του role dancing μπορεί να λειτουργήσει αποτρεπτικά για τα σεξιστικά σχόλια: «Στην αρχή είχα μπει και εγώ σε αυτό τον κύκλο των σεξιστικών σχολίων και το να δικαιολογηθείς και όλα αυτά τα πράγματα απλά πλέον

θεωρώ ότι είναι και λίγο... ξέρεις ότι το κρυφoθαυμάζουν όλοι επειδή είναι και τεχνική και δύναμη και όλα αυτά τα πράγματα»

Έχοντας επισκεφτεί η ίδια αρκετές φορές στριπτιτζάδικα από τότε που ξεκίνησα το pole dancing, δύο εκ των οποίων με σκοπό την συμμετοχική παρατήρηση για την εργασία αυτή, η δική μου εμπειρία είναι διπλή. Από τη μία, στο Lido Palace, το πρώτο στριπτιτζάδικο που επισκέφτηκα με τη συμμαθήτριά μου Λήδα, για τους σκοπούς αυτής της εργασίας, οι περισσότερες κοπέλες πράγματι δεν έδειχναν να γνωρίζουν ούτε το λεξιλόγιο του pole dancing ούτε του χορού γενικότερα. Μάταια περιμέναμε να αναγνωρίσουμε κάποια κίνηση ή έστω να δούμε μερικές αισθησιακές κινήσεις που θα μπορούσαμε να αντιγράψουμε. Οι κοπέλες απλά στροβιλίζονταν γύρω από το στύλο χρησιμοποιώντας τον με ερωτικό τρόπο, βάζοντας τον ανάμεσα στα στήθη ή τους γλουτούς τους.

Αν κάτι ήταν αξιοσημείωτο από άποψη τεχνικής και ευλυγισίας, αυτό ήταν τα ανοίγματα που εκτελούσαν πέφτοντας απότομα στο πάτωμα με ανοιχτά πόδια. Δεδομένου πως τόσο εγώ όσο και η Μαίρη, φίλη και συμμαθήτριά μου στο Pole Dancing με την οποία επισκέφτηκα το συγκεκριμένο μαγαζί, ακόμα δουλεύουμε την ευλυγισία μας με σκοπό να καταφέρουμε να εκτελέσουμε το τέλειο άνοιγμα (split), η ευκολία με την οποία εκτελούσαν αυτό το άνοιγμα μας φάνηκε πράγματι εντυπωσιακή. Η κίνηση αυτή όμως είναι πιθανότερο να επαναλαμβανόταν τόσο συχνά όχι τόσο λόγω της υψηλής της δυσκολίας αλλά λόγω του σεξουαλικού συνειρμού που προκαλεί, δεδομένης και της φράσης «ανοίγει τα πόδια της». Αυτό ίσως επιβεβαιώνεται και από την παραπάνω παρατήρησή μου, όταν η Αρετή μας είπε πως η ίδια πόζα στο exotic θα απαιτούσε και τα δύο πόδια ανοιχτά στο κοινό αντί μόνο του ενός.

Όπως και να έχει, η έλλειψη τεχνικής δυσκολίας όσον αφορά τον χορό των στριπτιζέζ στον στύλο ήταν κάτι που μας επιβεβαίωσε ως ανώτερες, τουλάχιστον τεχνικά, αλλά και ταυτόχρονα μας απογοήτευσε. Η Λήδα για παράδειγμα, μιλώντας για τη σχέση pole dancing και στριπτιζ είπε: «Εγώ το βλέπω όσο συγγένεια έχει ένα στριπτιτζάδικο με το Moulin Rouge , το οποίο είναι μια πάρα πολύ καλοστημένη παράσταση. Θα ήταν πάρα πολύ ωραία να πηγαίνεις σε ένα στριπ κλαμπ και να χορεύουν ωραία οι κοπέλες, να έχουν καλή τεχνική ας πούμε. Οπότε μπορεί να υπάρχει αλληλεπίδραση».

Η Λήδα εδώ εκφράζει την απογοήτευσή της για την έλλειψη τεχνικής των στριπτιζέζ, την οποία αν διέθεταν θα μπορούσε να είναι γόνιμη. Ταυτόχρονα όμως εκφράζει την έλλειψη αναγνώρισης όταν βλέπει το χορό των στριπτιζέζ.

Η αλληλεπίδραση για την οποία μιλάει όμως η Λήδα κατέστη ίσως πιο ξεκάθαρη όταν επισκεφτήκαμε ένα άλλο στριπτιτζάδικο, το Kinky Opera, μαζί με την Αρετή και άλλες συμμαθήτριές μου από το role dancing, κάτι που σχεδιάζαμε χρόνια να κάνουμε. Το Kinky Opera είναι σύμφωνα με την Αρετή το κλαμπ με τις καλύτερες χορεύτριες, από τεχνικής άποψης. Πράγματι, στο συγκεκριμένο χώρο έχει τύχει να παρακολουθήσω και προηγούμενες φορές πολύ εντυπωσιακά νούμερα, με προχωρημένα τρικς τα οποία εμείς ως γνώστριές τους επευφημούσαμε ζητωκραυγάζοντας με τρόπο παρόμοιο με αυτόν που κάνουμε στα πρωταθλήματα και τους διαγωνισμούς role dancing. Η εκτέλεση κάποιας προχωρημένης άσκησης έμοιαζε να κάνει την στριπτιζέζ μία από εμάς.

Στην τελευταία μου επίσκεψη στο συγκεκριμένο μαγαζί, που πραγματοποίησα για τους σκοπούς αυτής της έρευνας, υπήρξε μόνο μια χορεύτρια που ξεχώρισε για την τεχνική της και το υψηλό επίπεδο των ακροβατικών της. Όταν την πλησίασα και την ρώτησα πού έμαθε να χορεύει, μου απάντησε με αυτοπεποίθηση «Εγώ είμαι χορεύτρια» και μου εξήγησε πως χορεύει από μικρή μπαλέτο οπότε της ήταν πολύ εύκολο να μάθει role dancing. Όταν επέμεινα να μου πει πού έμαθε role dancing, μου απάντησε «εδώ», εννοώντας το μαγαζί που δουλεύει.

Επομένως, ενώ η τεχνική και τα υψηλού επιπέδου ακροβατικά δεν λείπουν πάντα από τα στριπτιτζάδικα, αυτά χρησιμοποιούνται για να διαχωρίσουν το role dancing ως άθλημα και καλλιτεχνική δραστηριότητα από το στριπτίζ. Συνεπώς, η επίκληση στη δυσκολία του είδους αντανakλά τόσο την σύγχρονη πραγματικότητα όπου το role dancing γίνεται όλο και πολυπλοκότερο όσο και την επιθυμία των χορευτριών του να διαχωρίσουν τη θέση τους από τις στριπτιζέζ.

Η Λίλα για παράδειγμα σχολιάζει:

Νομίζω στο στριπτίζ δεν είναι το ζητούμενο το αν θα κάνουν δύσκολα τρικς στο role dancing. Δεν ξέρω, δε έχω δει να σου πω την αλήθεια ποτέ, να πω ότι πήγα στο μαγαζί να δω. Αλλά υποθέτω ότι εκεί το ζητούμενο είναι να νιώθει η κοπέλα

πολύ ωραία με το σώμα της και να βγάξει τα ρούχα, γιατί είναι άλλο αυτό που θα δείξει. Δεν νομίζω ότι τους νοιάζει αν θα κάνει το marchenko. Κανέναν πελάτη δεν θα τον νοιάζει αν θα κάνει το marchenko, τον νοιάζει αν θα είναι οκ να βγάλει τα ρούχα της και να χορέψει γυμνή.

Εδώ ενδιαφέρον παρουσιάζει πως η Λίλα παραδέχεται πως δεν έχει παρακολουθήσει στριπτιζέζ εν δράσει αλλά βασίζει τις υποθέσεις της στο τι ρόλο πιστεύει ότι επιτελεί το στριπτίζ και το τι θεωρεί ότι θα ικανοποιούσε την αντρική ματιά, και αυτό κατά τη γνώμη της δεν είναι η τεχνική δυσκολία.

Εικόνα 6: «Marchenko»

4. Είναι το Pole Dancing Σέξι;

Το Pole Dancing θεωρείται σχεδόν εξ ορισμού ένας αισθησιακός χορός. Όπως όμως ανέφερα και στην εισαγωγή, τα πρώτα χρόνια εμπειρίας μου ως μαθήτριας του είδους, με έκαναν να αμφισβητήσω αυτή την δήθεν αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα. Πολλές φορές αναρωτήθηκα τι

το σέξι έχει ένας χορός στον στύλο και τι ακριβώς σκεφτόταν αυτός που κατέληξε να το εντάξει στο πρόγραμμα ενός στριπτιτζάδικου.

Ένας λόγος αυτών των ερωτημάτων μου ήταν πως όταν ιδρώνεις, γλιστράς, φοβάσαι μην πέσεις από τον στύλο, απογοητεύεσαι που δεν πετυχαίνεις μία δύσκολη άσκηση ή προσπαθείς να θυμηθείς το επόμενο βήμα της χορογραφίας και κατά συνέπεια δε νιώθεις καθόλου σέξι. Ένας δεύτερος λόγος όμως ήταν πως το *role dancing* δίνει υπερβολική έμφαση στην μυϊκή δύναμη για να ενταχτεί σε μία κανονιστική επιτέλεση της θηλυκότητας και έτσι να θεωρηθεί αισθησιακό. Αντιθέτως, η προπόνησή μου με έκανε για πρώτη φορά να νιώθω πως έχω κοινό σημείο αναφοράς με έναν άντρα που έχει κάνει για παράδειγμα πολεμικές τέχνες ενώ ένιωθα ότι κι αυτός μπορεί να με σεβαστεί ακριβώς για την προσπάθεια που κατέβαλα και τη δύναμη που επιδείκνυα.

Σε αντίθεση με το *role dancing*, βρήκα το *burlesque*, στο οποίο συμμετείχα ως μαθήτρια στο Λονδίνο, πολύ σέξι όχι μόνο λόγω της αφαίρεσης των ρούχων αλλά κυρίως επειδή εκεί, απουσία ακροβατικών και δύσκολων ασκήσεων, η μαθήτρια έχει την άνεση και την ελευθερία να δώσει έμφαση στον δικό της αισθησιασμό. Το *burlesque* βασίζεται εξ ολοκλήρου στην επιτέλεση της θηλυκότητας σε διαφορές μορφές της, από την «*femme fatale*» έως τη ναζιάρα γατούλα. Η δασκάλα μας επέμεινε πολύ σε αυτούς τους ρόλους αφιερώνοντας ένα ολόκληρο μάθημα, ενθαρρύνοντάς μας να αναπτύξουμε μία περσόνα που μας ταιριάζει και να δουλέψουμε το ύφος μας, είτε αυτό θα ήταν επιθετικό είτε παιχνιδιάρικο. Επιπλέον, οι κινήσεις βασίζονταν στον αυτοσχεδιασμό αντλώντας από μια ευρεία γκάμα κινήσεων που αναγνωρίζαμε ως παραδοσιακά θηλυκές. Ταυτόχρονα βέβαια το άφθονο γέλιο στο πλαίσιο του μαθήματος αναδείκνυε ακριβώς το γεγονός ότι οι κινήσεις αυτές δεν είναι καθόλου φύσει θηλυκές.

Αν λοιπόν το «σέξι» και ο αισθησιασμός έχουν μια επιτελεστικότητα, είναι σημαντικό το αν αυτή ενυπάρχει στο *role dancing* όπως τουλάχιστον το βλέπουν οι ίδιες οι μαθήτριες. Ρωτώντας την Ελευθερία αν το *role dancing* είναι σέξι, η ίδια αποδίδει αυτό τον χαρακτηρισμό σε τρίτους, λόγω του συνειρμού που δημιουργεί το ψηλοτάκουνο παπούτσι και ο στύλος. Η ίδια ταυτίζει το σέξι με το *exotic* ενώ δε θεωρεί το αισθησιακό στοιχείο πρωταρχικό. Υποστηρίζει ότι η κάθε

χορεύτρια μπορεί να βγάλει διαφορετικό στυλ αλλά αυτό εξαρτάται κυρίως από τη μουσική. Όπως το θέτει χαρακτηριστικά:

Θα χορέψεις Guns and Roses, το Don't cry; E, δεν γίνεται να χορέψεις exotic με το Don't cry, αφού ο άνθρωπος κλαίει, χτυπιέται στα πατώματα. Θα χορέψεις Marilyn Manson; Θα χορέψεις exotic! Είναι ανάλογα με την μουσική. Δε μπορεί να εκφραστείς αλλιώς. Αλλά η μουσική ουσιαστικά σε οδηγεί.

Η Λίλα και η Ευτυχία συσχετίζουν το σέξι στοιχείο με το τακούνι τονίζοντας πως οι ίδιες δεν προτιμούν το συγκεκριμένο στυλ, χωρίς όμως να το απορρίπτουν. Η Λίλα για παράδειγμα αναφερόμενη στο αισθησιακό role dancing λέει πως «δεν είναι στο στυλ μου, θα χορέψω και με τακούνια αλλά μέχρι εκεί. Απλά να υπάρχει λίγο το σέξι στοιχείο. Δεν έχω το πολύ σεξουαλικό και το πολύ ερωτικό που κάποιος μπορεί να κάνει ας πούμε, αλλά δεν καταλαβαίνω γιατί να το κατηγορήσει κανείς». Η Αγγελική παρομοίως λέει πως «δε θεωρώ το role dancing απαραίτητα σέξι, και μία μπαλαρίνα μπορεί να βγάλει κάτι πρόστυχο». Προσθέτει πως η ίδια δε θεωρεί ότι είναι σέξι γιατί είναι και «ατσούμπαλη». Τέλος, στο ίδιο πνεύμα, η Βίκυ, συμμαθήτριά μου στο Polewave, παραδέχεται πως το μάθημα του exotic δεν της ταιριάζει γιατί η ίδια είναι «αγοροκόριτσο».

Η απομάκρυνση του role dancing, ενός χορού με καταγωγή στα στριπτιζάδικα, από το σέξι στοιχείο, μοιάζει με περιπτώσεις ιδιοποίησης άλλων ειδών χορού κατώτερων τάξεων από τη μεσαία και ανώτερη τάξη. Η Jane Desmond για παράδειγμα περιγράφει πως «το βαλς εθεωρείτο πολύ σεξουαλικά επικίνδυνο για τις 'αξιοσέβαστες' γυναίκες της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής όταν εισήχθη πρώτη φορά τον δέκατο ένατο αιώνα. Ο συνδυασμός του μεθυστικού γρήγορου στροβιλισμού και της 'στενής-αγκαλιάς' πίστευαν ότι είναι αρκετός για να κάνει μία γυναίκα να χάσει τα λογικά της. Κάποια συμβουλευτικά βιβλία για γυναίκες ισχυρίζονταν ότι μπορεί να οδηγήσει και στην πορνεία» (Desmond, 1993: 37.).

Το παραπάνω μου θύμισε ένα από τα αρνητικά σχόλια που απεύθυναν στην Ελευθερία σύμφωνα με το οποίο «σπέρνει τον σπόρο της πορνείας στις γυναίκες». Το αποτέλεσμα για το βαλς ήταν τα εγχειρίδια να επιβάλουν έναν εναγκαλισμό που θα διατηρούσε μία απόσταση ανάμεσα στον άντρα και την γυναίκα, κάτι που εξελίχθηκε σε τεχνική απαίτηση του είδους.

Ανάλογη πορεία, σύμφωνα με την ίδια συγγραφέα, ακολούθησε και η διάδοση του τάνγκο:

Η Ιστορία του τάνγκο, για παράδειγμα, ακολουθεί την ανάπτυξη των στυλ κίνησης από τις γειτονιές των λιμανιών του Μπουένος Άιρες στα παριζιάνικα σαλόνια πριν την επιστροφή του, ως πλέον ευυπόληπτου, από την άλλη άκρη του Ατλαντικού στα σαλόνια της ανώτερης τάξης του Αργεντίνικου πληθυσμού κατά τις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα. Όπως παρατηρεί και η Deborah Jakubs, οι προτιμήσεις των ανώτερων τάξεων «για μια πολιτισμική μορφή που είναι θεμελιωδώς ταμπού είναι ένα επαναλαμβανόμενο φαινόμενο», όπως στοιχειοθετείται και από το πάθος για την τζαζ του Χάρλεμ που επεδείκνυαν πολλοί πλούσιοι Νεοϋορκέζοι τη δεκαετία του 1920 και του 1930. (ο.π.:39)

Το role dancing είναι κι αυτό ένας χορός ταμπού που θα μπορούσαμε να πούμε πως μεταδόθηκε από τα φτωχότερα στρώματα των σεξεργατριών στις μεσαίες τάξεις που διαθέτουν ένα σεβαστό ποσό για να διδαχθούν το είδος αυτό και να αγοράσουν τον απαραίτητο εξοπλισμό. Η μετακίνηση αυτή προς τα πάνω μπορεί να εξηγήσει σύμφωνα με την ανάλυση της Desmond και την αποστείρωση του χορού από το σεξουαλικό το στοιχείο. Όπως λέει:

Τέτοιες πρακτικές και ο λόγος που τις περιβάλλει αποκαλύπτουν τον σημαντικό ρόλο που παίζει ο σωματικός ρόλος στην συνεχή κοινωνική κατασκευή και διαπραγμάτευση της φυλής, του φύλου, της τάξης και της εθνικότητας καθώς και την ιεραρχική τους διάταξη. Στις περισσότερες περιπτώσεις θα δούμε ότι οι μορφές χορού που κατάγονται από τις κατώτερες τάξεις ή τους μη κυρίαρχους πληθυσμούς εμφανίζουν μια πορεία «προς τα πάνω κινητικότητας» κατά την οποία οι χοροί «εξευγενίζονται», γίνονται πιο «εκλεπτυσμένοι» και αποσεξουαλικοποιούνται. Παρομοίως, μορφές αυτοσχεδιασμού κωδικοποιούνται ώστε να μπορούν να διαδοθούν ευκολότερα προσπερνώντας ταξικές και φυλετικές γραμμές, ιδίως όταν οι ίδιες οι μορφές εμπορευματοποιούνται και πωλούνται μέσω ειδικών διαμεσολαβητών, ή δασκάλων χορού. (ο.π.: 39)

Η παραπάνω περιγραφή ταιριάζει τόσο με την αφαίρεση του αισθησιακού στοιχείου από μεγάλο κομμάτι του role dancing όσο και με τις τεχνικές λεπτομέρειες και τα πολύπλοκα βαθμολογικά

συστήματα που πλέον το συνοδεύουν. Παράλληλα βέβαια δε θα πρέπει να αγνοήσουμε πως η αισθησιακή εικόνα ήταν αναπόφευκτα και η πρώτη εντύπωση που είχαν πολλές από όσες αποφάσισαν να ασχοληθούν με το είδος αυτό καθαρά ως χορό. Η εικόνα της στριπτιζέζ στο στύλο είναι αυτή που «μάγεψε» πολλές από τις συνομιλήτριές μου. Ίσως λοιπόν μια αίθουσα χορού να αποτελεί έναν ασφαλή χώρο για τις μαθήτριες να μιμηθούν τις στριπτιζέζ χωρίς τον κίνδυνο και το στίγμα που αντιμετωπίζουν οι τελευταίες και ταυτόχρονα αποδίδοντας την όποια σεξουαλική χροιιά στην παρωδιακή μίμησή τους.

Και πάλι η Desmond μας προσφέρει προηγούμενο στο παράδειγμα της ιδιοποίησης πρακτικών των μαύρων από τους λευκούς της Βόρειας Αμερικής.

Για παράδειγμα, η υιοθέτηση των μαύρων χορών χρωματίζεται από τη σύνδεση που υπάρχει στη Βόρεια Αμερική των μαύρων με την σεξουαλικότητα, τον αισθησιασμό και μία άλλοτε τιμώμενη και άλλοτε υποτιμημένη υποτιθέμενη «φυσική» προδιάθεση προς την φυσική ικανότητα, εκφραστικότητα ή την σωματική υπερβολή. Σε ένα επίπεδο, επιτρέπει στην μεσαία και ανώτερη λευκή τάξη να προχωρήσει σε απ' ό,τι φαίνεται ριψοκίνδυνους τρόπους για να επιτελέσουν, κατά μία έννοια, έναν βαθμό «μαυρότητας» χωρίς να πληρώσουν την κοινωνική ποινή του να «είναι» μαύροι. (ο.π.: 43)

Κατά παρόμοιο τρόπο, οι γυναίκες χορεύτριες του pole dancing μπορούν να επιτελούν μια σεξουαλικότητα που παραπέμπει σε σεξεργάτριες, χωρίς το στίγμα και τις λοιπές κοινωνικές ποινές που τις συνοδεύουν τις τελευταίες και την ίδια ώρα που τις αποκυρήσσουν.

Η αμφισημία που συνοδεύει τη σχέση του pole dancing με τον αισθησιασμό και την σεξουαλικότητα αποτυπώνεται στο παρακάτω κόμικ της σειράς Pole Dancing Adventures. Η μαθήτρια του Pole Dancing «ξεχνάει» την σέξι του πλευρά, η οποία υποτίθεται όμως πως θα έπρεπε κανονικά να βρίσκεται εκεί, και επικεντρώνεται στην μυϊκή ενδυνάμωση και τις ασκήσεις. Ο αισθησιασμός ανασύρεται μόνο συνειδητά και στοχευμένα για ένα συγκεκριμένο κοινό (τον σύντροφό της) και ως μέρος μιας επιτέλεσης, ενός drag που συνδέεται και με την εμφάνιση. Το pole dancing παραμένει «τέχνη» ακριβώς επειδή η χορεύτρια δίνει μία παράσταση μιμούμενη κατά κάποιο τρόπο μία σεξεργάτρια.

BRINGING SEXY BACK

Pole Dancing Adventures
©Leen Isabel

www.poledancingadventures.com

Εικόνα 7: Bringing Sexy Back

5. Άντρες Χορευτές

Αν το pole dancing στα πλαίσια του στριπτιζάδικου χορεύεται παραδοσιακά από γυναίκες για άντρες, τότε μήπως ανατρέπεται η κυρίαρχη αναπαράστασή του όταν οι άνδρες είναι αυτοί που χορεύουν και μάλιστα για έναν πρωτίστως γυναικείο κοινό;

Από τη μία η υιοθέτηση του pole dancing από άντρες σημαίνει ότι αυτός πλέον δεν είναι ένας αποκλειστικά γυναικείος χορός. Καθώς ήδη είδαμε πως το γυναικείο σώμα αντικειμενοποιείται σεξουαλικά ευκολότερα, ανεξάρτητα από το τι κάνουν οι γυναίκες, οι άντρες χορευτές πιθανότατα να μειώνουν την αυτόματη σύνδεση του pole dancing με την σεξουαλικότητα.

Οι άντρες χορευτές του pole dancing είναι πολύ λίγοι και διακρίνονται κυρίως στο εξωτερικό, επομένως, για μία ακόμα φορά, η επαφή των μαθητριών και μαθητών του pole dancing σε χώρες όπως η Ελλάδα γίνεται πρωτίστως διαδικτυακά, συνηθέστερα παρακολουθώντας βίντεο από διεθνείς διαγωνισμούς που περιλαμβάνουν ξεχωριστή αντρική κατηγορία.

Απαλλαγμένοι σχεδόν από το είδος της σεξουαλικοποίησης που επιτείνεται από τα ψηλά τακούνια και τα μικροσκοπικά ρούχα, οι άντρες χορευτές είναι ίσως σε θέση να αναδείξουν ακόμα περισσότερο το αθλητικό στοιχείο του pole dancing. Ο έντονος δυναμισμός και η ωμή μυϊκή δύναμη και το εντυπωσιακά γυμνασμένο σώμα που μπορούν να επιδείξουν οι άντρες κατά την επιτέλεση αυτού του χορού βοηθά στην έμφαση του αθλητικού του στοιχείου.

Η αρρενωπή αυτή επιτέλεση ωστόσο συνυπάρχει με μία περισσότερο θηλυκή επιτέλεση που επιλέγουν άλλοι χορευτές, κάποιες φορές φορώντας ακόμα και τα ψηλοτάκουνα παπούτσια που έχουμε συνηθίσει να βλέπουμε στις γυναίκες pole dancers. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την σύνδεση του pole dancing με τη θηλυκότητα έχει ως αποτέλεσμα ο χορός αυτός να ταυτίζεται, όσον αφορά τους άντρες, με την ομοφυλοφιλία. Ενώ λοιπόν για τις γυναίκες το pole dancing φέρει το στίγμα της σεξουαλικής εργασίας, για τους άντρες φέρει αυτό της ομοφυλοφιλίας, που όμως συνδέεται άμεσα με το γεγονός ότι θεωρείται ένας γυναικείος χορός.

Ο συμμαθητής μου Βαγγέλης, που κάνει pole dancing έναν χρόνο μετά την επαφή του με αυτό σε gay clubs, παραδέχεται πως δεν το έχει πει στους γονείς τους γιατί «Προφανώς όλη αυτή η

εικόνα που έχει η κοινωνία για το role που είναι αρκετά συνδεδεμένο με το στριπτίζ και την γυναικεία έκθεση στο βλέμμα των αντρών, κάτι που δε μπορούν να κάνουν οι άντρες κι αν το κάνουν πρέπει να είναι οπωσδήποτε πούστηδες, γκέι κτλ».

Ο Κώστας πάλι, σε γραπτή επικοινωνία που είχαμε μέσω facebook, μου είπε για το στίγμα του pole dancing:

Έχει να κάνει με το πώς το προωθείς... Τι κάνεις και πώς εκφράζεται με αυτό. Το στίγμα μένει με τον τρόπο που θα το προωθήσεις. Η πρώτη αντίδραση όπως το βιώνω εγώ είναι συνήθως επιφυλακτική. Με τον τρόπο όμως που το υποστηρίζω και το προωθώ δεν αφήνω καμία αμφιβολία για το πρόσωπο μου και για το τι είναι το role dancing για τους άντρες [...] Δεν έχει τύχει να ακούσω αρνητικά σχόλια είναι αλήθεια από πουθενά και αυτό οφείλεται στον τρόπο που το ακολουθώ. Αν κάποιος άντρας βγει με 10ποντα και αρχίζει να χορεύει στον στύλο φυσικά θα έχει και τα αρνητικά του σχόλια και την επικριτική του. Ο καθένας με τον τρόπο του. Εγώ προτιμώ έναν καλλιτεχνικό τρόπο με αθλητικά στοιχεία. Άλλωστε role dancing show υπάρχουν στα μεγαλύτερα modern circus του κόσμου. Ο τρόπος κάνει τη διαφορά σε όλα».

Εδώ βλέπουμε πως και οι δύο άντρες παραδέχονται πως το role dancing φέρει ένα στίγμα που συνδέεται με το φύλο και τη σεξουαλικότητα. Ο Κώστας εκλαμβάνει ως φυσικό το role dancing να φέρει στίγμα για τους άντρες αν αυτοί ακολουθούν μια θηλυκή επιτέλεση και δείχνει να θεωρεί πως το αντίδοτο σε αυτό είναι η αρρενωπή επιτέλεση με έμφαση στην αθλητική διάσταση. Μπορούμε λοιπόν να υποθέσουμε πως ενώ ένας άντρας που επιτελεί το χορό αυτό με ανάλογο τρόπο είναι σε προνομιακή θέση και μπορεί να γνωρίσει αποδοχή από το ευρύτερο κοινό, ένας άντρας με μία πιο θηλυκή επιτέλεση θα δυσκολευτεί να γίνει αποδεκτός. Στο σημείο αυτό βλέπουμε πώς η επιτελεστικότητα συνδέεται με την έννοια της επισφάλειας, καθώς όπως το θέτει η Butler, οι δύο αυτές έννοιες συνδέονται «στη βάση του ερωτήματος ποιος μετράει ως υποκείμενο και ποιος όχι» (2009: iv). Προσθέτει πως «η επιτελεστικότητα του φύλου έχει να κάνει με το ποιος μετράει ως ζωή, ποιος μπορεί να αναγνωστεί ή να γίνει αντιληπτός ως ζωντανό

πλάσμα και ποιος ζει, ή προσπαθεί να ζήσει, στην άλλη άκρη των καθιερωμένων κανόνων του διανοητού» (όπ.π.).

Παρακολουθώντας συμμετέχοντες σε διεθνείς και εθνικούς διαγωνισμούς pole dancing παρατηρώ πως τα νούμερα των αντρών σε σχέση με αυτά των γυναικών εμπεριέχουν πιο έντονο το στοιχείο της αρρενωπότητας αλλά και του χιούμορ. Χαρακτηριστική της πρώτης περίπτωσης είναι η συμμετοχή του Kristian Lebedev, ο οποίος, κατά τη συμμετοχή του στο παγκόσμιο πρωτάθλημα pole dancing που διεξήχθη στην Κίνα το 2012, εμφανίστηκε στη σκηνή ντυμένος με πορφυρό χιτώνα και περικεφαλαία, παραπέμποντας στον Λεωνίδα και τους τριακόσιους του στην αντίστοιχη ταινία⁷. Άλλοι διαγωνιζόμενοι επιδίδονται σε μία κωμική παράσταση παίζοντας με το κοινό. Ο πρώτος παγκόσμιος πρωταθλητής Pole Dancing Evgeny Greshilov⁸ για παράδειγμα κάνει συχνά στις παραστάσεις του το κοινό να ξεσπά σε γέλια με αστείες γκριμάτσες και ενσωματώνοντας στο σκηνικό άσχετα αντικείμενα όπως λούτρινα αρκουδάκια και σφουγγαρίστρες. Τα δύο αυτά στοιχεία απομακρύνουν κατά κάποιο τρόπο το pole dancing από τη παραδοσιακή αισθησιακή εκδοχή του όπου η χορεύτρια οφείλει να είναι σέξι και σοβαρή. Εξαίρεση αποτελούν κατηγορίες όπως το Pole Comedy του διαγωνισμού pole theatre όπου οι συμμετέχοντες ή συμμετέχουσες οφείλουν να συμπεριλάβουν και το κωμικό στοιχείο.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης η κατά κάποιο τρόπο αντιστροφή της αντρικής ματιάς στην περίπτωση των αντρών χορευτών του pole dancing. Οι γυναίκες, που απαρτίζουν την πλειοψηφία του κοινού, συχνά ξεσπούν σε ζητωκραυγές όταν ο χορευτής αφαιρέσει ένα ρούχο επιδεικνύοντας ένα καλογυμνασμένο, μυώδες σώμα, κάτι που δεν έχω παρατηρήσει να συμβαίνει όταν εμφανίζονται γυναίκες διαγωνιζόμενες.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως η υιοθέτηση του pole dancing από τους άντρες το απομακρύνει από τον κόσμο τους στριπτίζ, τονίζοντας το αθλητικό ή και το κωμικό του στοιχείο. Ταυτόχρονα, όμως, η υιοθέτηση μιας θηλυκής επιτέλεσης από άντρες αντί να προκαλέσει «αναταραχή φύλου», φαίνεται απλά να διατηρεί το στίγμα της σεξουαλικοποίησης που σχετίζεται με τις γυναίκες.

⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=FSdXcaSUEc0>

⁸ <http://www.evgenygreshilov.com/about.html>

Εικόνα 8: Evgeny Greshilov

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα μελέτη επιχείρησα να συγκρίνω το pole dancing που συναντούμε ως μέρος της βιομηχανίας του στριπτίζ με αυτό που συναντούμε πια ως μάθημα χορού στην κυρίαρχη δυτική κουλτούρα. Ο ίδιος ο διαχωρισμός όμως είναι για κάποιες φεμινίστριες προβληματικός. Το άρθρο με τίτλο «Pole Dancing Εσείς Ότι Συνειρμούς Θέλουμε Εμείς» που δημοσιεύτηκε στο φεμινιστικό περιοδικό *Μιγάδα* (2016) καταγγέλλει αυτή τη διάκριση:

Ήρθε η ώρα να πιάσουμε το αγαπημένο μας επιχείρημα, ότι δηλαδή το pole dancing καμία σχέση δεν έχει με το στριπτίζ. Ένα επιχείρημα ρατσιστικό, συντηρητικό και εχθρικό σε όλες τις γυναίκες. Δηλαδή τι μας λένε; Ότι μια γυναίκα είναι ηθική ό,τι και να κάνει αρκεί να μην το κάνει ως εργασία. Αυτό το επιχείρημα λοιπόν έρχεται να υποτιμήσει και να εντατικοποιήσει κι άλλο την εργασία των γυναικών που δουλεύουν στη βιομηχανία του στριπτίζ, τις θέτει υπεύθυνες για την υποτίμησή τους και χτίζει ένα τοίχο μεταξύ αυτών και των υπόλοιπων γυναικών. Είναι νομίζουμε επικίνδυνο για όλες να χρησιμοποιούμε αυτό το διαχωρισμό για την προάσπιση του pole dancing ως χόμπι. Κι αυτό γιατί είναι ένας διαχωρισμός που μας κατατάσσει σε ηθικές και ανήθικες, σε επαγγελματίες και ερασιτέχνες και γενικώς αποκρύπτει την απλήρωτη εργασία όλων των γυναικών, να είναι πάντα συνεχώς διαθέσιμες και σεξουαλικά ελκυστικές στο βαθμό που απαιτείται κάθε φορά, ανάλογα με τη θέση που κατέχουμε στην ταξική διαστρωμάτωση.

[...] Αυτό το σύστημα δημιουργώντας διαχωρισμούς, συνεχώς μας κρατά υποτιμημένες και αδύναμες. Το σχήμα που λέει: καλό το pole dancing όσο το κάνεις για γυμναστική, έχει την όψη που λέει: όσες από μας δουλεύουμε στη βιομηχανία του στριπτίζ δεν αξίζουμε σεβασμού, άρα η υποτίμησή μας είναι αποδεκτή. Το σχήμα που λέει το pole dancing δυναμώνει όλο το σώμα εννοεί: δυναμώστε όσο θέλετε όσο αυτή η δύναμη διοχετεύεται στην απόλαυση των αντρών και όσο δεν χρησιμοποιείται για την υπεράσπιση των συμφερόντων των γυναικών.

Οι συγγραφείς του άρθρου φαίνεται να θεωρούν τον διαχωρισμό προβληματικό γιατί υποκρύπτει μια προσπάθεια αποστασιοποίησης της προνομιάς, λευκής γυναίκας της μεσαίας τάξης από την σεξεργάτρια. Πράγματι, πολλές ερασιτέχνες του role dancing συχνά διαφοροποιούν αυτό που κάνουν από το στριπτιζ εκφράζοντας μία παράλληλη υποτίμηση προς το τελευταίο, υποτίμηση που δεν είναι ανεξάρτητη από την υποτίμηση της κοινωνίας εν γένει για την σεξεργασία. Για παράδειγμα, η Αρετή παραδέχεται πως «Έχει χρειαστεί κάποιες φορές να εξηγήσω ότι εννοείται πως δεν έχω καμία σχέση με το στριπτιζ ούτε καμία φιλοδοξία να καταλήξω εκεί».

Θα πρέπει να είμαστε πράγματι προσεκτικές όταν προσπαθώντας να «υπερασπιστούμε» το role dancing εσωτερικεύουμε τέτοιες ιδέες που βλάπτουν μια ομάδα διπλά καταπιεσμένων γυναικών. Ωστόσο πρόθεσή μου δεν ήταν να διαχωρίσω την χορεύτρια που κάνει role dancing ως δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου από την στριπτιζέζ αλλά να ανιχνεύσω τις μετατοπίσεις που έχουν επέλθει στην κυρίαρχη αναπαράσταση του role dancing από τη διάδοσή του ως χόμπι. Αυτό δε σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι η εκδοχή του είναι ανώτερη ή καλύτερη από το στριπτιζ. Σημαίνει όμως πως οι γυναίκες μπορούν να διεκδικήσουν ένα χώρο όπου θα μπορούν να χορεύουν role dancing αποδίδοντάς του τα δικά τους νοήματα, νοήματα ξέχωρα από σεξουαλικές ή άλλες συνδηλώσεις που αναπόφευκτα κουβαλά η σεξουαλική εργασία, νοήματα που να αφορούν τη δική τους επιθυμία και όχι αυτή των αντρών.

Στην τρίτη ενότητα της εργασίας σύγκρινα τα βασικά στοιχεία του role dancing όπως συναντάται στη βιομηχανία του στριπτιζ και όπως συναντάται στις αίθουσες διδασκαλίας χορού και τα πρωταθλήματα role dancing. Το role dancing ως άθλημα και ως δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου διατηρεί πολλά από τα στοιχεία του στριπτιζ, όπως τα εντυπωσιακά ψηλοτάκουνα παπούτσια, τα μικροσκοπικά ρούχα, την αφαίρεση ρούχων. Η διδασκαλία του όμως ως χορού, η έμφαση στο αθλητικό στοιχείο, η κωδικοποίηση και η παραμετροποίηση των κινήσεων και των κανόνων του, καθώς και η απουσία των αντρών από το κοινό, έστω και ως φυσική παρουσία, δημιουργεί πολύ σημαντικές μετατοπίσεις.

Εδώ θα πρέπει να προσθέσουμε πως σημαντικό ρόλο στις μετατοπίσεις αυτές παίζει και η τάξη, η οποία επιτελούμενη διασταυρώνεται με το φύλο επηρεάζοντας την επιτέλεση του τελευταίου.

Έχει δηλαδή σημασία πως το pole dancing ως αθλητική και ψυχαγωγική δραστηριότητα επιτελείται από γυναίκες κυρίως της μεσαίας τάξης που έχουν τόσο χρόνο όσο και χρήμα να διαθέσουν στο χόμπυ τους και στα απαραίτητα αξεσουάρ που το συνοδεύουν.

Ως συνέπεια, το pole dancing, ένας χορός που απευθυνόταν παραδοσιακά στο ανδρικό κοινό, γίνεται αντικείμενο επανοικειοποίησης από τις γυναίκες και μετατρέπεται σε ένα είδος που απευθύνεται κυρίως στις ίδιες και άλλες γυναίκες. Ταυτόχρονα όμως γίνεται ένας είδος άθλησης και δραστηριότητας με το οποίο η θηλυκότητα των συμμετεχουσών δεν διακυβεύεται καθώς αυτό συνεχίζει να κουβαλά μια επιτελεστικότητα που ταυτίζεται με το γυναικείο.

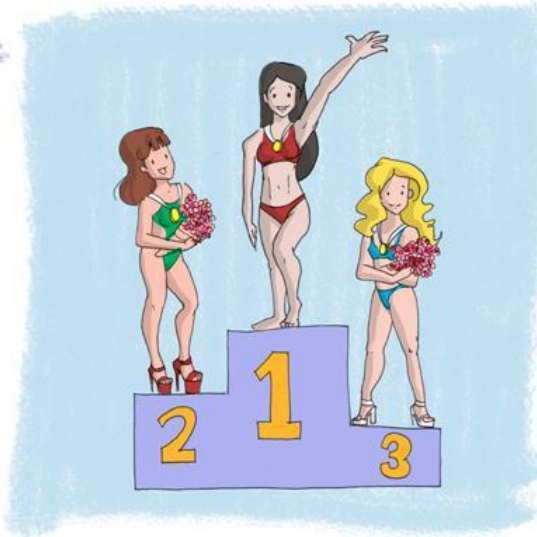
Some do, some don't.

Pole Dancing Adventures by Leen Isabel

© Leen Isabel
**WHAT OTHER PEOPLE THINK OF
WHEN I TELL THEM I POLE DANCE.**

WHAT POLE DANCERS THINK OF.

www.poledancingadventures.com

Η παραπάνω γελοιογραφία υποδηλώνει πως ο συνειρμός του pole dancing για τις ίδιες τις μαθήτριες έχει αλλάξει, έχει μετατοπιστεί από το στριπτιζ στον αθλητισμό ή/και τον πρωταθλητισμό. Ταυτόχρονα όμως υπονοεί πως για τους έξω, ή έστω την πλειονότητά τους, το pole dancing παραμένει ταυτισμένο με το στριπτιζ από σεξεργάτριες. Τη σύγκρουση των αντιτιθέμενων αυτών αναπαραστάσεων αποτύπωσε χαρακτηριστικά η Βίκυ όταν είπε πως οι

άντρες φίλοι της παραπονιούνται πως παρουσιάζοντάς τους το role dancing ως κάτι τεχνικά δύσκολο τους «χαλάει τη φαντασίωση».

Είναι σημαντικό ωστόσο να προσθέσουμε εδώ πως καμία από τις συνομιλήτριές μου δεν αρνήθηκε ούτε καταδίκασε τη σχέση του role dancing με το στριπτίζ και την σεξουαλικότητα. Αντιθέτως, πολλές από αυτές επέδειξαν έντονη αναστοχαστικότητα πάνω στο θέμα. Η Λήδα για παράδειγμα, δήλωσε στο τέλος της συνέντευξης:

Γενικά με την σεξουαλικοποίηση, θα σου πω, πέρασα κι εγώ ένα μεγάλο κομμάτι, αμφιταλαντεύτηκα κι εγώ πάνω στο ζήτημα γιατί είχα μπει ίσως σε μια πιο σκληροπυρηνική θεώρηση, είχα μπει κι εγώ να θεωρώ πως κάνει αντικειμενοποίηση στην γυναίκα και όλα αυτά τα πράγματα κάποια περίοδο, αλλά τελικά όχι. Όλο αυτό το exotism και το σέξυ που έχει είναι ένα κομμάτι που πρέπει να αγκαλιάσουμε ξεκάθαρα, Ούτε εμείς πρέπει να θεωρούμε ότι μας αντικειμενοποιεί, ούτε οι απ' έξω, ούτε κανείς. Ούτε να το κρύψουμε κάτω από το χαλί, να πούμε ότι κάνουμε role fitness, και α-ου, όχι, γιατί ρε παιδί μου; Όπως το φλαμένγκο έχει μία γυναικεία γοητεία, ή το τάνγκο έναν ερωτισμό του ετερόφυλου ζευγαριού. Αυτά είναι συμφραζόμενα που δεν υπάρχει λόγος ούτε να τα πετάμε ούτε να τα υποτιμούμε-

Στην ταινία «Crazy, Stupid, Love» (2011) ο πρωταγωνιστής Jacob, ένας «γυναικοκατακτητής» που υποδύεται ο Ryan Gosling, αποφαινεται πως «Ο πόλεμος των φύλων τελείωσε. Κερδίσαμε το λεπτό που οι γυναίκες άρχισαν να κάνουν role dancing για γυμναστική». Η αντίληψη αυτή δείχνει να θεωρεί πως ο μόνος λόγος εξάπλωσης του role dancing και η μόνη απόλαυση που αντλούν οι γυναίκες από αυτό είναι μέσω της τέρψης που προσφέρουν στην αντρική ματιά. Η οπτική αυτή φαίνεται να ταιριάζει περισσότερο με την έννοια της δευτερογενοποίησης (derivatization) της Cahill παρά της αντικειμενοποίησης και υποδηλώνει πως η κυρίαρχη πατριαρχική κουλτούρα εκλαμβάνει τη γυναικεία δραστηριότητα δευτερογενώς, ως αντανάκλαση των ανδρικών επιθυμιών. Αυτό όμως δεν αφορά μόνο το role dancing αλλά οτιδήποτε κάνουν οι γυναίκες. Στην αντίληψη αυτή οι γυναίκες θα πρέπει να αντιπροτείνουν τα δικά τους νοήματα και την έμφαση στη δική τους επιθυμία, που δεν χρειάζεται απαραίτητα να είναι ανταγωνιστική της

σεξουαλικοποίησης και του αισθησιασμού. Με τον τρόπο αυτό οι γυναίκες όχι μόνο δε θα χάσουν τον «πόλεμο των φύλων» αλλά αντιθέτως μπορεί να σημειώσουν μία νίκη.

Οι δασκάλες και μαθήτριες του pole dancing το εκλαμβάνουν ως κάτι διακριτό αλλά συγγενικό με το στριπτίζ. Δεν αρνούνται το σέξι στοιχείο του αλλά αρνούνται να το πάρουν ως αυτονόητο. Και στο βαθμό που οι τρίτοι αδυνατούν να δουν τις διαφορές, μένει να δούμε σε βάθος χρόνου αν κι αυτοί θα συνεχίζουν να ταυτίζουν το pole dancing με το στριπτίζ. Η εξέλιξη αυτή όμως δεν εξαρτάται μόνο από τις ίδιες τις χορεύτριες του pole dancing, καθώς αυτές εξακολουθούν να δρουν μέσα σε ένα πατριαρχικό πλαίσιο εξουσίας. Όπως λέει και η Μπατλερ για την δυνατότητα ανατροπής της δράσης μας:

Όταν δρούμε, και δρούμε πολιτικά, είναι ήδη μέσα σε ένα σύνολο νορμών που δρουν πάνω μας, και με τρόπους που δεν μπορούμε πάντα να ξέρουμε. Όταν και αν η ανατροπή και η αντίσταση γίνουν δυνατές, αυτό δεν γίνεται επειδή είμαι ένα κυρίαρχο υποκείμενο, αλλά επειδή μια συγκεκριμένη ιστορική σύγκλιση νορμών στη θέση της ενσώματης προσωπικότητάς μου ανοίγει δυνατότητες δράσης. Και παρόλο που εμείς ορισμένες φορές σχεδιάζουμε δράσεις, εξετάζουμε ποια πορεία θα ακολουθήσουμε και αποφαινόμαστε σχετικά με τις προθέσεις, τελικά δεν είναι δυνατό να σκεφτούμε την επιδίωξη ανατρεπτικών στρατηγικών αποκλειστικά ως ένα εντελώς εσκεμμένο και συνειδητό σύνολο δράσεων (Butler, 2009: xii).

Δεδομένου ότι το pole dancing γνωρίζει ταχύτατη διάδοση και προβολή από τα ΜΜΕ και δεδομένου ότι συνεχίζει να εξελίσσεται προς μεγαλύτερα επίπεδα τεχνικής πολυπλοκότητας, είναι πολύ πιθανό η απεικόνισή του ως χορευτικό είδος και σπορ να γίνει κυρίαρχη, ίσως χωρίς ποτέ να χάσει τους συνειρμούς με το στριπτίζ, έστω και ως κληρονομιά. Σε αυτή την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλουν και «πολιτικές» δράσεις όπως η πίεση των σχετικών ομοσπονδιών για την ανάδειξή του σε Ολυμπιακό άθλημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Atwood, F. (2006), 'Sexed up: theorizing the sexualization of culture', *Sexualities*, 9 (1), 77-94.

Atwood, F. (2009), *Mainstreaming Sex: The Sexualization of Western Culture*, London: IB Tauris.

Atwood, F, Holland S. (2009), "Keeping Fit in Six Inch Heels: The Mainstreaming of Pole Dancing", στο F.B. Attwood, R. Brunt and R. Cere (επιμ.) *Mainstreaming Sex: The Sexualisation of Culture*. London: I.B:Tauris.

Bourdieu, P. (2007), *Η Ανδρική Κυριαρχία*, Αθήνα: Πολιτεία.

Butler, J. (2009), *Αναταραχή Φύλου: Ο Φεμινισμός και η Ανατροπή της Ταυτότητας*, Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Butler, J. (2009), «Performativity, Precarity and Sexual Politics», *AIBR. Revista de Antropología Iberoamericana*, 04(03). doi:10.11156/aibr.040303e.

Cahill, A. J. (2011), *Overcoming objectification: a carnal ethics*, New York: Routledge.

Daly, A. (1992) "Dance History and Feminist Theory: Reconsidering Isadora Duncan and the Male Gaze.", στο L. Senelick (επιμ) *Gender in performance: the presentation of difference in the performing arts*. Hanover: University Press of New England.

Desmond, J. C. (1993), «Embodying Difference: Issues in Dance and Cultural Studies», *Cultural Critique*, (26), 33. doi:10.2307/1354455.

Donaghue, N. , Kurz, T.R. and Whitehead, K. (2011), "Spinning the pole: A discursive analysis of the websites of recreational pole dancing studios", *Feminism & Psychology*, 21 (4), 443-457.

Δρακοντίδης, Φ., Λυγερού, Ν., Φάκας, Κ., (2016, 11 Νοεμβρίου), «Αδερφές Νοτοπούλου: Η μια διευθύντρια πρωθυπουργού, η άλλη από το pole dancing στο ΚΘΒΕ», *Πρώτο Θέμα*,

όπως βρέθηκε στο: <http://www.protothema.gr/stories/article/632073/aderfes-notopoulou-i-mia-dieuthudria-prothupourgou-i-alli-apo-to-pole-dancing-sto-kthve/>

Duits, L., Van Zoonen, L. (2006), "Headscarves and Porno-Chic: Disciplining Girls' Bodies in the European Multicultural Society", *European Journal of Women's Studies*, 13(2), 103-117.

Duits, L. and van Zoonen, L. (2007), "Who's Afraid of Female Agency? A Rejoinder to Gill", *European Journal of Women's Studies*, 14(2), 161-70.

Eriksen, T., (2007), *Μικροί Τόποι, Μεγάλα Ζητήματα*, Κριτική: Αθήνα.

Evans, A., Riley, S., Shankar, A. (2010), "Technologies of Sexiness: Theorizing Women's Engagement in the Sexualization of Culture", *Feminism & Psychology*, 20(1), 113-131.

Frykman, J., Seremetaki, N., & Ewert, S. (1998), *Identities in pain*. Lund: Nordic Academic Press.

Gavey, N. (2011), "Beyond 'Empowerment'? Sexuality in a Sexist World". *Sex Roles*, 66(11-12), 718-724. doi:10.1007/s11199-011-0069-3.

Gill, R. (2003), "From Sexual Objectification to Sexual Subjectification: The Resexualisation of Women's Bodies in the Media", *Feminist Media Studies* 3(1): 99-106.

Gill, R. (2007), "Supersexualize Me! Advertising, (Post)Feminism and 'the midriffs'", στο F.B. Attwood, R. Brunt and R. Cere (επιμ) *Mainstreaming Sex: The Sexualisation of Culture*. London: I.B:Tauris.

Gill, R. (2007), "Critical Respect: The Difficulties and Dilemmas of Agency and 'Choice' for Feminism. A Reply to Duits and van Zoonen", *European Journal of Women's Studies* 14(1), 69-80.

Gill, R. (2012), "Media, Empowerment and the 'Sexualization of Culture' Debates", *Sex Roles*, 66, 736-745.

Harding, S. G. (1987), *Feminism and methodology: social science issues*, Bloomington: Indiana University Press.

Holland, S. (2010). *Pole dancing, empowerment and embodiment*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.

International Pole Sports Federations (2015), "World Pole Sports Championships Code of Points 2015".

Jorgensen, D. (2015), «Participant Observation», *Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences: An Interdisciplinary, Searchable, and Linkable Resource*, DOI: 10.1002/9781118900772

Kurz, T.R. and Whitehead, K. (2009), "Empowerment' and the Pole: A Discursive Investigation of the Reinvention of Pole Dancing as a Recreational Activity", *Feminism & Psychology*, 19(2), 224–244.

Lamb, S., & Peterson, Z. (2012), "Adolescent girls' sexual empowerment: Two feminists explore the concept", *Sex Roles*, 66, 703–712.

Langman, L. (2008), "Punk, Porn and Resistance: Carnivalization and The Body in Popular Culture", *Current Sociology*, 56(4), 657-677.

Levy, A., (2005), *Female Chauvinist Pigs: Women and the Rise of Raunch Culture*, Free Press: New York.

Mulvey, L. (1989), "Visual Pleasure and Narrative cinema." Στο L. Mulvey (επιμ.), *Visual and other pleasures*, Palgrave Macmillan UK: Hampshire.

Murphy, M., (2016, 18 Σεπτεμβρίου), "Whether You Like it or Not Pole Dancing Perpetuates Sexism", *Feminist Current*, όπως βρέθηκε στο: <http://www.feministcurrent.com/2016/09/18/pole-dancing-perpetuates-sexism/>.

Musante, K. (2015), Participant Observation, στο R. H. Bernard & Gravlee, C. C. (επιμ.), *Handbook of Methods in Cultural Anthropology*. New York: Rowman & Littlefield.

McNair, B., (2002), *Η Κουλτούρα του Στριπτίζ: Σεξ, Μέσα Ενημέρωσης και ο Εκδημοκρατισμός της Επιθυμίας*, Σαββάλας: Αθήνα.

Μιγάδα (2016), «Pole dancing εσείς ό,τι συνειρμούς θέλουμε εμείς», Τεύχος 14 (Χειμώνας-Άνοιξη)

Owen, L. (2012), "Work That Body": Precarity and Femininity in the New Economy", *The Drama Review*, 56 (4), 78-94.